

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA
TÜRK-ROMEN İLİŞKİLERİ
(1914–1918)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emirhan YIKILMAZPEHLİVAN

Balıkesir, 2018

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA
TÜRK-ROMEN İLİŞKİLERİ
(1914–1918)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emirhan YIKILMAZPEHLİVAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Zeki ÇEVİK

Balıkesir, 2018

T.C
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Tarih Anabilim Dalı'nda 201312517017 numaralı Emirhan YIKILMAZPEHLİVAN'ın hazırladığı "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk-Romen İlişkileri (1914-1918)" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 03.05.2018 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Zeki ÇEVİK (Danışman)

Üye

Doç. Dr. Abidin TEMİZER

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylıyorum.

03/05/2018

Enstitü Müdürü

Bu Yüksek Lisans tez çalışması, Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından (BAP) 2016 / 99 nolu proje ile desteklenmiştir.

ÖNSÖZ

Bugüne kadar Osmanlı Devleti ile Romanya ilişkileri hakkında temel siyasi tarih eserleri dışında, gerçekleştirilen yayınlar ve bilimsel akademik çalışmalarda, bu konunun yüzeysel olarak işlendiği ve bir bütünlük oluşturmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, iki ulusun ilişkilerinin ele alınıp bir bütün halinde incelendiği “Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk-Romen İlişkileri (1914–1918) konulu çalışmamızın bu eksikliği gidermeye yönelik bir adım olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, 1878’de başlayan ikili ilişkilerin geliştirilmesi, Büyük Savaş arifesinde Osmanlı Devleti’nin Romanya’yı İttifak Devletleri safında savaşa sokma girişimleri ile savaş süresince Türk-Romen siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik ilişkileri arşiv belgelerine, süreli yayınlara, yerel ve yabancı kaynaklara dayanılarak ele alınmıştır.

Çalışmanın, Romanya ile tarihi, sosyal ve kültürel bağların geliştirilmesine bir katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Dört bölümden oluşan çalışmanın I. Bölümünde, Osmanlı Devleti ile Eflak, Boğdan ve Transilvanya arasındaki ilişkilerin gelişimine, II. Bölümünde, I. Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti, III. Bölümünde I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti ve Romanya arasındaki Siyasi ilişkiler, IV. Bölümünde ise, I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti ile Romanya arasındaki sosyo-kültürel ve ekonomik faaliyetlere yer verilmiştir.

Bu tez çalışmasının planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren değerli hocalarım Doç. Dr. Zeki Çevik ve Doç. Dr. Abidin Temizer’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Balikesir, 2018

Emirhan YIKILMAZPEHLİVAN

ÖZET

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK-ROMEN İLİŞKİLERİ (1914–1918)

YIKILMAZPEHLİVAN, Emirhan

Yüksek Lisans, Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zeki ÇEVİK

Mayıs 2018, Sayfa 127

Bu çalışma, Büyük Savaş süresince, 1914–1918 yılları arasındaki Türk-Romen ilişkilerini, siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel açılardan bir bütün olarak ele almayı ve irdelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, yerel ve yabancı kaynaklar ile süreli yayınlardan yararlanılmıştır.

1878 Berlin Antlaşmasından sonra, bağımsızlığını kazanan Romanya ile Osmanlı Devleti arasında 1916 yılına kadar otuz yılı aşkın bir süre düzgün ve sorunsuz diplomatik ilişkiler yaşanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı öncesi, özellikle 1914 yılı Osmanlı Devleti ve Romanya arasında sosyo-kültürel faaliyetlerin, resmi ve gayri resmi ikili temasların yoğun yaşandığı bir yıl olmuştur. Bu dönemde, Romen Üniversite Öğrencileri ile Osmanlı Darülfünun Öğrencileri'nin karşılıklı ziyaretleri gerçekleşmiş, Romanya devletini temsilen Romen Futbol Takımı İstanbul'a gelmiştir. Ayrıca, Romanya'dan aralarında başta Romen General Constantin Coanda olmak üzere, diğer başka misafirler de İstanbul'a gelip, çeşitli temaslarda bulunmuşlardır.

Büyük Savaş arifesinde ittifak arayışları çerçevesinde, Türk Heyeti, Dâhiliye Nazırı Talat Bey Başkanlığında ilki 24 Mayıs 1914 ve diğeri 21 Ağustos 1914'te olmak üzere ikinci Romanya ziyaretini gerçekleştirmiştir.

Bu ilişkiler, Osmanlı Devleti'nin Romanya'ya savaş ilan ettiği, Ağustos 1916'da sekteye uğramıştır. Savaşın patlak vermesinden yaklaşık iki yıl sonra, Osmanlı Devleti, Avrupa cephelerinde savaşıyan müttefikleri Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'a destek vermek amacıyla, Polonya'da Galiçya Bölgesine, Makedonya Bölgesine ve Romanya'da Dobruca Bölgesi'ne asker göndermiştir.

1916 yılının Eylül ayından itibaren, Romanya'nın Dobruca bölgesindeki Tuna Boylarına 15. ve 25. Fırka ile 26. Fırkadan oluşan 6. Türk Kolordusu intikal ettirilmiş, Tuna nehri üzerinde sevk ve idare, Tuna Osmanlı Menzil Müfettişliğine verilmiştir. Bükreş'in İttifak Devletlerine ait karma güçlerince, 6 Aralık 1916 tarihinde işgal edilmesi üzerine, 9 Ocak 1917'de, Romanya'yı İşgal Kuvvetleri Komutanlığı şeklinde ifade edilebilecek olan Romanya İdare-i Askeriyesi (Romanya Osmanlı Askeri Valiliği) adında bir kuruluş hizmete girmiştir.

Büyük Savaş süresince, Romanya ve Osmanlı Devleti'nin iki muhasım devlet haline gelmesi, her iki devletin, askeri, siyasi ve ekonomik ilişkilerini olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Sonuç olarak, her iki devlet de topraklarında yaşayan muhasım tebaasına yönelik birtakım olumsuz karar ve uygulamalar da bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Romanya Cephesi, Osmanlı Devleti, Romanya, Avrupa Cepheleri.

ABSTRACT

TURKISH-ROMANIAN RELATIONS DURING THE FIRST WORLD WAR

(1914–1918)

Emirhan YIKILMAZPEHLIVAN

MA, Department of History

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Zeki ÇEVİK

May 2018, Pages 127

The aim of this study was to examine the Turkish-Romanian relations between the years of 1914–1918 as a whole from political, military, economic and cultural aspects during the Great War. Local and foreign sources as well as archival documents and periodicals were used in this study.

Romania, which gained her independence after the Berlin Treaty of 1878 and the Ottoman Empire experienced a smooth and trouble-free diplomatic relations for more than thirty years until the year 1916.

Prior to the First World War, especially in 1914, was a year of socio-cultural activities between the Ottoman Empire and Romania, with formal and informal bilateral contacts. In this context, during this period, Romanian University students and Ottoman Darülfünun (University) students paid mutual visits. The Romanian football team came to Istanbul upon invitation at that time. In addition, other guests, including Romanian General Constantin Coanda, from Romania, came to Istanbul and made various contacts.

On the eve of the Great War, within the framework of the search for an alliance, the Turkish delegation of the Ottoman State headed by Talat Bey, Minister of Internal Affairs, carried out its first visit to Romania on May 24, 1914 and the other one on August 21, 1914. The Turkish delegation made bilateral relations with the Romanian authorities in Bucharest.

These relations came to a standstill in August 1916, when the Ottoman Empire declared war on Romania. About two years after the outbreak of the war, the Ottoman State sent troops to the Galicia region in Poland and the Macedonia as well

as the Dobruja region in Romania to support her allies, Germany, Austria-Hungary and Bulgaria fighting on European fronts.

From September 1916 onwards, the 6th Army Corps consisting of 5th division and 25th division and 26th division was transferred to the proximity of Danube River in the Dobruja Region of Romania. The referral and administration on the Danube River were assigned to the Tuna Ottoman Menzil(Range) Inspectorate. On the occasion of the occupation of Bucharest by the co- forces of the Allied Powers on 6 December 1916, an institution called the Ottoman Military Governorship of Romania came into service on January 9, 1917.

During the Great War, the fact that Romania and the Ottoman State became two hostile states negatively affected their military, political and economic relations. As a result, both states made some negative decisions and practices for the subjects of the occupation in the territories.

Key Words: World War I, Romanian Front, Ottoman State, Romania, European Fronts.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Osmanlı-Eflak İlişkileri	4
1.2. Osmanlı-Boğdan İlişkileri	5
1.3. Osmanlı-Erdel (Transilvanya) İlişkileri	6
1.4. Osmanlı-Memleketeyn İlişkilerinin Gelişimi	6
1.5. Romanya'nın Bağımsızlığına Giden Süreç ve Sonrası	7
2. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE OSMANLI DEVLETİ	11
2.1. Birinci Dünya Savaşı'nın Genel Sebepleri ve Bloklaşma.....	11
2.2. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Osmanlı Devleti'nin İç ve Dış Siyasi Durumu	15
2.3. Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesi ve Ana Cepheler	18
2.3.1. Birinci Dünya Savaşı'nın Başlaması	18
2.3.2. Osmanlı Devleti'nin Savaş Öncesi Tutumu.....	19
2.3.3. Osmanlı Devleti'nin İttifak Girişimleri	21
2.3.4. Türk-Alman Antlaşmasının İmzalanması	24
2.3.5. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşına Girişi.....	27
2.3.6. Osmanlı Devleti'nin Cephe Durumu	29
2.3.7. Birinci Dünya Savaşı Sırasında Yapılan Gizli Taksim Antlaşmaları	33
3. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI DEVLETİ VE ROMANYA ... 35	
3.1. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Türk-Romen İlişkileri	35

3.2. Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Osmanlı Devleti'nin Romanya ile İttifak Arayışları	38
3.2.1. Talat Bey'in İlk Romanya Ziyareti	38
3.2.2. Talat Bey'in İkinci Romanya Ziyareti ve İttifak Arayışları	40
3.3. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Romanya	45
3.4. Birinci Dünya Savaşı Sırasında Romanya'nın Siyasi Durumu	46
3.4.1. Romanya'nın İtilaf Devletleri ile İlişkileri	50
3.4.2. Romanya'nın İttifak Devletleri ile İlişkileri	51
3.4.3. Romanya'nın Savaş Hazırlıkları	52
3.4.4. İttifak Devletleri'nce Romanya'ya Karşı Alınan Tedbirler	54
3.5. Romanya'nın Savaş İlanı ve İtilaf Devletleri Safına Geçmesi	54
3.6. Osmanlı Devleti'nin Romanya'ya Savaş İlanı	58
3.7. Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Cephesi	58
3.7.1. Romanya'nın Avusturya Macaristan'a Taarruzu	59
3.7.2. İttifak Devletleri'nin Karşı Taarruzu	60
3.8. Romanya Topraklarında Osmanlı Devleti'nin Askeri Faaliyetleri	60
3.8.1. Osmanlı Devleti'nin Avrupa Cephelerine Kuvvet Göndermesini Gerektiren Siyasi ve Askeri Gelişmeler	60
3.8.2. İlk Türk Birliğinin Romanya'ya Hareketi	63
3.8.3. Dobruca ve Bükreş'in İşgali	64
3.8.4. Romanya Osmanlı Askeri Valiliği	68
3.8.5. Osmanlı Tuna Menzil Müfettişliği	71
3.9. 1917 Yılında Romanya Cephesi	72
3.10. Altıncı Türk Kolordusunun Romanya'dan Ayrılışı	73
3.11. Bükreş Barış Antlaşması (7 Mayıs 1918)	74
3.12. Birinci Dünya Savaşı'nın Sonunda Romanya ve Osmanlı Devleti	77
4. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA OSMANLI DEVLETİ İLE ROMANYA ARASINDA SOSYAL VE EKONOMİK FAALİYETLER	79

4.1. Osmanlı Devleti'nin Romanya Tebaasına Yönelik Uygulamaları.....	79
4.2. Romanya Devleti'nin Türk Tebaasına Yönelik Uygulamaları.....	80
4.3. Osmanlı Topraklarındaki Romen Savaş Esirleri	81
4.4. Romanya Topraklarındaki Türk Esirleri	83
4.5. Romanya'da Bulunan Türk Şehitlikleri	85
4.6. Osmanlı Devleti ile Romanya Arasındaki Ticari Faaliyetler	87
5. SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA	94
EKLER.....	101

KISALTMALAR

AKDITYK	: Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Arş.	: Arşiv
ATASE	: Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı
ATAM	: Atatürk Araştırma Merkezi
AİİTE	: Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
Fak.	: Fakültesi
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KL	: Klasör
Haz.	: Hazırlayan
nr.	: Numara
p.	: Sayfa
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
t.y.	: Tarih yok
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: ve benzerleri
vs.	: Vesaire
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

1. GİRİŞ

Yüzyıllarca pek çok farklı devlet ve topluluğun egemen olduğu, farklı kültürlerin izini taşıdığı Romen toprakları, günümüzde Romanya olarak adlandırılmaktadır. Bu coğrafya, Tuna nehrinin her iki kıyısından solda Karpat dağları, sağda Balkan dağları, doğuda Karadeniz, batı ve güney batıda ise Karpat dağlarının kıvrımlarına kadar uzanmaktadır¹.

Günümüz Romanya'nın güney kısmını oluşturan Eflak (Walachia) kuzeyde Karpat dağları, güney ve güneydoğuda Tuna nehriyle çevrili 76.581 km²'lik bir alanı kapsamaktadır. Romenler arasındaki geleneksel adı "Tara Romaneasca" olan Eflak "Romen ili" veya "Romenler yurdu" anlamına gelmektedir. Osmanlı döneminde bugünkü Moldova sınırları içerisinde kalan bölgeye ise Boğdan denilmekteydi².

Kuzey-doğusunda Moldova, kuzey ve kuzey-doğusunda Ukrayna, kuzey-batısında Macaristan, güney-batısında Sırbistan, güneyinde Bulgaristan ve güney-doğusu Karadeniz ile çevrili olan Romanya, bir doğu Avrupa ülkesidir³. Karadeniz kıyısına 234 km kıyısı olan ve aşağı Tuna Havzasında bulunan Romanya, bugün 23 milyona yaklaşan nüfusu ve sahip olduğu 237.000 km²'lik yüzölçümü ile Balkanların önemli ülkelerinden birisidir⁴.

Romanya nüfusunun %10'unu azınlıklar oluşturmaktadır. Azınlıklar içinde Macarlar 1.620.198 kişilik nüfusuyla ilk sırada yer alırken, bunu sırasıyla, Romanlar (409.723), Almanlar (119.000), Ruslar, Ukraynalılar, Türkler, Leh, Çek ve Yunanlar izlemektedir⁵.

1992 yılı nüfus sayımına göre, ülke nüfusunun %89'unu Romenler, %7,1'ini Macarlar, %1,8'ini Romanlar ve %0,5'i Almanlar da dâhil olmak üzere 13 azınlık grubu oluşturmaktadır. Romen halkının %96'sı okur-yazardır⁶.

---

¹İffet Tosun; "Ulakların-Romenlerin Ortaya Çıkışı", *Balkanlar El Kitabı*, C. 1, Ankara: Karam Vadi Yay., 2006 s. 252.

² Abdulkadir Özcan, "Boğdan", TDVİ, C.6, İstanbul: 1992, s. 271.

³ Kâmil Tüğen, *Fransa, İngiltere Romanya ve Mısır'dan Notlar*, İzmir: Bassaray Matbaası, 2004, s.40.

⁴ İstanbul Ticaret Odası (İTO), *Romanya Ülke Etüdü ve Türk Yatırımları*, İstanbul 2002, s.15.

⁵ İbrahim Sarı, *Türk Topulukları*, Antalya: Net Medya Yay.,2016, s. 22.

⁶ İTO, s.17.

Ülkenin başlıca şehirleri, en önemli siyasal, ekonomik, bilimsel ve kültürel merkezi olan Başkent Bükreş, sonra sırasıyla Yaş, Timisoara, Köstence, Cluj-Napoca, Craiova, Galati ve Braşov'dur. Resmi dili Romence olan ülkede, ayrıca yaygın olarak İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Almanca dilleri de konuşulmaktadır. Ülkede yaşayan halkın %87'si Ortodoks, %6,8'i Protestan, %5,6'sı Katolik ve %0,6'sı diğer dinlere mensuptur⁷.

Ülkenin toplam yüzölçümünün %62,1'ini tarım alanları, %28'ini ormanlar, %3,7'sini göller ve nehirler, %6,2'sini ise diğer alanlar oluşturmaktadır. Ülkenin toplam tarım alanlarının %63,1 ekilebilir alan, %20,3'ü mera ve otlak, %2'si üzüm bağları, %2'si ise meyve bahçelerinden oluşmaktadır⁸.

Romanya'nın en önemli limanları, Karadeniz kıyısında Köstence, Mangalia; Tuna kıyısında: Orşova, Drobeta-Turnu Severin, Turnu Magurele, Zimnicea, Giurgiu, Calaraşi, Cernavoda, Hirşova, Braila, Galati, Turcea ve Sulinadır⁹.

Eski çağlardan beri bilinmekte olan altın, gümüş, tuz ve mermer gibi yer altı kaynaklarının yanı sıra ülkede ayrıca kömür, demir, bakır, çinko ve uranyum madenleri de bulunmaktadır. XIX. ve XX. yüzyıllarda petrol rezervlerinin ve doğal gaz rezervlerinin çıkarılması artmıştır. I. ve II. Dünya Savaşları arasında geçen dönemde, Romanya, Avrupa'nın ikinci, dünyanın ise yedinci en büyük petrol üreticisi olmuştur¹⁰.

Romen coğrafyasında insan yaşamına ait bulgular, paleolitik döneme kadar uzanmaktadır. Plinius ve Tacitus, insan yaşamına ait ilk kalıntıların paleolitik döneme kadar uzandığı Romanya topraklarına, Daçia adını vermiştir. Bölge halkına da Daklar denmiştir. Soyları Traklar'dan olan Geto-Daklar'dan gelen Dakların bölgedeki hâkimiyet mücadeleleri, milattan önceki dönemlere kadar uzanmaktadır. M.Ö. 46 yılında Asya topraklarını fethetmeye hazırlanan Büyük İskender, Daçia bölgesine bir sefer düzenleyerek bölge halkından savaş ganimetleri elde etmiştir. Balkan yarımadasında Romalıların hâkimiyeti, M.Ö. 35 yılında Dobruca'daki Odriz Krallığının ele geçirilmesiyle başlamıştır. Romalılar Tuna kıyılarında Geto-Daklarla komşu olmaları üzerine aralarında çatışmalar baş göstermiştir. İki topluluk arasındaki

---

⁷ <http://www.country.eiu.com/> Romania (30Ekim 2017)

⁸ İTO, s. 15.

⁹ Bedreddin Neidik, *Bugünkü Yönüyle Romanya*, İstanbul: Eko Matbaası, 1976, s.54.

¹⁰ Türk İş adamları Derneği(TIAD), *Romanya İş adamları ve yatırımcılar Rehberi*, 2001/2002, s.10

bu çatışmalar, özellikle M.S. 85 yılında ivme kazanmasıyla beraber, Romalılar Daçia topraklarını ele geçirmek istemişlerdir¹¹.

Romalıların, Traianus önderliğinde M.S. 105 yılında Tuna nehri üzerinden Daçya Krallığı'na bir sefer düzenlemesi sonucunda, Romalılar, Daklara karşı bir zafer kazanmış ve bu zafer Dak krallığının sonunu getirmiştir. Ancak, Daçia, Roma İmparatorluğunun bir kolonisi haline gelmesine rağmen, Daklar kendi benliklerini ve kültürlerini korumayı sürdürmüşlerdir¹².

Roma İmparatorluğu'nun en kuzeyinde bulunan Daçia topraklarının, Alman kökenli göçebe ve serbest kabilelerin saldırılarına maruz kalması, İmparatorluğu bu saldırıları önlemeye yönelik harcamalar yapmaya itmiştir. İmparatorluk yaşadığı bu kriz nedeniyle Daçia topraklarından geri çekilme kararı almıştır. Roma İmparatorluğu'nun bölgeden çekilmesinin ardından, bölge 1241 yılındaki Moğol istilasına değin, Alman, Slav ve Turanlı göçebe kavimlerinin egemenliğine girmiştir. Önceleri Vizigot ve Ostrogotların egemenliğine giren Daçia bölgesini, ardından 434–435 yılları arasında Avrupa Hun İmparatoru Atilla ele geçirmiştir. Daçia bölgesine yönelik gerçekleştirilen bu seferler neticesinde, Romen kültürü, Roma Kültürü'nün yanı sıra Slav, Alman ve Türk Kültürlerinin etkisi altında da kalmıştır¹³.

Bir dönem Altın-Ordu Devleti'nin egemenliği altına giren Romen topraklarında yaşayan halk, bu devletin hâkimiyet boşluğundan yararlanmak suretiyle, 1247 yılında, Eflak Prensligini ve 1352 yılında ise Boğdan Prensligini kurmayı başarmıştır. Bu iki Prenslük, uzun bir süre Macaristan'ın egemenliğinde varlığını sürdürmesine rağmen, bağımsızlıklarını kazanmayı bilmişlerdir. Eflâk'ta kendini gösteren Basarab adında voyvoda, 1330 yılında Macar Kralı Lajos'u bozguna uğratmasıyla bağımsızlığını kazanmış ve daha sonra, Prut nehrine kadar topraklarını genişletmiştir. Daha sonraları bu coğrafyaya Basarabya denmiştir. Diğer taraftan, Mamureş'te küçük bir asilzade ailesinin Macar Kralına karşı başkaldırıp Boğdan'a yürümesi ile Boğdan Prensligi kurulmuştur¹⁴.

---

¹¹Tosun, s. 252–253.

¹²*Tarihte-Türk Rumen İlişkileri*, Genelkurmay Ataşe ve Denetleme Daire Başkanlığı Yay., Ankara 2006, s. 7-8.

¹³Tosun, s. 253–256.

¹⁴Yasemin Sağrın; *Başlangıcından 1606'ya Kadar Osmanlı Devleti ile Eflak ve Boğdan Voyvodalıkları Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2013, s. 2–3

1352 yılında, birbirleriyle savaşan iki Bizans hizibinden birinin yardım çağrılarına karşılık vermeleriyle Anadolu'dan ilerleyen Osmanlılar, Avrupa'ya ayak basmıştır. Bölgeye ulaşmalarından sonra, Osmanlılar, Balkan yarımadasında giderek daha büyük toprakları ele geçirmiş ve yavaş yavaş Tuna'ya doğru ilerleyerek Romen ülkelerinin siyasi varlığını tehdit eder duruma gelmiştir¹⁵.

Osmanlı akınlarının sürdüğü XIV. yüzyılın ikinci yarısında başlayan Türk-Romen ilişkileri, Eflak (Romanya), Boğdan (Moldova) ve Erdel (Transilvanya) arasındaki temaslar ile gelişmeye devam etmiştir¹⁶.

1.1. Osmanlı-Eflak İlişkileri

Osmanlı ve Eflak birlikleri arasındaki ilk temas, 1370 yılında Voyvoda I. Vladislav unvanıyla anılan Prens Vlaicu Vola döneminde yaşanmış ve çatışma Eflâkların lehine sonuçlanmıştır¹⁷. Eflâkların komşuları İslavlarla savaştıkları bu dönemde, Türkler, Eflâklara yardım etmeye gelmiş, Sultan I. Murat ile I. Vladislav 1418 yılına kadar sürecek olan bir antlaşmaya varmışlardır. 1389 Kosova Meydan Savaşı'nda, Prens Mircea Cel Batrin Haçlılara destek verince, Eflâklar ile Osmanlılar bir anlaşmazlığa düşmüşler ve savaşa sürüklenmişlerdir. Sultan I. Bayezit, 1394'te Tuna üzerinden Eflâk'a girmiş, Mircea'nın yerine Vlad yeniden Voyvodalığa getirilmiştir. 1417'de Eflak Beylerinin ayaklanması üzerine, Sultan Mehmet Çelebi, Mircea'ya karşı savaş açmış ve onu mağlup ederek 3000 Dukalık vergiye bağlamıştır. Eflâk'ta 1456–1462 yılları arasında Osmanlı düşmanı olarak kendini gösteren Vlad Tepeş adlı bir hükümdar saltanat sürmekteydi. Bu dönemde dostane ilişkilerin bozulmasıyla birlikte, Fatih Sultan Mehmet 1462'de Eflâk'a girmiştir. XVII. yüzyılın sonuna kadar, Osmanlı Devleti'ne bağlı otonom bir devlet olarak kalan Eflak, XVIII. yüzyılın başlarında, Fener Patrikhanesi'nin Dacia ülkelerini Prens olarak tayin ettiği Fenerli Rumların yüzyıldan fazla süren hâkimiyeti altına girmiştir¹⁸.

Romanya, diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi, Türklerin de yurdu olmuştur. Bilhassa düz ve verimli bir araziye ev sahipliği yapan Dobruca bölgesi, yaklaşık dört

---

¹⁵C.C. Giurescu, A. Otetea, S. Pascu, I.G. Bratieanu, *Yüzyıllık Bağımsızlık (1877-1977): Romanya Tarihine Kısa Bir Bakış*, Çev.: Ayla Uzgören, İstanbul: Habora Kitabevi, 1977, s.105.

¹⁶Necip Alpan, *Ceauşescu ve Dün, Bugün ve Yarınki Romanya*, Ankara: Doğu Matbaası, 1976, s.42.

¹⁷Giurescu ve diğerleri, s.105.

¹⁸Alpan, s.42–43.

buçuk asır Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Yoğun bir Türk nüfusuna sahip Dobruca bölgesinin Osmanlı egemenliğine geçişi, birkaç aşamada gerçekleşmiştir. XIV. yüzyılda stratejik öneme sahip olan Enisa ve İsakça'nın, I. Bayezit döneminde ele geçirilmesinden sonra, Osmanlı Devleti fethettiği Rumeli topraklarına uyguladığı iskân politikası çerçevesinde, bölgeye Anadolu'dan Yörükler ile Karadeniz'in kuzeyinden Tatar Türkleri getirilmiş, Vize'den Tuna'ya kadar olan bölgeye yerleşmesi sağlanmıştır. Fetret devrinde bu topraklar kaybedilmişse de I. Mehmet Döneminde Dobruca'nın bir bölümü Osmanlı topraklarına tekrar katılmıştır. II. Bayezit devrinde gerçekleşen 1484 Kili ve Akkerman seferiyle tüm Dobruca Osmanlı egemenliğini kabul etmiştir. Bölgenin bütünüyle fethedilmesiyle, coğrafya Rumeli Beylerbeyliğine bağlı iç toprak haline getirilmiştir¹⁹.

Dobruca'nın fethedilmesi, Osmanlı Devleti'ne yapacağı seferler için bir yığılmak noktası ve askeri bir geçiş bölgesi imkânı sağlamıştır. Doğudan getirilen ticari mallar, Balkanlara, Lehistan'a ve hatta Moskova'ya Dobruca üzerinden gerçekleşmekteydi. Bölge'nin ticari bir öneme sahip olması nedeniyle, Anadolu'dan getirilen Türklerin bölgeye yerleşmeleri Yavuz Sultan Selim ve Kanuni sultan Süleyman dönemlerinde de sürmüştür²⁰.

1.2. Osmanlı-Boğdan İlişkileri

Osmanlı Devleti ile Boğdan arasındaki temaslar, Boğdan (Moldova) da Prens Alexandru Cel Bun hükümdarlığı döneminde, Osmanlı akınının Balkan yarımadasında sürdüğü 1420'li yıllarda başlamıştır. Daha önce Eflâk'a girmiş bulunan akıncıların bir kısmı Boğdan'a saldırması üzerine, Sultan I Mehmet ile Alexandru bir antlaşmaya varmışlardır. Ancak, 1431'de Voyvoda Sultana karşı gelmiş, 1456'ya kadar sürecek olan karşılıklı çarpışmalar yaşanmış ve akabinde bir antlaşma ile sonuçlanmıştır. Prens Petru Aron, Osmanlı Devleti'ne yılda 2000 Venedik Dukası vermeğe razı olmuştur. 1457–1508 yılları arasında Voyvodalık yapan Stefan Cel Mare, Papa'nın teşvikiyle, Osmanlı Devleti'ne karşı koymuş, ancak yenilgiye uğraması üzerine, Boğdan yılda 4000 altın para ödemeyi kabul etmiştir²¹. 1710 yılında, öğrenimini İstanbul'da yapan ve uzun yıllar bu şehirde kalıp, Osmanlı Tarihi

---

¹⁹Mehmet Naci Önal, *Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleriyle Doğum, Evlenme ve Ölüm Adetleri*, Ankara: TTKB Yayınları, 1998, s.2.

²⁰Önal, s.3.

²¹Alpan, s.45.

ile Türk musikisi üzerine kitap yazan, Doğu ve Batı dilleri ve kültürüne vakıf olan Kıımlı Hristiyan Tatar Türklerinden Dimitrie Cantemir, Boğdan'a Prens tayin edilmiştir. Dimitri'nin Voyvodalığı sırasında, Rus Çarı Petro ile bir ittifak antlaşması yapması üzerine, Rusya Boğdan'nın siyasetine karışmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı arasındaki Prut savaşında, Cantemir Rusya'ya kaçmış ve Çarın müşaviri olmuştur. Cantemir'in bu ihanetini, Eflak Voyvodası Brancoveanun da benzer bir temayülü izlemiştir. III. Ahmed döneminde (1703–1730) Eflak ve Boğdan Prenslıklarına yerel hükümdarlar yerine, Osmanlı Hükümeti'nin denetimi ve kontrolünde olacak Rum beylerinin atanması uygun bulunmuştur. Bunun sonucu olarak, Dîvân-ı Hümâyun tercümanı Alexandru Mavrokordato'nun oğlu Nikola Mavrokordato'nun Boğdan'a Prens olarak atanmasıyla 1821 yılına kadar sürecek olan Fenerli Rum Beyleri dönemi başlamıştır. En fazla üç yıllığına atanan bu Prenslere, Batı kaynaklarında "Hospodar" adı verilmiş ve Osmanlı Sultanı'nın birer memuru olarak hizmet vermişlerdir²².

1.3. Osmanlı-Erdel (Transilvanya) İlişkileri

Osmanlı Devleti ile Erdel (Transilvanya) arasındaki temaslar, 1391 yılında Osmanlı akınları ile başlamıştır. Bu akınlar, 1426, 1432 ve 1441 yıllarında da devam etmiştir. 150 yıla yakın karşılıklı savaşımardan sonra, Erdel, 1541'de Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Erdel Prenslığı de Babıâli'ye yılda on bin duka altın ödemiştir. Karlofça Antlaşması uyarınca, 1699 yılında Avusturya İmparatorluğu'na verilen Erdel, 1918 yılında Romanya'ya bağlanma kararı almıştır²³.

1.4. Osmanlı-Memleketeyn İlişkilerinin Gelişimi

Osmanlıların, iki memleket anlamına gelen 'Memleketeyn' adını verdikleri Eflak ve Boğdan, Osmanlı Devleti için hem stratejik hem de ekonomik açıdan önem arzietmekteydi. Tuna'nın ve Karadeniz'in kuzeyindeki Türk çıkarları görel olarak sınırlı kaldığı için, Osmanlı Devleti, Rumeli'nin Karadeniz sahilindeki bu prenslikleri, stratejik açıdan özellikle Boğdan'ı önce Polonya'ya (Lehistan), sonra da Rusya'ya karşı tampon bölge olarak kullanmak istemiştir. Ayrıca, bu iki küçük prensliğin Polonya, Avusturya ve Rusya'ya karşı direnemeyeceklerini ve sonunda

---

²²Özcan, s. 271.

²³Alpan, s.46.

ilhak edileceklerini düşünmüştür. Bu nedenle, Osmanlı Devleti, Eflak ve Boğdan'a görelî özerklik vermeyi tercih etmiştir²⁴.

Osmanlı yönetim sistemi içinde, diğêr yönetim bölgelerine göre özerk sayılabilecek bir statüsü bulunan Romanya, iç işlerinde serbest bırakılmış, yönetimine karışılmamıştır. Osmanlı Devleti'nin diğêr yerlerinde gayrimüslimlere uygulanan düzenleme ve kısıtlamaları Romanya için geçerli olmamıştır. Genel bir yönetim modelinin olduğu Romanya'da, Osmanlı sisteminin temel unsurları olan kadı, mutasarrıf, askeri memurlar gibi unsurlar ile teşkilatlanma yapıları bulunmamaktaydı. Osmanlı Devleti, bölgede hüküm süren prensliklere asker ve vergi verme sistemi getirmiştir²⁵.

1.5. Romanya'nın Bağımsızlığına Giden Süreç ve Sonrası

Kırım Savaşı'nın sona ermesinin ardından, 30 Mart 1856 tarihinde imzalanan Paris Antlaşması, gelecekte Eflak ve Boğdan Prensliklerinin birleşmesi için bir imkân yaratmıştır. Tamamı 34 maddeden oluşan Antlaşmanın, Romanya ile ilgili olan maddesi şöyledir:

“Eflak ve Buğdan Beylikleri Osmanlı Devleti'ne bağılı kalacak, ancak bunların sahip oldukları ayrıcalıklar ve haklar genişletilecek ve bunlar antlaşmayı imzalayan devletlerin ortak garantisinde olacak; hiçbir devlet bu Beyliklerin iç işlerine karışmayacaktır²⁶.”

Bu durum, nihayetinde 1859 ve 1861 yılları arasında gerçekleşmiştir. Osmanlı, Rusya ve Habsburg İmparatorlukları ile sınırı bulunan bu yeni devlet, aşağı Tuna nehri bölgesinde doğmuştur: Bu devlet, tüm Balkanlar'da Rusya'nın ilerlemesini durduracak potansiyel bir engel oluşturmuştur. Prusya, yeni devletin ortaya çıkışını onaylamasına karşın, Avusturya, bu yeni devleti tanıyan ilk Devletler arasında bulunmasına rağmen, oldukça çekimser hareket etmesi gerektiğini hissetmiştir: Birleşik bir Romen devleti, gerçekten de Transilvanya'daki Romenler için çok güçlü bir referans noktası olabilirdi ve bu da nihayetinde gerçekleşmiştir.

---

²⁴Kemal Karpat, *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, çev: Recep Boztemur, Ankara: İmge Yay., 2004, s. 87-88.

²⁵Cezmi Karasu, “Bağımsızlıktan I. Dünya Savaşı'na Romanya”. *Balkanlar El Kitabı*, Edt; Bilgehan Gökdağ, Osman Karatay, C.I, Ankara: Akçağ Yay., 2013, s.499-511.

²⁶Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789–1999)*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000, s. 205.

Avusturya ve Osmanlı İmparatorluğu bu birleşmenin başlıca muhalifleri olmuşlardır²⁷.

Eflak ve Boğdan 1859'da fiilen birleşmiştir (idari ve siyasi birlik 1861'de sağlanmıştır). 1859 yılının Mart ayında, Yeni Romen Devleti, İstanbul'da diplomatik misyonluk açmıştır. Osmanlı Devleti de 20 Kasım–2 Aralık 1861 tarihli Fermanla Eflak ve Boğdan Birleşik Prensiğini otonom bir devlet olarak tanıdığını beyan etmiştir²⁸.

1877–1878 Osmanlı-Rus savaşında (93 harbi) Osmanlı Ordusu'nun yenilgiye uğramasıyla, Ayastefanos'ta Osmanlı Devleti'ni temsilen Safvet Paşa ile Berlin Elçisi Sadullah Bey, Rusya'yı temsilen de Kont Nikola İgnatief ile Alexandre Nelidof, 3 Mart 1878'de *Ayastefanos Antlaşması*'ni imzalanmıştır. 29 maddeden oluşan antlaşmanın önemli hükümleri özetle şunlardır:

Sırbistan, Karadağ, Romanya bağımsız devletler olacaktır. Ayrıca topraklarını da genişletecektir. Karadağ Adriyatik denizine açılmakta, Sırbistan Niş'i ele geçirmektedir. Romanya Baserabya'yı Rusya'ya bırakırken, Dobruca'ya sahip olmakta ve sınırlarını çok genişletmektedir. Bulgaristan, Osmanlı İmparatorluğuna vergi veren bir Prenslük olmaktadır. Makedonya'nın büyük bir kısmı Bulgaristan'a verilmektedir. Bosna-Hersek'te, Avusturya ve Rusya'nın denetimi altında reform yapılacaktır. Osmanlı Devleti, Rusya'ya 300 milyon ruble savaş tazminatı ödeyecektir. Ayrıca, Batum, Kars, Ardahan ve Doğu Beyazıt Rusya'ya bırakılacaktır²⁹.

Ayastefanos Antlaşması'nda Rusya'nın kazanımlarından rahatsız olan Büyük Güçler Berlin'de yeni bir kongre düzenlemişlerdir. Ayastefanos Antlaşmasını izleyen ve amacı Rusya'nın Balkanlar'da elde ettiği kazanımları gözden geçirmek olan Berlin Kongresini, o dönemin Avrupa siyasetini yöneten kişilikleri belirlemiştir: Otto Von Bismarck'ın başkanlık ettiği kongreye, İngiltere adına Başbakan Benjamin Disraeli, Dışişleri Bakanı Salisbury ve Odo Russell, Rusya adına Başbakan Aleksandr Gorçakov, Chuvalev ve Ubril, Avusturya-Macaristan adına Dışişleri Bakanı Kont Gyula Andrassy, Kont Károlyi ve Baron Heinrich Karl Von Haymer, Fransa adına Dış İşleri Bakanı William Henry Waddington ve Saint-Vallier, İtalya adına Dış İşleri Bakanı Kont Corti ve de launay, Osmanlı Devleti adına, Müşir

---

²⁷Harald Heppner ve Rudolf Gräf, "Romania in 1914–1918", *International Encyclopedia of the First World War*, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by Freie Universität Berlin, Berlin: 2014, p.3

²⁸Alpan, s.46.

²⁹Nihat Erim, *Devletler Arası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, C. I (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları), Ankara: TTK Yay., 1953, s.387.

Mehmed Ali Paşa, Berlin Büyükelçisi Sadullah Bey ve Nafia Nazırı Alexandr Karatodori Paşa, Almanya adına ise, ev sahibi Şansölye Prens Bismarck, Bernhard Ernst Von Bülov ve Prens Hohenlohe temsilci olarak katılmışlardır³⁰.

13 Temmuz 1878 tarihinde imzalanan Berlin Antlaşmasının Balkanlar ile ilgili maddelerine bakıldığında; *Bosna-Hersek'in idaresi Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna bırakılacak, ayrıca, bu antlaşma ile Karadağ, Sırbistan ve Romanya birer bağımsız devlet haline gelecektir*³¹.

1878 Berlin Kongresinden sonra, Osmanlı-Romen ilişkilerinde, icraatlar belli bir sürat ile gerçekleşmiştir. 1878 yılının Kasım ayında Bükreş ve İstanbul Sefarethaneleri karşılıklı olarak kurulmuş, 1879 yılının baharında konsolosluklar oluşturulmaya başlanmış ve sonraki otuz yılı aşkın bir süre, düzgün ve sorunsuz gelişen diplomatik ilişkilere tanıklık etmiştir³².

1881 yılında Prens Carol, Romanya Kralı olarak tahta çıkmış ve Romanya'da Krallık ilan edilmiştir. Rusya ile önceki deneyimler, Fransa'nın 1871'den sonra yaşadığı güç kaybı, Alman-Avusturya müttefikinin baskın konumu ve daha sonra da Üçlü ittifak, Kralı, Romen ileri gelen siyasilere önemli bir bölümü ile birlikte, Alman İmparatorluğu ile bir ittifak arayışına itmiştir³³.

Birinci Balkan Savaşı'na katılmayan Romanya, Bulgaristan'ın Yunanistan ve Sırbistan'a saldırması sonucu, İkinci Balkan Savaşı'na müdahil olmuş ve Bulgaristan'a savaş ilan ederek, Güney Dobruca'yı işgale başlamıştır. Romanya, savaşın sonunda imzalanan Bükreş Antlaşması ile hatırı sayılır bir miktarda toprağı sınırlarına katmayı başarmıştır³⁴.

Modern Romanya ulus devletinin kökenleri, XIX. yüzyılda ülkeyi etkileyen Batı, Orta ve Doğu Avrupa'dan gelen farklı etkilere dayanmaktadır. Özellikle Fransız ve Alman faktörleri devreye girmiş ve Ortodoks kültürü ve Osmanlı medeniyeti ile yakın ilişki içinde olan yerel geleneği tamamlamıştır. XIX. yüzyıl boyunca, Modern

---

³⁰İlhan F. Akın, *Siyasi Tarih* (1870–1914), İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1983, s. 43.

³¹ Ayşe Zişan Furat, "Berlin Antlaşması Sonrasında Balkanlar'da Cemaati İslamiyelerin Teşekkülü (1878-1918)", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, OTAM 33 (2015), s.69.

³²Silvana Rachieru, "The 1916 Moment from the Perspective of the Ottoman-Romanian Relations", *The Unknown War from Eastern Europe between Allies and Enemies (1916-1918)*, ed: Claudiu-Lucian Tapor, Alexander Rubel, Iaşi, 2016, p. 83.

³³Heppner ve Gräf, s.3.

³⁴Abidin Temizer, "İkinci Balkan Savaşı'nda Romanya", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VII (31), 2014, s.403.

Romanya, iç dönüşümleri ve etkin uluslararası ilişkileri ve etkileşimleri sayesinde kimliğini kazanmıştır. Sadece altmış yıllık bir süre zarfında, Boğdan ve Eflak Prenslikleri, Türk egemenliği altındaki Vasal devletlerden, dünya çapında ittifak sistemi içinde önemli bir rol oynayan bir Romen devletine dönüşmüştür. Ayrıca, 1918'e kadar Rusya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'a ait olan Romen yerleşim bölgeleri üzerindeki haklı taleplerini I. Dünya Savaşı'nın sonunda duyurmayı başarmıştır³⁵.

---

³⁵Heppner ve Gräf, s. 2.

2. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE OSMANLI DEVLETİ

2.1. Birinci Dünya Savaşı'nın Genel Sebepleri ve Bloklaşma

Birinci Dünya Savaşı, Fransız İhtilalinin XIX. yüzyıl ile XX. yüzyılın başlarında meydana getirdiği olay ve gelişmelerin sonucudur. Fransız İhtilalinin ortaya koyduğu yeni fikirlerin, anlayışların, siyasal ve sosyal kurumların devletlere olduğu kadar, ulusların davranışına da yeni doğrultular vermesinin sonucu olarak, devletler kendi sınırları içinde olduğu kadar, devletlerarasındaki ilişkiler de yeni bir çerçevede şekillenmeye başlamıştır³⁶. Bu ihtilalin ardından XIX. yüzyılda meydana gelen siyasi ve sosyal ağırlığa sahip devrimler, sanayi ve teknolojiadaki gelişmeler, başta Avrupa olmak üzere, tüm dünya insanları üzerinde düşünce ve yaşam tarzlarında değişikliğe yol açmıştır³⁷. Savaşın temel nedenlerini üç kelimeyle özetlemek mümkündür: Korku, açlık ve gurur. Bu nedenlerin yanı sıra 1817 ve 1914 yılları arasında yaşanan uluslararası olaylar çatışmanın sadece işaretleridir³⁸. Fransa ve Prusya arasında gerçekleşen Sedan Savaşının 1871 yılında Prusya lehine sonuçlanmasıyla Alman Birliği, Venedik ve Roma'nın 1866 ve 1877 yıllarında birliğe katılımlarıyla İtalya Birliği kurulmuştur. Bu iki yeni büyük devletin, devletlerarası ilişkilerde yer alması, Avrupa'ya, geniş anlamda dünyaya yeni bir statü getiren ve güçler dengesini kurmuş olan Viyana Kongresi'nin statüsünü ve güçler dengesini önemli ölçüde değiştirmiştir³⁹. Sözü edilen bu yeni çerçevenin en önemli unsuru olan Milliyetçilik hareketinin sonucu olarak, bu yeni devletlerin doğması, Avrupa dengesine yeni bir biçim vermekle kalmamış, Balkanlar'daki milli duyguları da harekete geçirmiş ve 1870'den sonra Balkanlar Avrupa diplomasisinin etkin olduğu alanlardan birisi haline gelmiştir⁴⁰. Sonrasında ise, Avrupa'da yeni denge arayışları ortaya çıkmış, bu da bloklaşmaya, birbirleriyle çatışmalarına ve Avrupa'nın büyük devletlerinin iki blokta bir araya gelmelerine yol açmıştır⁴¹.

---

³⁶Fahir H. Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789–1960*, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1975, s. 409.

³⁷Ahmet Hurşit Tolon, *Birinci Dünya Savaşı Sırasında Taksim Anlaşmaları ve Sevr'e Giden Yol*, Ankara: AKDITYK Yay., 2004, s. 21.

³⁸Basil Liddell Hart, *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, çev: Kerim Bağrıaçık, İstanbul: Türkiye İşBankası Kültür Yay., 2014, s. 2.

³⁹Uçarol, s.461.

⁴⁰Armaoğlu, s.409.

⁴¹Ali İhsan Gencer ve Sabahattin Özel, *Türk İnkılap Tarihi*, İstanbul: DER Yay., 2000, s. 59.

Bloklar arasındaki gerginlik, beraberinde silahlanmayı getirmiş ve bu da “Silahlı Barış Dönemi” ne neden olmuştur⁴².

XIX. yüzyıl süresince Avrupa’da büyük bir önem ve hız kazanan sanayileşmenin sonucu olarak gelişen, Afrika ve Uzak Doğu’ya kadar genişleyen sömürgecilik anlayışı, devletlerin çıkar çatışmalarına ve karşılıklı ekonomik rekabete girmelerine yol açmıştır. Avrupalı devletler, sömürgecilik faaliyetleri, hammadde ve pazar rekabeti içine girmişlerdir. Devletlerin çıkar çatışmaları, 20 Mayıs 1882 yılında imzalanan ve 5 Aralık 1912’de yenilenen, Avusturya- Macaristan İmparatorluğu, Almanya ve İtalya’nın “Üçlü İttifak” Devletlerini ve buna karşılık olarak da 31 Ağustos 1907 yılında İngiltere, Rusya ve Fransa’nın “Üçlü İtilaf” Devletlerini oluşturmaları ve böylece kendi aralarında bloklaşmaları ile sonuçlanmıştır⁴³.

1871’de milli birliğini tamamlamasından sonra, Alman İmparatorluğunu korumak için barış kombinezonları uygulayan Başbakan Prens Bismarck’ın nezaretinde devam eden denge grupları süreci, Alman İmparatoru I. Wilhelm’in 1888’de ölümüyle tahta geçen II. Wilhelm’in dış politikayı Bismarck’ın elinden alarak emperyalist bir yön vermesi ile sona ermiştir. Ekonomik ve siyasi yönlerden daha etkin hale gelmek isteyen Almanya, bilhassa Doğu’ya doğru genişlemek, Alman nüfuzunu bu bölgelere yerleştirmek ve yeni pazarlara sahip olmayı amaçlıyordu⁴⁴. II. Wilhelm, Rusya ile antlaşmaları yenilememiş, sömürgecilik faaliyetlerinin alanı olarak Osmanlı Devleti’ni görmüş, 1889 ve 1908’de iki kez ziyarette bulunarak, bu ülkedeki nüfuzunu güçlendirmiştir⁴⁵. Öte yandan, Almanya, kısa sürede sanayi ve ekonomi alanında gelişme göstermiş⁴⁶, Alman sanayi ürünleri İngiltere’nin sanayi egemenliğini tehdit eder hale gelmiş ve 1890’larda Almanya, üretimde dünya dördüncüsü ülke olmuştur⁴⁷. Almanya, yine bu süre içinde güçlü bir kara ordusu ve İngiltere ile rekabet edebilecek bir donanma kurmayı başarmıştır. Birliğini kurduktan sonra giderek güçlenen Almanya, Avrupa üstünlüğünü benimseyen siyaset anlayışla, müttefik devletler sağlamak amacıyla 1879’da Avusturya ile 1881’de Rusya ile ittifak yapmıştır. Ancak, Balkanlar’da Rus-

---

⁴²Uçarol, s.461.

⁴³Armaoğlu, s.200–232.

⁴⁴Uçarol, s.462.

⁴⁵Durmuş Yalçın (ve diğerleri), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I*, AKDITYK, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara: Divan Yay., 2004, s. 71.

⁴⁶Refik Turan (ve diğerleri), *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, Ankara: Okutman Yay., 2009, s. 47.

⁴⁷Yalçın ve diğerleri, s.71.

Avusturya rekabeti nedeniyle bu ittifak yürümemiştir. Bunu, 20 Mayıs 1882 yılında Almanya, Avusturya- Macaristan İmparatorluğu ve İtalya'nın oluşturduğu “Üçlü İttifak” denilen bir blok izlemiştir⁴⁸. Bismarck Üçlü İttifaka Romanya'yı da dâhil etmeyi başarmıştır. 1877–1878 Osmanlı-Rus savaşının sonunda, savaşa Rusya'nın tarafında girdiği halde, Besarabya'yı Rusların alması ve ortaya çıkan Rus tehdidi ve ayrıca Avusturya-Macaristan toprakları içinde Romenlerin yaşadığı Transilvanya ve Bukovina'yı Romanya'nın istemesi, bu ülkeyi Üçlü İttifaka itmiştir. 30 Ekim 1883'de Almanya, Avusturya-Macaristan ile imzalamış olduğu antlaşmalarla Üçlü İttifaka katılan Romanya, 1888'de İtalya ile de bir antlaşma imzalamış ve böylece Üçlü İttifak, Dörtlü bir İttifak haline gelmiştir⁴⁹.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde, İngiltere'nin dünyanın büyük bir kısmında sömürgeleri bulunmaktaydı ve bu durumunu korumak amacıyla da, dünyanın en büyük donanmasına sahipti⁵⁰. Geleneksel politikası, kendisine rakip olabilecek devletlere karşı düşmanlık göstermek ve bir kara devletinin denizlerdeki eğilimini kırmak olan İngiltere⁵¹, 1890'lardan sonra izlediği politikayla Güneydoğu Avrupa ve Önasya'yı etkisi altına alan, güçlü donanmasıyla Afrika ve Uzakdoğu'da girişimlere başlayan Almanya'yı, Hint deniz yolunu, deniz aşırı çıkarlarını tehdit eden bir ülke olarak görmeye başlamıştır. Bu yüzden, İngiltere, Almanya'nın güç ve etkinliğinin azaltılması gerektiğini düşünmekteydi⁵².

Dünyanın ikinci kara ordusunu ve İngiltere'den sonra en fazla sayıda sömürgeyi elinde bulunduran Fransa ise, 1871'te Almanlara kaybettiği yer altı kaynakları açısından zengin olan ve milli bir mesele haline getirdikleri Alsace-Lorraine'i yeniden ele geçirmek ve yanı başındaki Alman tehdidinden kurtulmak istiyordu⁵³. Bu sebeplerle, patlak verecek bir savaşta müttefikleriyle beraber Almanya'yı parçalama hesabı yapmaktaydı⁵⁴.

Diğer taraftan, üçüncü büyük kara gücüne sahip olup, ancak sanayi ve teknolojide Amerika, Almanya, İngiltere ve Fransa'nın gerisinde kalan ve ekonomik

---

⁴⁸Turan ve diğerleri, s.47–48.

⁴⁹Armaoğlu, s.204.

⁵⁰Turan ve diğerleri, s.47.

⁵¹Karl Helffrich, *Harb-ı Umuminin Menşeleri*, Çev.: Reşit Safvet, İstanbul 1331, s.89.

⁵²Uçarol, s.461.

⁵³Turan ve diğerleri, s.49.

⁵⁴Uçarol, s.462.

bakımından da zayıf olan Rusya⁵⁵ ise, bir güç olarak Almanya'nın kendi batı sınırında yer alması ve Pangermenizm'in Güneydoğu Avrupa'yı etkisi altına almasından rahatsızlık duymaktaydı. Ayrıca, Rusya, Almanya'yı yıkmak ve Balkanlar'da rekabet halinde bulunduğu Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu da parçalamak suretiyle, Panislavist emelleri doğrultusunda bütün Slavları Rus egemenliği altına birleştirmeyi planlamaktaydı. Bunun yanı sıra, İngiltere'nin muhalifliği nedeniyle bir türlü ele geçiremediği, İstanbul ve Boğazlara İngiltere ve Fransa ile müttefik olmaktan yararlanıp yerleşmeyi hedeflemektedir⁵⁶.

Üçlü İttifak Bloku içerisinde yer alan ve Akdeniz'e yayılmak, yeni sömürgeler ele geçirmek isteyen İtalya ise, Avusturya'nın egemenliğindeki Güney Tirol ve Triyeste yöresinde İtalyanca konuşulan bölgeler üzerinde hak iddia etmekteydi⁵⁷.

Avusturya-Macaristan imparatorluğu; önemli sayıda Slav asıllı vatandaşlarının topraklarında yaşaması nedeniyle, Rusya'nın Panslavizm politikasını hem kendi birliği ve hem de Balkanlar'daki nüfuz mücadelesi için bir tehdit olarak görmüştür⁵⁸. Sırbistan'ın 1908'de Avusturya'nın topraklarına katmış olduğu Bosna-Hersek'i, Rusya'nın desteklemekte olduğu Büyük Sırbistan'ın bir parçası olarak görmekte ve bu durum da Avusturya-Macaristan'ı rahatsız etmekteydi⁵⁹. Bu sebeplerle, Avusturya, Sırbistan'ı ortadan kaldırmak, Doğu'ya doğru genişlemek ve Rus etkisini ortadan kaldırmak istemektedir⁶⁰.

Görüldüğü gibi, Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf'ta yer alan büyük devletlerin hemen hepsi, bir savaşın çıkmasının kendi ülkeleri için bir çıkar ve emelleri için büyük yararlar sağlayacağını düşünmekteydi. Bu yüzden, Balkan bunalımını izleyen bir Avusturya-Sırbistan çatışması, çok geçmeden Avrupa merkezli bir dünya savaşına dönüşmüştür.

---

⁵⁵Turan ve diğerleri, s.47.

⁵⁶Uçarol, s.462.

⁵⁷*Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, Ankara: VIII Cilt, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları Seri No:3, GnKur Basımevi, 1976, s.8.

⁵⁸Yalçın ve diğerleri, s.72.

⁵⁹*Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, s.8.

⁶⁰Uçarol, s.462.

2.2. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Osmanlı Devleti'nin İç ve Dış Siyasi Durumu

1876'da ilan edilen Birinci Meşrutiyet, II. Abdülhamit'in 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşındaki yenilgiyi bahane ederek Mebuslar Meclisi'ni kapatmasıyla (13 Şubat 1878) ve anayasayı uygulamadan kaldırmasıyla son bulmuş ve devlet 1908'e kadar tam bir mutlakiyetle yönetilmiştir. Ancak, bu sisteme İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin eylem ve baskılarıyla son verilmiş ve İkinci Meşrutiyet (23 Temmuz 1908) ilan edilmiştir. Bununla birlikte, İkinci Meşrutiyet İdaresinde de devlet içerisindeki sorunlar ortadan kaldırılamamıştır.

Öte yandan, 1908'de Avusturya-Macaristan, Bosna-Hersek'i ilhak etmiş ve bunu 15 Ekim 1908'de Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi izlemiştir. II. Meşrutiyet ilanından sonra 13 Nisan 1909'da cereyan eden 31 Mart Hareketi ile Sultan II. Abdulhamid tahtan indirilip yerine Sultan V. Mehmet Reşad tahta çıkmıştır. 1911'de patlak veren Trablusgarp Savaşıyla, Osmanlı Devleti Trablusgarp ve Bingazi'yi kaybetmiş, bu bölgeler İtalya'nın eline geçmiştir. Osmanlı Devleti'nde, Ordunun siyasete müdahil olmasını, İttihat ve Terakki Partisi ile muhalif partilerin aralarındaki çatışmalara ek olarak, İtalya ile meşgul olmasını fırsat bilen Balkan Devletleri, Balkan Savaşlarını başlatmış ve Osmanlı Devleti Balkanlar'da geniş toprak kaybına uğramıştır⁶¹.

23 Ocak 1913'te gerçekleşen Babıâli Baskını ile Kâmil Paşa Hükümeti yıkılıp yerine Alman taraftarı Mahmut Şevket Paşa'nın kurduğu İttihat ve Terakki hükümeti iktidara gelmiştir⁶². Mahmut Şevket Paşanın 11 Haziran 1913 günü öldürülmesi üzerine Sadrazamlığa Said Halim Paşa getirilmiştir.

12 Haziran 1913'ten beri iktidarda bulunan İttihat ve Terakki Fırkasının Said Halim Paşa kabinesiyle, büyük devletlerin yarı sömürgesi haline gelmiş olan Osmanlı İmparatorluğu, varlığını ancak bu devletlerarasındaki rekabet ve kuvvetler dengesi sayesinde sürdürebilmekteydi.

Balkan Savaşları'ndan yenik ayrılan Osmanlı Devleti, savaşın neden olduğu yıkımları onarmaya çalışmakta ve patlak verebilecek olan bir savaş için hiçbir

---

⁶¹*Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekâtı, C. 5, Ankara: Gen. Kur. Baş., 1993, s. 11-12*

⁶²Uçarol, s.450.

hazırlık yapmamaktaydı. Devlet, yoksul, maliyesi bozuk, tarımı ilkel ve sanayisi gelişmemişti. Düzenlemelerin yapıldığı orduda yüksek komuta yerlerine genç subaylar atanmıştı⁶³. 14 Aralık 1913'te Alman Askeri Heyeti, General Liman Von Sanders başkanlığında İstanbul'a gelerek Askeri Islah çalışmalarına başlamıştır. Daha önce de Fransız General Baumann başkanlığında Osmanlı Jandarmasının düzenlenmesi Fransız Heyetine, İngiliz Amiral Limpus başkanlığında da donanmanın düzenlenmesi İngiliz Deniz Heyetine verilmişti. Böylelikle, Avrupa'nın önde gelen üç büyük devleti (Almanya, İngiltere, Fransa) Osmanlı Devleti'nin kara, deniz ve jandarma birliklerinin eğitimi etkili olmuş⁶⁴ ancak deniz kuvvetlerinin düzenlenmesi çalışmaları, patlak veren Trablusgarp ve Balkan Savaşları nedeniyle sekteye uğramış ve istenilen seviyede savaş yeteneğine ulaşamamıştır⁶⁵.

XIX. yüzyıla girilmesiyle birlikte, Romen halkı ile diğer Balkan halkları, bir taraftan Fransız İhtilali'nin bu topraklarda uyandırdığı ulus bilinci, diğer taraftan Rusya, İngiltere ve diğer Batılı devletlerin yardım ve desteğini alarak ve aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin güçsüzlüğünden istifade ederek zaman içerisinde kendi ulus devletlerini inşa etmişlerdir. Buna istinaden, sırasıyla 1830'da Yunanistan, 1878'de Sırbistan, Romanya, Karadağ, 1908'de Bulgaristan ve 1912'de Arnavutluk devletleri ortaya çıkmıştır⁶⁶.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde, Osmanlı Devleti'nin dış siyasi durumu kısaca şöyleydi: Dört Balkan devletiyle imzalanan barış antlaşmalarının sonuncusu, Sırbistan ile 14 Mart 1914'te İstanbul'da imzalanmış, ilki Adalar sorunu, ikincisi Makedonya ve Ayvalık olayları olmak üzere, başlıca iki sorun yaşanan Yunanistan hariç olmak üzere, Balkan devletleriyle olan ilişkiler normal bir hal almıştı⁶⁷.

Osmanlı Devleti'nin Deniz kuvvetlerini güçlendirme yoluna gitmesi, Boğazlar üzerindeki emelleri ve hâkimiyet kurma mücadelesi, özellikle İngiltere ve Fransa tarafından bazen kabul ve bazen reddedilen Rusya'yı, Akdeniz'de iş yapabilecek bir donanma oluşturma kararı almasına itmiştir. Bu alanda attıkları ilk

---

⁶³*Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, C. VIII. s.9.

⁶⁴Uçarol, s 451.

⁶⁵*Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, C. VIII., s.9.

⁶⁶Esra Sarıkoyuncu Değerli, *M. Kemal Atatürk'ün Sofya Askeri Ataşeliği'nden Ölümünde Kadar Türk-Bulgar İlişkileri (1913-1938)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara 2005, s.5.

⁶⁷Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, Ankara: Cilt II, TTK Basımevi, 1951, s.232-274; Galip Kemali Söylemezoğlu, *Canlı Tarihler*, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1946, s.142-283.

adım, İmparatoriçe Marya sınıfı dört büyük savaş gemisini Karadeniz tezgâhlarına koymaları olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, bu planların boşa çıkmasına neden olmuş, ancak gemilerden sadece ikisi, 1916 başlarında Rus Karadeniz Filosunda yer alabilmiştir⁶⁸.

Devletler arasındaki ilişkilerin günden güne bozulması, Osmanlı Devleti'nin Üçlü İttifak veya Üçlü İtilaf bloklarından birine katılmasını zorunlu kılmaktaydı. Tarafsızlık seçeneği mümkün olmakla birlikte, Üçlü İtilaf devletlerinden hiçbiri kendilerine katılma önerisine yanaşmamıştır⁶⁹.

Uluslararası ve bölgesel gelişmeleri yakından izleyen ve bu sürecin genel bir savaşa dönüşebileceğinin farkında olan Osmanlı Devleti, Büyük Güçlerden birisi ile ittifak kurabilme çabası içindeydi. Büyük Güçlerin her birinin Osmanlı Devleti üzerinde emelleri olmasına rağmen, İttihat ve Terakki liderlerinde, bu devletlerden herhangi birinin Osmanlı Devleti'nin koruyucusu olmadığı sürece, devletin varlığını sürdürmesine müsaade edilmeyeceği görüşü hâkimdi. Bu nedenle, Avrupalı bir müttefik edinmek en öncelikli konuydu. Ancak, taraflardan hangisiyle ittifaka girmesi konusunda Osmanlı Hükümeti net bir karara varamamıştı⁷⁰.

Osmanlı dış politikasında, İngiltere'nin yerini, yaşanan gelişmeler sonucunda Almanya'ya doldurmuş ve bu süreçte Osmanlı Devleti ile Almanya birbirlerine yaklaşmışlardır. Bu yakınlaşmanın önemli sebeplerinden biri, Almanya'dan gelen Askeri İslah Heyetleri iken, bir diğeri ise Kayzer Wilhelm'in dostu II. Abdülhamid'den "kopardığı" Berlin-Bağdat demiryolu imtiyazı olmuştur⁷¹. Bu süreç zarfında, Almanya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki nüfuzunu önemli ölçüde arttırdığı gerçek olsa da bu durum Almanya'nın güvenilir bir müttefik olması için yeterli değildi⁷².

1914 yılının Temmuz ayı ile birlikte, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı Devletini bir müttefik olarak dikkate almaya başlamıştır;

---

⁶⁸*Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, s.7.

⁶⁹Bayur, s.131.

⁷⁰David Fromkin, *Barişa Son Veren Barış, Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı*, çev.: Mehmet Harmancı, İstanbul: Epsilon Kitapevi, 2004, s.45; Oral Sander, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü*, Ankara: İmge Kitapevi Yay., 2010, s.288.

⁷¹Bayram Bayrakdar, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İslah-ı Askeriye Heyeti Olarak Alman Subaylar", *Uluslararası Türk-Alman İlişkileri Sempozyumu*, Selçuk Üniversitesi, Konya, 8-10 Ekim 2009, s.3.

⁷²Ulrich Trumpener, *Germany and Ottoman Empire*, New York: Caravan Books, 1989, p.5-13.

ancak, Osmanlı Devleti'nin bir müttefik olarak katkıda bulunamayacağı görüşü, Alman Büyükelçi Wangenheim ve Askeri Islah Heyeti Başkanı Liman Von Sanders arasında hâkim olmuştur⁷³.

Almanya ile yapılan ittifak görüşmeleri, Birinci Dünya Savaşı çıkıncaya kadar bir sonuca ulaşamamıştır⁷⁴. Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşı'nda uğradığı sert ve ağır yenilgi nedeniyle, Alman resmi çevrelerinde Osmanlı Devleti'nin müttefik olarak kabul edilip edilmemesi hususunda farklı görüşler bulunmaktaydı. Osmanlı Devleti, bir görüşe göre, şimdilik müttefik rolüne layık bir devlet değildi ve ayrıca müttefiklerine hiçbir yarar sağlayamayacağı gibi, onların yükünü de arttıracaktı⁷⁵. Osmanlı- Alman askeri ittifakı ancak Almanya'nın Rusya'ya savaş ilan etmesinden bir gün sonra 2 Ağustos 1914'te imzalanabilmiştir. Ayrıca, Almanya Osmanlı Devleti'ne mali yardımda bulunmayı da üstlenmiştir⁷⁶.

2.3. Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesi ve Ana Cepheler

2.3.1. Birinci Dünya Savaşı'nın Başlaması

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf Bloklarınca bir denge kurulmuştu. Bilhassa XX. yüzyılın başlarından itibaren ulusların hızlı bir şekilde silahlanmaları, savaş hazırlıklarını sürdürmeleri ve birbirlerine savaş ilan etmemeleri, ilk başlarda bu denge sayesinde sağlanmıştı. Ancak, savaş hazırlıklarının ivme kazanması, bu dengenin bozulma sürecini başlatmıştır. Bu gerginliğin bir savaşa dönüşmesi için küçük bir kıvılcımın ateş alması yeterli olacaktır.

Nihayet, Avusturya'nın Saraybosna'da gerçekleştirdiği manevraya katılmak için gelen Avusturya Veliahdı Arşidük Ferdinand ve eşi Hohenberg Düşesi Sophie'nin 28 Haziran 1914 günü, Princip Gavrilo adında bir Sırp Milliyetçisi tarafından suikasta uğrayıp hayatlarını kaybetmesi, dünyayı saracak bir ateşin ilk kıvılcımları olmuştur⁷⁷.

---

⁷³Mustafa Aksakal, *Harb-i Umumi Eşiğinde Osmanlı Devleti Son Savaşına Nasıl Girdi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., 2010, s.8-116.

⁷⁴*Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, s.7.

⁷⁵Mithat Sertoğlu, "Birinci Cihan Savaşına Girişimizin Gerçek Sebepleri", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S.15, 1968, İstanbul, s.7.

⁷⁶*Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, s.7

⁷⁷Uçarol, s.463.

Avusturya'nın Sırbistan'a 48 saat süreli bir ulti­matom vermesinin ardından, Rusya'nın desteğini almış olan Sırbistan'ın bu ağır notayı kabul etmemesi üzerine, 28 Temmuz 1914 tarihinde Avusturya, Belgrad'ı bombalamaya başlayarak, Sırbistan'a savaş ilan etmiştir. Bunun üzerine, Slavların koruyucusu olarak kendini addeden Rus Çarı, 31 Temmuz'da genel seferberlik ilan etmiştir. Bu seferberliğin daha önce bir savaş ilanı sayılacağını açığa vuran Almanya, Rusya'dan bu faaliyetini derhal durdurmasını istemesine rağmen, olumlu bir cevap alamamıştır. Böylece, Almanya 1 Ağustos'ta Rusya'ya ve 3 Ağustos 1914 tarihinde Fransa'ya savaş ilan etmiştir. Barış döneminde Almanya'nın hazırladığı *Schlieffen Planı*'na göre, öncelikli hedef Fransa'nın işgali ve sonrasında ise seferberlik faaliyetinde olan Rusya'yaydı. Bunun için, Almanya'nın Fransa'ya taarruz için en zahmetsizce izleyeceği yol Belçika'daki Flander düzlükleriydi. Almanya'nın ordusunu bu düzlüklerden geçirmek için tarafsız olan Belçika'ya bildirmesi, bu devlet tarafından olumsuz karşılanmıştır. Bunu üzerine, Almanya 4 Ağustos'ta Belçika'yı işgal etmiştir. Ardından, İngiltere de Almanya'ya savaş açmıştır. Sonuç olarak, 4 Ağustos 1914 tarihinde, üç cephe açılmıştır. Alman-Fransız cephesi, Alman-Rus cephesi ve Avusturya-Sırbistan cephesi⁷⁸.

2.3.2. Osmanlı Devleti'nin Savaş Öncesi Tutumu

I. Dünya Savaşı patlak vermeden önce, Osmanlı Devleti'nin nasıl bir çaresizlik içinde bulunduğu daha anlaşılır olması bakımından dönemin Mabeyn Başkâtibi Ali Fuat Türkgeldi'nin Sadrazam Said Halim Paşa ile yaptığı konuşması oldukça önem taşımaktadır. Sadrazam, Ali Fuat Bey'e şöyle demektedir:

“Sizi gayet mühim bir iş için çağırdım. Bunu bir ben, bir siz ve birde padişah bilecektir. Şayet bir tarafa şayi olursa ikimizde mes'ul oluruz. Başımıza gelen mağlubiyetler üzerine bir müttefik bulmak için her tarafa başvurduğumuz ve hatta Yunan devletine kadar müracaat ettiğimiz halde muvaffak olamadık...”⁷⁹”

Sadrazam Said Halim Paşa'nın, Ali Fuat Bey'e söylediklerinden, Osmanlı Devleti'nin Almanlar ile bir ittifak yapma arzusu içinde olmadığı, dönemin koşulları ve Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durumun bu ittifakı gerektirdiği anlaşılmaktadır. Keza, Almanya, Osmanlı'nın durumunu iyi değerlendirmiş ve Büyük Savaşta safına çekmeyi başarmıştır.

---

⁷⁸Oral Sander, *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*, Ankara: İmge Kitabevi Yay., 2015, s. 356.

⁷⁹Türkgeldi, s.127.

Bahriye Nazırı ve 4. Ordu Kumandanı Cemal Paşa ise, hatıralarında Avrupa’da patlak veren savaşı ve Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu durumu şöyle anlatmaktaydı:

“Vaktaki Avusturya notasına Sırbistan tarafından verilen ve cevabın kifayetsiz görülmesinden Avusturya’nın kısmi seferberliğine mukabil Rusya’da umumi seferberlik ilan etti, müteakiben Almanya ve Fransa dahi seferberliklerini ilan ettiler, artık Harb-i umumiye dâhil olmak üzere olduğumuza hiç şüphe kalmamıştı⁸⁰.”

2 Ağustos 1914 tarihinde imzalanan Türk-Alman gizli ittifak antlaşmasının maddelerinden anlaşılacağı üzere, 1 Ağustos 1914’te başlayan Alman-Rus savaşı nedeniyle, Osmanlı Devleti’nin hemen savaşa katılması gerekmektedir. Ancak, Osmanlı hükümeti buna yanaşmamış, ittifak antlaşmasının imzalandığı gün seferberlik kararı almış, Mebusan Meclisi’ni dağıtmış ve iki gün sonra da tarafsızlığını ilan etmiştir⁸¹.

Savaşın patlak verdiği ilk aylarda savaşın yükünü çekemeyecek kadar zayıf halde olan Osmanlı Devleti’nin tarafsızlığını ilan etme kararı yerinde olmuştur⁸²; keza, Osmanlı Hükümeti, askeri hazırlıklarını tamamlayabilmesi için gerekli zamanı kazanmak istemiştir. Ordusu’nun seferberliğini en iyi şekilde yürütmek; bunun için Anadolu’dan asker toplamak, Çanakkale ve İstanbul Boğazlarını girilecek saldırılara karşı gerekli tedbirleri almak, Osmanlı Devleti için büyük önem taşımaktaydı. Bu yüzden, hükümet, bu işler tamamlanuncaya kadar İtilaf Devletleri temsilcileriyle temasını devam ettirmiştir⁸³.

1 Ağustos 1914 günü Almanya’nın Rusya’ya savaş ilan etmesiyle başlayan Büyük Savaş’ta Osmanlı Devleti’nin nasıl bir tutum sergileyeceği konusunda Meclis-i Vükela, her gece Prens Said Halim Paşa’nın yeniköy’deki yalısında toplanmıştır. Kabine üyelerinden Cemal Paşa, Enver Paşa ile Talat, Halil ve Cavid Beyler birlikte müzakerelerde bulunmuşlardır. Cemal Paşa hatıralarında Osmanlı Devleti’nin savaşa girmeme nedenlerini şöyle ifade etmekteydi:

“Biz ittifak şartları mucibince harp müsebbiblerini aramak selahiyetini haiz değildik. Almanya ve Avusturya’nın bütün kuvvetleriyle harp etmeğe mecbur oldukları bir devletler muharebesine, biz de bütün kuvvetimizle iştirak edecektik. Fakat bizim harbe iştirakimizin mümkün olduğu kadar gecikmesini bütün mevcudiyetimle

---

⁸⁰Cemal Paşa Hatırat, s.126.

⁸¹Uçarol, s. 467.

⁸²Sander, s. 369.

⁸³Pierre Renouvin, *Birinci Dünya Savaşı Tarihi (1914-1918)*, C: I, çev: Adnan Cemgil, İstanbul: Altın Kitaplar Yay., 1969, s. 274.

istiyordum. Evvela ordumuzun seferberliğini tamamlamadan Harb-i umumiye dâhil olmamız Almanya için bir fayda temin etmemekle beraber bizim için intihar olurdu. Çanakkale’de ve İstanbul ile Rusya hududunda, hiçbir neferimiz bile bulunmadığını bilen İngiltere ve Fransızlarla Ruslar, bir taraftan Çanakkale ile Karadeniz Boğazı’na ve bir taraftan Erzurum üzerine ani bir hücum tertip ederler; bir yandan İstanbul’u işgal ederek, diğer taraftan da Erzurum üzerinden Sivas’a ve Anadolu’nun göbeğine doğru ilerleyecek olurlarsa, Osmanlı ordusu harbin sonuna kadar seferberliğini tamamlayamaz ve daha ilk günlerde Osmanlı Hükümeti’nin mevcudiyetine nihayet verilmiş olur⁸⁴.”

Osmanlı’nın tarafsızlığı, Boğazlardan geçiş yapabilecek olmaları nedeniyle İtilaf Devletlerinin çıkarlarına uygun düşmüştür. Özellikle Rusya, müttefikleri tarafından gönderilecek olan yardımları Boğazlar yoluyla alabilecekti. Bu nedenle, Almanya’nın tutumu, Osmanlı Devleti’ni savaşa dâhil etme esasına dayanmış ve bu amaç için iki Alman gemisinden istifade etmiştir.

2.3.3. Osmanlı Devleti’nin İttifak Girişimleri

Büyük Savaş öncesi, bir taraftan Balkan Savaşları mağlubiyetinin yaralarını sarmaya çalışmak için ordu ve donanmasında ıslah çalışmalarına girişen Osmanlı Devleti, diğer taraftan da iki kampa ayrılmış olan Avrupa’da siyasal yalnızlığından kurtulmak amacıyla İngiltere, Bulgaristan ve Fransa ile bir dizi diplomatik girişimlerde bulunarak ittifak arayışı içerisine girmiştir⁸⁵.

XIX. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarında, Osmanlı Devleti, Almanya ile olan ilişkilerini geliştirmiştir. Ancak, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun Balkan Politikası ve Bosna-Hersek’i ilhak etmesi, özellikle İtalya’nın Trablusgarb’ı işgal etmesi karşısında, Almanya’nın sessiz kalıp müdahale etmemesi, Osmanlı Devleti siyasilerinin Üçlü İttifak Devletlerine karşı bir antipati duymalarına neden olmuştur. Bu sebeplerden ötürü, Osmanlı Devleti, Üçlü İtilaf Devletleri ile temaslarda bulunmuştur⁸⁶.

Bu bağlamda, Osmanlı Devleti Maliye Nazırı Cavit Bey, 1911 yılının Ekim ayında İngiltere Bahriye Bakanı Winston Churchill’e bir mektup yazarak, Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında bir ittifak yapılmasını teklif etmiştir. Ancak, İngiltere

---

⁸⁴Cemal Paşa Hatırat, s. 126.

⁸⁵Armaoğlu, s. 418

⁸⁶Uçarol, s. 466.

Dış İşleri Bakanı Grey'e danışan Churchill, “*şimdilik yeni siyasi bağlar altına giremeyiz*” diyerek Osmanlı Devleti'nin ittifak teklifini geri çevirmiştir⁸⁷.

İkinci ittifak girişimleri, İstanbul'da 1913 yılının yazında Türk-Bulgar barış görüşmeleri esnasında gerçekleşmiştir. Bulgarlar, Makedonya'dan çok geniş topraklar istemekteydi⁸⁸. Osmanlı Devleti ise, Balkan Savaşları sonunda elinden çıkarmak zorunda kaldığı Ege Denizindeki Limni, Midilli ve Sakız gibi adaları Yunanistan'a bırakmamakta kararlıydı. Bu yüzden, Bulgarlar tarafından Osmanlı Devleti'ne yapılan ittifak teklifi Osmanlı Hükümetince kabul edilmiş ve akabinde bir ittifak tasarısı hazırlanmıştır. Ancak, bu tasarının gerçekleşmesi için yapılan görüşmeler, Bulgarların Makedonya'dan büyük ölçüde toprak istemesi ve bunu da Osmanlı Devleti sayesinde gerçekleştirmek istemesinin yanı sıra Bulgarların bu ittifaka Almanya'yı da katmak istemesi ama Almanların bu ittifaka yanaşmaması gibi nedenlerle bir sonuca ulaşamamıştır⁸⁹. Bunun sebebi ise, Almanya ve Avusturya'nın Balkan Devletleri ile olan ilişkilerinde sahip oldukları görüş farklılığında yatmaktaydı. Almanya, Balkanlar'da Slav olmayan Romanya, Yunanistan ve Osmanlı Devleti'ni içine alan bir ittifak anlayışına sahipken, Avusturya ise, Balkan Slavlarını, Sırbistan ve Bulgaristan'ı düşman iki devlet olarak denetimi ve yetkisi altına almak ve Avusturya ile dost olan Bulgaristan'ı Osmanlı Devleti ile bağdaştırmak suretiyle güçlendirmek tezini sürmekteydi⁹⁰.

9 Mayıs 1914'te Ertuğrul yatıyla Dâhiliye Nazırı Talat Bey başkanlığında bir heyet, Rusya ile ilişkileri geliştirmek, dostluk için somut bir adım atmak amacıyla, Rus Çarı ile ikili görüşmelerde bulunmak üzere Kırım'da bulunan Livadia'ya gitmiştir. Talat Bey, Livadia gezisi için Romanya'ya önceden planlanan ziyaretini ertelemiştir. Rus Çarı ile görüşmesi için gönderilecek olan Türk heyeti, başta Dâhiliye Nazırı Talat Bey, Meclis-i Ayan azası İzzet Paşa, Erkan-ı Harbiye Kaim makamlarından Harbiye Dairesi Müdürü Şükrü, Dâhiliye Nazırı Kalem-i Mahsus Müdürü Hasan Fehmi, Sadaret Tercümanı Esat, Bahriye yüzbaşılardan Vahit ve mülazım Ali Haydar Beylerden oluşmaktaydı. Livadia gezisinin en önemli amacı, devletlerarasındaki ikili ilişkilerde yeni bir diyalog ortamı hazırlamak suretiyle,

---

⁸⁷Armaoğlu, s. 418.

⁸⁸Tolon, s. 28.

⁸⁹Armaoğlu, s. 418-419.

⁹⁰Tolon, s. 28.

Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki baskısını azaltmak olacaktı. 10 Mayıs 1914 tarihinde Livadia'ya ulaşan Türk heyetini Çar adına Rusya Dış İşleri Bakanı Sergei Sazanof 'un bizzat kendisi karşılamıştır. Ertuğrul yatı, Livadia Sarayı'nın önünden geçerken 21 pare top atışı yapılmıştır. Sarayda Rus Çarı ile görüşen Talat Bey, Livadia'ya geliş nedenlerinin “siyasi amacı da haiz” olduğunu, iki devlet arasındaki dostluk ve barışın tesisi gereğini vurgulamasına karşın, Rus Çarı, Osmanlı Devleti'ndeki Alman nüfuzundan, bilhassa General Liman Von Sanders'e verilen geniş yetkilerden Rusya'da hissedilen memnuniyetsizliği dile getirmiştir. Türk heyetinin Rusya Dış İşleri Bakanı Sazanof ile yaptığı görüşmelerin ana gündem maddelerini, ziyadesiyle, Osmanlı Devleti'ndeki Alman nüfuzu, Ermeni Islahatı, Doğu Anadolu'da Almanlara tanınan imkânlar ve Boğazlarda Almanların konuşlandırılmasının Rusya'ya verdiği endişeler oluşturmaktaydı. Talat Bey, Dış İşleri Bakanı'na Boğazların her iki Devlet açısından güvenceye alınmasının ancak bir “*Türk-Rus İttifakı ile sağlanabileceğini*” belirtse de, Sazanof Talat bey'in bu sözüne pek ehemmiyet vermemiştir. Livadia'daki görüşmeleri sonlandıran Türk heyeti 14 Mayıs 1914 tarihinde İstanbul'a geri dönmüşlerdir⁹¹.

Osmanlı Devleti'nin diğer bir ittifak girişimi de 1914 yılı Temmuz ayında Fransız donanmasının manevralarına davet edilen Bahriye Nazırı ve Türk-Fransız Dostluk Cemiyeti Başkanı Cemal Paşa'nın Fransız Dış İşleri Bakanlığı yetkilileri ile temaslarda bulunmasıyla gerçekleşmiştir. Ancak, Fransız Hükümeti: “*Rusya razı olmadıkça bu ittifak gerçekleşmez.*” sözleriyle bu konudaki tutumlarının olumsuz olduğunu ortaya koymuşlardır⁹².

Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri ile ittifak kurma girişimlerinin sonuçsuz kalması, ister istemez bu devleti üçlü ittifak bloğuna geçmeye zorlamıştır. Osmanlı Devleti'nin bu blok'a katılması için Avusturya'dan gelen teklif olumlu karşılanmış ve 22 Temmuz 1914 tarihinde Almanya'ya bildirilmiştir. 27 Temmuz'da başlayan ittifak görüşmeleri 2 Ağustos 1914 tarihinde Türk-Alman gizli ittifak antlaşmasının imzalanmasıyla nihayetlenmiştir⁹³.

---

⁹¹Halil Ersin Avcı, “I. Dünya Savaşı Öncesinde Türk Hükümeti'nin Rus Baskısını Azaltma Girişimleri: Türk-Rus Komitesi'nin Kurulması ve Talat Bey'in Livadya Gezisi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sayı:18, 2014, s. 100–104.

⁹²Armaoğlu, s. 419.

⁹³Tolon, s. 29.

Türk-Alman ittifakının kurulmasında iki devletin ortak çıkarlarının olması söz konusudur. Bu ittifak, öncelikle Rusya'ya ve daha sonra da İngiltere ve Fransa'ya karşı yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin Jeopolitik konumu, Almanya'ya sağlayacağı faydalar açısından son derece önemlidir. Osmanlı Devleti'nin savaşa girişiyle birlikte savaşın etki alanı genişleyecek ve bu durum Almanya ve müttefiklerinin savaş yükünü azaltacaktır. İngiltere'nin kara savaşlarını gerçekleştireceği cepheler, Batı ve Balkanlar ile sınırlı kalacakken, Osmanlı'nın da savaşa dâhil olmasıyla Ortadoğu'ya da odaklanmak zorunda kalacaktır. Benzer şekilde, Rusya da Doğu Cephesinde Almanya ve Avusturya-Macaristan ile muharebeler yaşarken, Doğu Anadolu Bölgesi ile Kafkaslarda Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmak zorunda kalacaktır. Osmanlı Devleti'nin Boğazlara hâkim olması ve boğazları tek taraflı kapatması, İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin Batı cephesi lehine, Rusya'ya destek gönderememesine yol açacaktır. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girişinde ise, sadece İttihat ve Terakki'nin Türk Jeopolitiğinin önünü açma girişimleri değil, aynı zamanda Kuzey Afrika ve Balkanlar'da resmen ve fiili olarak kaybedilen toprakların yeniden kazanılması, İslam dünyasında yeniden nüfuz sahibi olunması ve böylelikle İngiliz ve Rus tehditlerine karşı bir çıkışın yapılabileceği düşüncesi yatmaktadır⁹⁴.

2.3.4. Türk-Alman Antlaşmasının İmzalanması

Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a kesin nota verdiği tarihlerde Alman devlet adamları, Türk-Alman ittifakı konusunu yeniden nazar-ı dikkate almaya başlamışlardır. İstanbul Alman Büyükelçisi Wangenheim, Sadrazam Said Halim Paşa'ya “*Alman hükümeti namına size ittifak teklif ediyorum.*” sözleriyle Alman devletinin fikirlerini net bir şekilde beyan etmiştir⁹⁵. Alman Büyükelçisince yapılan bu teklife istinaden, Said Halim Paşa, konu ile ilgili olarak Sultanın başmabeyincisi Ali Fuat Bey'den Sultan Reşad'ın huzuruna çıkmasını istemiştir. Böylece, Almanya ile ittifak yapılması için Sultan'ın oluru alınmıştır⁹⁶.

Almanya'nın yaptığı bu gizli ittifak teklifinden Osmanlı üst düzey yöneticilerinden sadece Sultan Reşad, Sadrazam Said Halim Paşa, Meclis-i Mebusan

---

⁹⁴Burak Çınar, “Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Jeopolitiğinin Rolü”, *Akademik Bakış*, C.8, S.15, 2014, s. 42-43.

⁹⁵Kazım Karabekir, *I. Cihan Harbine Nasıl Girdik?* I-II, Yakın Tarih Serisi, İstanbul 1994, s.74.

⁹⁶Ali Fuat Türkgeldi, *Görüp İştiklerim*, Ankara: TTK Yay., 1951, s.117

Reisi Halil Mentеше, Dâhiliye Nazırı Talat Bey ve Harbiye Nazırı Enver Paşa bilgi sahibiydiler. Sultan Reşad'ın bu gizli ittifak teklifi ile ilgili olarak görüşlerini almak istediği Meclis-i Mebusan Reisi Halil Mentеше; *“Daha evvelki başarısız ittifak denemelerinden sonra bu ittifakı gerçekleştirebilirse memlekete büyük hizmeti olacaktır.”* şeklinde ifade etmiştir⁹⁷. Talat Bey ise, Alman Büyükelçi Wangenheim'in yaptığı bu gizli ittifak teklifi için anılarında şunlara değinmiştir:

*“Bu sırada Sadrazam Said Halim Paşa bir gün elçi Von Wangenheim'in Almanya'nın Türkiye ile eşit şartlar altında bir anlaşma yapmak istediğini kendisine açmış olduğunu bize bildirmek üzere Enver Paşa'yı, Halil Bey'i be beni yanına çağırdı. Bizim görüşlerimizi sordu. Hepimiz şu kanıdaydık ki, varlığını koruyabilmesi için Türkiye'nin böyle bir Avrupa devleti ile anlaşma yapması gerekiyordu ve Türkiye ancak bilim, sanat, sanayi ve ticaret bakımından bu derece ilerlemiş bir devletin yardımıyla kendi varlığını ve gelişmesini sağlayabilirdi. Sadrazam görüşmeleri bizzat yönetmek istediğini bildirdi ve bu meseleyi gizli tutmamızı rica etti. Henüz resmi ve belirli bir teklif olmadığından, öteki arkadaşlara hiçbir şey söylenmemesini istediğini bildirdi. Biz hemen, bu teklifin bir savaş tehlikesinden doğmuş olduğunu anladık... Fakat bizim düşüncemiz bir genel savaşın çıkmayacağı ve bizim de bir kere bu anlaşmaya girmekle, artık devletimizi her türlü tehlikeden korumuş olacağımız yolundaydı.”*⁹⁸

Gizli ittifak antlaşması imza edilmeden önce, İstanbul Alman Büyükelçisi Wangenheim ve Alman Başbakanı'nın Osmanlı hükümetine geçtiği telgraflarda, Alman subaylarına Osmanlı ordusunda etken bir görev verilmesi hususu antlaşmanın önemli bir şartı olarak yer alacaktı. Enver Paşa, General Liman Von Sanders ve Wangenheim arasında gerçekleşen görüşmeye istinaden Sanders hatıralarında şöyle ifade etmekteydi:

*“Eğer askeri heyet Türkiye'de kalırsa ve Türkiye'de savaş girerse, Alman subayları savaşın yürütülmesinde gerçekten etkili olacak makamlara getirilmelidirler, dedim”*⁹⁹.

Osmanlı-Alman İttifakı, Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a savaş ilan etmesinden sonra, 2 Ağustos 1914'te İstanbul'da Sadrazam Said Halim Paşa ile Alman Büyükelçisi Wangenheim tarafından imzalanmıştır. Bu anlaşmanın temel maddeleri şöyle sıralanabilir:

1- Akit iki devlet Avusturya-Macaristan'la Sırbistan arasında bu anda mevcut olan ihtilafa tam bir tarafsızlık muhafaza-ı taahhüt ederler.

---

⁹⁷Halil Mentеше, *Anılar*, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yay., 1985, s. 187.

⁹⁸Talat Paşa'nın Anıları, Haz: Alpay Kabacalı, İletişim Yay., İstanbul 1990, s. 34.

⁹⁹Liman Von Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl*, İstanbul: Burçak Yayınevi, 1968, s. 37.

2- Şayet Rusya fiili askeri tedbirlerle işe karışır ve bu suretle Almanya için Avusturya-Macaristan hakkında bağlaşma hükümlerini yürürlüğe koyacak olay, savaşa katılma mecburiyeti husule getirirse bu, Türkiye için de meriyete girecektir.

3- Harp olursa Almaya askeri heyetini Türkiye emrinde bırakacaktır. Türkiye dahi işbu askeri heyete, Harbiye Nazırı hazretleriyle askeri heyet reisi hazretleri arasında doğrudan doğruya kararlaştırılmış olduğu gibi, ordunun sevk-ü idaresinde fiili bir nüfuz temin edecektir.

4- Almanya Osmanlı arazisi tehdit altına düştüğü takdirde onu icap ederse silahla muhafazayı taahhüt eder.

5- İki imparatorluğu bugünkü itilafın husule getirebileceği milletlerarası ihtilaflardan vikaye için akdedilmiş olan antlaşma isimleri yukarıda geçen murahhaslar tarafından imza edilir edilmez mer'iyete girecektir ve aynı mütakabil taahhütlerle 31 Aralık 1918'e kadar yürürlükte kalacaktır.

6- Yüksek akit taraflardan birince yukarıda anılan işbu müddet evvel hükümsüz ilan edilmezse işbu muahede yeniden beş senelik bir müddet için yürürlükte kalacaktır.

7- İşbu muahede Şevketlu Osmanlı Padişahı ve Haşmetlû Almanya İmparatoru-Prusya Kralı tarafından tasdik edilecektir. Tasdiknameler imzadan itibaren bir ay zarfında teati edilecektir.

8- İşbu antlaşma mahrem kalacaktır ve ancak iki yüksek tarafın muvafakatiyle ilan olunabilecektir¹⁰⁰.

Almanya ile imzalanan ittifak antlaşmasının sonrasındaki süreci Talat Paşa hatıralarında şöyle ifade etmekteydi:

“Antlaşma, sonunda belirli bir şekil aldı ve Sadrazam ile Von Wangenheim tarafından imzalandı. Aynı şekilde, Avusturya elçisiyle de bir antlaşma yapılarak imza edildi. Bundan, kabinedeki önemli kişilere de haber verildi¹⁰¹.”

İmzalanan ittifak antlaşmasının mürekkebi kurumadan 1 Ağustos 1914'te Almanya, Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Talat Paşa, hatıralarında, savaşın Avrupa'da patlak vermesiyle birlikte, Almanya ile imzalanan ittifak antlaşmasının yarattığı rahatsızlığı şöyle ifade etmekteydi:

“Az sonra Almanya ile Rusya arasında savaş patladı. Antlaşmaya göre, hemen savaşa girmemiz gerekiyordu. Sadrazam hemen savaşa girmek niyetinde olmadığı için her iki elçiyi de oyalıyordu. Ben ve arkadaşlarımın bazıları ise, bu durumu ülkemizin çıkarlarına uygun bulmuyorduk; çünkü bir yandan yapmış olduğumuz bir antlaşmayı çiğniyor, öte yandan da Almanya'ya karşı sempatiimizi açığa vurmakla tarafsızlığımızı kötüye kullanmış oluyorduk. Böylelikle her iki devlet grubu da hoşnutsuzdurlar¹⁰².”

¹⁰⁰Tevfik Çavdar, *Bir Örgüt Ustasının Yaşam Öyküsü Talat Paşa*, Ankara: İmge Kitabevi, 2001, s. 377- 378.

¹⁰¹Talat Paşa'nın Anıları, s. 35.

¹⁰²Talat Paşa'nın Anıları, s. 35

Cemal Paşa ise, hatıralarında Türk-Alman İttifakı ile görüşmelere, Büyük Savaş öncesi başladığını şöyle ifade etmekteydi:

“Alman-Türk İttifakı, şimdiye kadar herkesin zannettiği gibi Harb-i umumi esnasında akdedilmedi. Her ne kadar imza meselesi 2 Ağustos 1914 de vaki oldu ise de müzakerelere Harb-i umumiden evvel başlandı. Müzakerelere ne zaman ve kimin teşebbüsü ile başlanılmış olduğuna da muahedenin imza olunduğu güne kadar bilmiyordum¹⁰³.”

2.3.5. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşına Girişi

2 Ağustos 1914 tarihinde Almanlar ile gizli bir ittifak antlaşmasının imzalanmasından sonra, Osmanlı Hükümeti bir taraftan itilaf devletleri ile arayı açmamak için görünürde tarafsızlığını ilan etmiş, bir taraftan da yaptığı askeri hazırlığı “bir tedbir-i ihtiyati” olarak göstermeye çalışmıştır. Ancak, Türk-Alman antlaşmasının imzalanmasını müteakip, beklenmedik bir olay cereyan etmiştir. 10 Ağustos 1914'te Cebelitarık'tan Sicilya önlerine ve Akdeniz'e geçen iki Alman zırhlısı Goeben (Yavuz) ve Breslau (Midilli), Fransız sahillerini bombaladıktan sonra İngiliz donanması tarafından takip edilmişlerdir¹⁰⁴. Bu zırhlı savaş gemilerinin Çanakkale Boğazını geçerek Türk sularına girmelerine izin verilmiştir. Sığınma taleplerinin kabul edilmesiyle birlikte, Çanakkale Boğazı, İngiltere'nin bu boğaz'dan çıkacak gemilere ateş açılacağını bildirmesi üzerine yabancı gemilere kapatılmıştır. Tarafsızlık statüsünü devam ettirmekte olan Osmanlı Devleti için bu olay zor bir sürece girildiğinin göstergesiydi¹⁰⁵.

Bu olayın yaşandığı gün Vükela Meclisindeki toplantıya iştirak eden Enver Paşa'nın “Gözünüz aydın, bir oğlunuz oldu” sözlerinden bu iki zırhlının Enver Paşa'nın izni ile Boğazlardan içeri girdiği düşünülmekteydi. Savaş gemilerinin Boğazlardan içeri girmesi, devletler hukukuna, Boğazlar rejimine ve tarafsızlık kurallarına aykırı olması nedeniyle, gemilerin 24 saat içerisinde kara sularından çıkarılması ya da silahtan tecrit edilerek mürettebatın tutuklanması gerekmekteydi. Her iki seçeneğe de İstanbul Alman Sefiri Wangenheim “Müttefik değil miyiz?” diyerek şiddetle karşı çıkmıştır. İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'nden hukuki kuralları yerine getirmesini istese de Osmanlılar buna yanaşmamışlardır. Nihayetinde, Osmanlı Dâhiliye Nazırı Talat Bey'in gemilerin satın alınması fikrini

---

¹⁰³Cemal Paşa Hatırat, Haz: Metin Martı, İstanbul: Arma Yayınları, 1996, s.117

¹⁰⁴Tahsin Ünal, *Türk Siyasi Tarihi 1700-1958*, İstanbul: Kutluğ Yay., 1974, s. 439.

¹⁰⁵Renouvin, s. 274.

ortaya atması üzerine, gemilerin Osmanlı Devletince satın alındığı İtilaf Devletlerine bildirilmiştir. İngiltere ve Fransa'nın gemilerin mürettebatının Alman olduğunu ileri sürmeleri üzerine de bu mürettebata Türk üniforması ve fes giydirilmiş, gemilerin isimleri Goeben (Yavuz) ve Breslau (Midilli) olarak değiştirilmiş ve Türk donanmasının Amirali olarak ta Goeben'in Komutanı Souchon resmen tayin edilmiştir¹⁰⁶. Böylece, Osmanlı Devleti halktan toplanan paralarla 30 milyon dolara İngiltere'ye yaptırdığı ve İngiltere'nin de çeşitli bahanelerle el koyduğu "Reşadiye" ve "Sultan Osman" adlı iki savaş gemisi, Osmanlı donanmasına başka bir şekilde katılmış oldu¹⁰⁷.

9 Eylül'de Osmanlı donanmasının resmen komutanı olan Souchon, denizcilere açık deniz eğitimi verebilmek amacıyla Karadeniz'e açılması gerektiğini belirtmekteydi. Bahriye Nazırı Cemal Paşa'ya danışmadan bu izni veren Enver Paşa, Cemal Paşa'nın direnişiyle karşılaşmıştır. Devreye giren Alman sefiri, Yavuz ve Midilli'nin hala Alman gemileri olduğunu bildirmiştir. Doğu ve Batı cephelerinde bekledikleri başarıyı bulamayan Almanlar, Osmanlı Devleti'nin Ekim ayında savaşa katılımı için ısrar etmişlerdir. Plana göre, Osmanlı donanması Ruslara baskın yapacak ve daha sonra da Ruslara karşı Kafkasya ile İngiltere'ye karşı Süveyş Kanalı'nda cepheler açılacaktı. Enver Paşa'nın bu planı kabul etmesi üzerine, Talat ve Cemal Beyler de hemfikir oldular¹⁰⁸. Osmanlı Donanmasının gerçekleştirdiği Rus limanlarına yönelik Karadeniz Baskını, savaşa doğrudan doğruya müdahalede bulunabilmek için Enver Paşa, Liman Von Sanders ve Amiral Wilhelm Anton Souchon tarafından planlanmıştır¹⁰⁹. Nihayet, 27 Ekim'de Karadeniz'e açılan Amiral Souchon komutasındaki Osmanlı donanması, 29 ve 30 Ekim 1914 tarihlerinde Rusya'nın limanları olan Odessa, Sivastopol ve Novorossiysk'i topa tutmuştur¹¹⁰. Yavuz ve Midilli zırhlılarının Karadeniz'deki saldırıları, Osmanlı Devleti'nin Alman blok'u yanında savaşa girmesine neden olmuştur.

---

¹⁰⁶Ünal, s. 440.

¹⁰⁷Sander, s. 372.

¹⁰⁸Cemil Koçak, Hikmet Özdemir, Korkut Boratav, Selahattin Hilav, Murat Katoğlu ve Ayla Ödekan, *Çağdaş Türkiye 1908-1980*, İstanbul: Cem Yay., 2013, s. 55.

¹⁰⁹Ozan Tuna, "Amiral Souchon'un Donanma Komutanı Olması ve Rus Limanları'nın Bombalanması", *Uluslararası Birinci Dünya Savaşı'nın 100.Yılı Sempozyumu, OTAM 36*, Güz 2014, s. 212.

¹¹⁰Koçak ve diğerleri, s. 55.

Bunun üzerine, 2 Kasım'da Rusya, 5 Kasım'da İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etmiştir. Bu üç devletin savaş ilanı üzerine, kabinede toplanan Sadrazam Said Halim Paşa, Enver Paşa, Dâhiliye Nazırı Talat Paşa, Adliye Nazırı İbrahim Bey, Bahriye Nazırı Cemal Paşa, Maarif Nazırı Şükrü Bey ve Şeyhülislam Hayri Bey'in savaşın zorunlu olduğunu kabul etmişler ve aldıkları kararı, Sultan V. Mehmet Reşat'a iletmışlerdir. Sultan'ın onayının alınmasıyla da 11 Kasım 1914 tarihinde, Rusya, İngiltere ve Fransa'ya savaş ilan edilmiştir¹¹¹.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde, Osmanlı Sultanı ve Halifesi'nin İslam dünyasında etkileyici bir nüfuzuna sahip olduğunu düşünen Alman İmparatoru II. Wilhelm, Sultan'ın bu nüfuzu sayesinde, İtilaf Devletlerinin sömürgesi altında bulunan Müslüman halkları bu devletlere karşı ayaklandırabilecekleri görüşündeydi. Nihayetinde, Almanların isteği doğrultusunda, yine aynı tarihte Sultan ve 300 milyon Müslüman'ın halifesi sıfatıyla Sultan V. Mehmet Reşat orduya ve donanmaya gönderdiği iradesinde, yıllardır İngiliz, Fransız ve Rus zulmü altında ezilen Müslümanların hak etmedikleri bu durumlarına son vermek için bütün Müslümanlara “*Cihat*” çağrısında bulunmuştur. Ardından, 14 Kasım 1914'te Fatih Camii'nde Şeyhül-İslam Ürgüplü Mustafa Hayri Efendi'nin cihadın farz-ı ayn olduğunu belirten ve beş bölümden oluşan fetvası dört değişik dilde (Arapça, Farsça, Tatarca ve Hinduca okunmuştur. Fetva, Hindistan ve Kuzey Afrika'da dağıtılmak amacıyla beşyüzbin adet basılmış ve bir kısmı Almanya'ya gönderilmiştir. Bu cihat çağrısıyla, İngiliz, Rus ve Fransız esareti altında yaşayan 140 milyona yakın Müslüman'ın bu tutsaklıktan kurtarılması ve İslam ülkelerine taarruzda bulunan düşmanlarına karşı savaşmaları ve böylelikle Osmanlı Devleti'ni yıkılmaktan kurtarmayı hedeflemekteydi. Bu bağlamda, cihadın uygulanabilmesi için, Alman Genel Kurmayı'nın isteği üzerine, Kafkasya'da Ruslara karşı Kafkas cephesi ve Süveyş'te İngilizlere karşı Kanal cephesi açılmıştır¹¹².

2.3.6. Osmanlı Devleti'nin Cephe Durumu

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheler üç kategoride ele alınabilir:

---

¹¹¹Mehmet Biçici, “Hatıratlarla Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Girişi”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2014, s. 719.

¹¹²Mustafa Çolak, “Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Osmanlı Devleti'nden Beklentileri”, *II. Uluslararası Tarih Sempozyumu, 100.Yılında Birinci Dünya Savaşı*, İzmir: Dokuz Eylül Matbaası, 2014, s. 437–438.

1) Taarruz Cepheleri

a) Kafkas (Doğu) Cephesi: Almanya'nın üzerinde hissettiği baskıyı azaltmak ve savaşı geniş bir alana yaymak amacıyla Osmanlı Devleti'nden açmasını istediği bu cephede, Sarıkamış dolaylarında toplanmış bulunan Rus birlikleri, ileri harekete geçtiklerinde, Enver Paşa'nın iyi hesaplanmamış karşı saldırısı ile karşılaşmışlardır. Ancak, önceleri başarı kazanan Osmanlı ordusu, soğuk, yolsuzluk ve hastalık gibi nedenlerle iyice yıpranmış ve çok geçmeden bu taarruz büyük kayıplarla durdurulmak zorunda kalınmıştır. Sessizliğin bir süre hüküm sürdüğü bu cephede, 1915 yazında Çarın amcası Nikolay'ın Kafkas cephesi komutanlığına getirilmesi üzerine, çarpışmalar yeniden başlamıştır. 1916 yılı başlarında Erzurum'a doğru ileri harekâta geçen Rus ordusu, 1916 yılının Şubat ayında Erzurum ve Muş'u, 3 Mart'ta Bitlis'i, 19 Nisan'da Trabzon'u ve 25 Temmuz'da Erzincan'ı ele geçirmiştir. Böylece, Rusların Kafkas harekâtı başarı ile sonuçlanmış ve İttifak Devletleri'nin İran üzerinden Hindistan'a ulaşma umutları suya düşmüştür¹¹³.

b) Süveyş Kanalı Cephesi (3 Şubat 1915): Donanma Bakanı Cemal Paşa tarafından açılan ve amacı İngiltere'nin İmparatorluk yolunu kesmek olan bu cephede, Osmanlı Devleti harekâtın başlarında bir başarı göstereceği, ileriki zamanlarda İngilizler karşısında tutunamamış ve Osmanlı ordusu kanal bölgesinden atılmıştır. İngiltere savaşın sonlarına doğru Irak'ı işgal etmek suretiyle Toroslara dayanmıştır¹¹⁴.

2) Savunma Cepheleri

a) Irak Cephesi: 29 Nisan 1916'da Kutulamere'de İngilizlere karşı önemli bir zafer kazanılmış, General Townshend esir alınmıştır. Yaşanan bu gelişme üzerine Ruslar, İran üzerinden Bağdat yönüne ilerlemişlerdir. Buna karşılık, Osmanlı birlikleri, Rusları geri püskürtüp İran'a girmeyi başarmış ve Kirmanşah'ı ele geçirmiştir¹¹⁵.

b) Hicaz -Yemen Cephesi: Mekke Emiri Şerif Hüseyin ile Mısır Valisi Mac Mahon arasında yapılan gizli bir antlaşma (Mc Mahon Anlaşması) gereğince bağımsız bir Arap devletinin kurulması vaad edilmiştir. Osmanlı Devleti'ne karşı, İngiliz Ajan Sir Edgar Lawrence'in da etkin bir rol oynadığı bir Arap isyanının başlaması üzerine

---

¹¹³Çoşkun Üçok, *Siyasal Tarih (1789-1960)*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., 1975, s.218.

¹¹⁴Sander, s. 373-374.

¹¹⁵Temuçin Faik Ertan, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Tarihi*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2012 s.67.

İngiliz saldırılarına karşı açılmış bir cephe. Çöl Kaplanı, Medine Müdafiacısı olarak bilinen Fahrettin Paşa, Medine’yi kahramanca savunmasına rağmen, bunu başaramamıştır¹¹⁶.

c) Suriye- Filistin Cephesi: Osmanlı ordusu’nun Kanal cephesindeki harekâtı başarısızlıkla sonuçlanmasıyla bölgedeki muharebelerin ağırlık noktasını Filistin ve Suriye oluşturmuştur. Bu cephedeki en önemli muharebeler, 1917 yılında Gazze’de gerçekleşmiştir. Buradaki Türk savunma hattını kıran İngilizler Gazze’ye girerek, Aralık ayında Kudus’ü ele geçirmişlerdir¹¹⁷.

d) Çanakkale Cephesi (19 Şubat 1915–20 Aralık 1915): Bu cephede gerçekleşen muharebeler, Büyük Savaş’ın sonucunu büyük ölçüde etkilemiş olduğu için hem Osmanlı Devleti hem de İtilaf Devletleri açısından büyük önem taşımaktadır. Keza, bu cephenin düşmesi, İtilaf Devletleri’nin müttefikleri Rusya’ya silah ve malzeme yardımı yapabileceği, Rus ordusu’nun taarruz gücünün artacağı, büyük ihtimalle savaşın daha çabuk biteceği ve Rusya’da bir ihtilal ortamının oluşmayacağı anlamına gelmekteydi¹¹⁸.

3) Osmanlı Devleti’nin Müttefiklerine Yardım Ettiği Cepheleer

Osmanlı Devleti, bu altı ana cephenin yanı sıra, Avrupa Cepheleeri’ne de birlikler sevk etmiş, müttefiki Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan’a askeri destek vermek amacıyla, bu devletlerin ordularıyla birlikte üç cephede İtilaf Devletleri ordularına karşı savaşmıştır. Bu cepheleer şunlardır:

a) Galiçya Cephesi: 1772 yılından başlayıp 1918 yılına kadar süren “parçalanma dönemi” süresince, Polonya yavaş yavaş Avrupa kıtasından tamamen silinmiştir. Polonya toprakları, komşusu üç büyük devlet Prusya, Rusya ve Avusturya arasında paylaşılmıştır. Polonya sınırının Güney-Doğusunda kalan kısmına Galiçya denilmiştir. Günümüzde ise, Galiçya bölgesi, Güney-Doğu Polonya ile Ukrayna Cumhuriyetinin batısında kalmaktadır¹¹⁹.

Ruslar, 4 Haziran 1916 yılında gerçekleştirdiği Brusilov taarruzu ile Avusturya-Macaristan Ordusuna ağır bir darbe indirerek, 50 km genişliğinde bir yarma hareketi yapmış ve 100.000’den fazla Avusturya askerini esir almıştır. İttifak

¹¹⁶ Yalçın ve diğerleri, s. 103-104.

¹¹⁷ Turan ve diğerleri, s. 54.

¹¹⁸ İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu*, Ankara: TTT Basımevi, 1993, s. 54–61.

¹¹⁹ Muzaffer Taşyürek, *Hedefi Meçhul Galiçya*, İzmir: Yitik Hazine Yay., 2008, s.10.

kuvvetlerinin, Rus taarruzlarını durdurmakta zorluk çekmeleri ve Doğu cephesinin çökmesi gibi kritik bir durum ile karşı karşıya kalınması üzerine, Almanlar, Osmanlı Devleti'nden asker talebinde bulunmuştur. Galiçya Cephesini güçlendirmek ve Rus taarruzlarını püskürtmede Almanlara yardım etmek üzere, Albay Yakup Şevki komutasında 19'ncü ve 20'nci Piyade tümenlerinden kurulmuş 15.Kolordu, 23 Temmuz 1916 ile 15 Temmuz 1917 tarihleri arasında bu cephede görev yapmıştır¹²⁰.

b) Makedonya Cephesi: Çanakkale cephesinde umduğunu bulamayan ve Rusya ile bağlantı kurabilmek amacıyla başka bir yol arayan İtilaf Devletleri, 1916 yılının başlarında Gelibolu'yu terk edip Makedonya'da yeni bir cephe açınca, Osmanlı Devleti de müttefiği Bulgaristan'a destek vermek üzere bu bölgeye asker sevk etmiştir. 1916 yılının Eylül ayında Berlin'de gerçekleştirilen ve Osmanlı Başkomutanvekili Enver Paşa'nın da iştirak ettiği toplantıda, Alman Genelkurmay Başkanı Hindenburg ve İkinci Başkan Ludendorf, Makedonya Cephesi'nde kritikleşen durumu dile getirmişlerdir. Viyana-Belgrad-Sofya-İstanbul yolunun sürekli olarak açık bulunması, Osmanlı ordusunun ikmalinin yapılabilmesi ve ayrıca İngiliz ve Fransızların Rusya ile bağlantı kuramamaları Makedonya cephesi'nde sağlanacak başarıya bağlı olacaktı. Enver Paşa'ya bu durum anlatılmış ve görüşmeler sonunda Almanların istekleri doğrultusunda Makedonya'ya Türk birliklerinin gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu cepheye Kurmay Yarbay Şükrü Naili Bey (Gökberk) komutasında 50. Fırka gönderilmiştir. 21 Eylül–25 Ekim tarihleri arasında Drama bölgesine taşınan Fırka, II. Bulgar Ordusu emrine verilmiş, Ege Denizi kıyılarından göller bölgesine kadar uzanan bir cephe hattını savunmakla görevlendirilmiştir. İtilaf Devletleri'nin sürekli takviye alarak Selanik ordusunu güçlendirmeleri karşısında Osmanlı birliklerinin de iki tümeden oluşacak bir kolordu düzeyine çıkarılmasına ve XI. Alman Ordusu emrine de takviyeli bir piyade alayı (177.Alay) gönderilmesine karar verilmiştir. Kasım1916-Ocak 1917 tarihleri arasında İstanbul'dan gönderilen 46. Piyade Fırkası ve 16.Depo Alayı ile birleşen 50. Piyade Fırkası, kurulan 20.Kolorduyu oluşturmuş ve Kolorduya Abdülkerim Paşa (Öpelimi) komuta etmiştir. Kolordu büyük başarılar göstermiş, Ege kıyıları–serez operasyon bölgesini savunmuş ve buradaki muharebelere iştirak etmiştir¹²¹.

---

¹²⁰ 100. Yılında Galiçya Cephesi, Atlas Tarih, Sayı:42, Ağustos-Eylül 2016, s. 77.

¹²¹ 100. Yılında Birinci Dünya Savaşı, Atlas Tarih, Sayı:30, 2014, s. 101.

2.3.7. Birinci Dünya Savaşı Sırasında Yapılan Gizli Taksim Antlaşmaları

Birinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü yıllarda, İtilaf Devletleri aralarındaki rekabet ve çekişmeyi bertaraf etmek ve Osmanlı Devleti'nin mirasını kendi aralarında paylaşmak amacıyla antlaşmalar yapmışlardır. Bu antlaşmalar şunlardır:

a) İstanbul Antlaşması (4 Mart -12 Nisan 1915): İngiltere, Fransa ve Çarlık Rusya arasında yapılan antlaşmaya göre, İstanbul ve Boğazların Rusya'ya verilmesi kararlaştırılmıştır. Buna karşılık, Rusya'da İngiltere ve Fransa'nın Anadolu ve Ortadoğudaki Osmanlı toprakları ile Çukurova üzerindeki haklarını tanımayı kabul etmiştir.

b) Londra Antlaşması (26 Nisan 1915): İtalya'nın taraf değiştirip İtilaf Devletleri safına geçmeyi kabul etmesi üzerine, İngiltere, Fransa ve İtalya arasında yapılan antlaşmadır. Bu antlaşmaya göre, Oniki Ada ve Antalya, İtalya'ya verilirken, İtalya da diğer İtilaf devletlerinin paylaşımlarını kabul etmiştir.

c) Mc Mahon Antlaşması (Ocak 1916): İngilizlerin Mısır Valisi Henry Mac Mohan ile Arapların Mekke Emiri Şerif Hüseyin arasında yapılan antlaşmaya göre, Arapların Osmanlı Devleti'ne isyan etmeleri karşılığında bağımsız bir Arap devletinin kurulması vaat edilmiştir.

d) Sykes-Picot Antlaşması (9-16 Mayıs 1916): İngiltere adına Suriye ve Arabistan konusunda uzman olan Mark Sykes ile Fransa adına Beyrut'un eski Fransız siyasi temsilcisi George Picot'un soyadlarını taşıyan antlaşma, 1916'da İngiltere, Fransa ve Rusya arasında nota alışverişleri şeklinde gerçekleştirilmiştir. Ortadoğu Arap topraklarının İngiltere ve Fransa arasında paylaşımını öngören antlaşmada, Sivas'a kadar uzanan Kilikya, Suriye, Musul, Lübnan Fransa'ya, Bagdat, Basra, Irak, Hayfa, Akka ise İngilizlere bırakılmıştır. Ayrıca, Fransız ve İngiliz denetimindeki topraklarda Arap devleti, Filistin'de de uluslararası bir yönetimin kurulması kararlaştırılmıştır.

e) Petrograd Sözleşmesi (1916): İngiltere, Fransa ve Çarlık Rusyası arasında yapılan bu sözleşme ile Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Sykes-Picot antlaşmasından memnun olmayan Çarlık Rusya'ya bırakılmış ve böylece Rusya'ya verilen topraklar genişletilmiştir.

f) Saint Jean de Maurienne Anlaşması (10-21 Nisan 1917): İtilaf Devletleri arasında yapılan gizli antlaşmalarda, Anadolu'nun son paylaşım şeklini aldığı

antlaşmadır. İngiltere, Fransa ve İtalya arasında yapılan antlaşmaya göre, İtalya, Sykes-Picot antlaşmasını kabul etmekte, buna karşılık Mersin hariç olmak üzere, Antalya, Konya, Aydın ve İzmir bölgelerinden oluşan 112.000 metre karelik bir toprak parçasını elde etmiş oluyordu¹²².

Birinci Dünya Savaşı sırasında, İtilaf Devletleri (İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya) savaşın sonucunu öngörerek bu antlaşmalarla Osmanlı Devleti topraklarının neredeyse tamamına yakınıni kendi aralarında paylaşmış oluyordu. Ancak, Çarlık Rusya'da 1917'de baş gösteren ihtilal ile savaştan çekilmesi ve gizli antlaşmaları Bolşeviklerin ifşa etmesi, savaş sırasında ve sonrasında yaşanan diğer gelişmeler antlaşmalarda değişikliğe ve devletlerarasında anlaşmazlıklara yol açmıştır.

---

¹²²Tolon, s. 39–90

3. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI DEVLETİ VE ROMANYA

3.1. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Türk-Romen İlişkileri

1878 Berlin Kongresini müteakip Romanya bağımsızlığını kazanmıştır. Aynı yılının Kasım ayında Bükreş ve İstanbul sefarethaneleri karşılıklı olarak açılmış,1879 yılının baharında konsolosluklar oluşturulmaya başlanmış ve sonraki otuz yılı aşkın bir süre, düzgün ve sorunsuz gelişen diplomatik ilişkilere tanıklık edilmiştir. Birinci Dünya Savaşına kadar, Romanya'da toplamda yedi Türk Konsolosluğu (Bükreş, Köstence, Braila, Galatz, Yaş, Turnu Severin ve Craiova) ve beş Viskonsüllük (Tulcea, Sulina, Giurgiu, Calafat ve Turnu Maguerele) oluşturulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda ise, üç Romen konsolosluğu (İstanbul, Manastır ve Selanik) açılmıştır. Bükreş'teki Osmanlı Sefarethanesi, Stirbei Voda Str., 41 bis'te kiralık bir evde faaliyet gösterirken, İstanbul'daki Romen Sefarethanesi'nin kendine ait bir konutu mevcuttu. SiraSelvililer Caddesi, no:39'da Musurus Paşa Konağı'nda hizmet veren bina, Osmanlı Londra Sefiri olan Etienne Musurus Paşa tarafından 1903'te Romen Hükümeti adına Kraliyet Sefarethanesi kullanımı için kiralanmış ve Konak 1907 yılında Romen Devleti'nce satın alınmıştır¹²³.

Temelleri Balkan Savaşları sonrasında atılan Türk-Romen yakınlaşma sürecine, 5 Kasım 1913'te Bükreş'ten ayrılan Romanya Dâhiliye Nazırı Tache Ionescu'nun, Atina'ya ziyarette bulunmak amacıyla, İstanbul üzerinden Yunanistan'a geçerken Osmanlı Devleti Dâhiliye Nazırı Talat Bey ile Meclis'i Ayan üyelerinden (eski Nafia Nazırı) Besarya Efendi'nin Ionescu'nun vapurunu ziyaretleriyle girilmiştir. İkili, burada Ionescu ile yaklaşık bir saat süren bir görüşme gerçekleştirmiştir. Ionescu'nun Atina'yı ziyaret edeceği esnada, Balkan Devletleri ile Osmanlı Devleti'nin ilişkilerini tayin edecek anlaşmalar hazırlanmakta ve Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında ikili görüşmeler sürdürülmekteydi¹²⁴.

---

¹²³Rachieru, s.85–86.

¹²⁴Eminalp Malkoç, "Balkan Savaşları'nın Ardından Osmanlı ile Romanya'nın Politik Temasları ve Dâhiliye Nazırı Talat Bey'in Romanya Ziyaretleri", *Uluslararası I. Dünya Savaşı Sempozyumu*, İzmir (12–15 Kasım 2015) s. 163.

Romanya Nazırı İstanbul'dan Yunanistan'a hareket etmeden önce, kısa bir süre kaldığı şehirde bir basın açıklaması da yapmıştır. Ionescu, Yunanistan gezisini Bükreş konferansında Venizelos ile kararlaştırdıklarını ancak gezinin ertelemelerden sonra şimdi gerçekleşebildiğini dile getirmiştir. Osmanlı Devleti ve Romanya'nın barışçıl bir tutum sergilediğini, Osmanlı egemenliğinde ki Boğazların Romanya'nın çıkarlarına olduğunu, Osmanlı Devleti, Yunanistan ve Sırbistan arasında bir barışın gerçekleşebileceğini ümit ederken, Romanya'nın Balkanlar'da barışı yürekten istediğini sözlerine eklemiştir. Bunun yanı sıra, Talat Bey ile tanışmaktan memnun olduğunu da dile getirmiştir. 13 Kasım 1913'te Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında Atina Antlaşması'nın imzalanmasında, Ionescu'nun çabalarının ve etkisinin olduğu basına yansımıştır. Talat Bey, Atina ziyaretinin ardından İstanbul'a dönen Romanya Nazırını vapurunda ziyaret etmiş ve kısa bir süreliğine görüşmüştür. Öğle saatlerinde Nazır onuruna ziyafet tertip edilmiş ve Ionescu padişah tarafından huzura kabul edilmiştir. Türk-Romen ilişkilerini "*Osmanlı-Romanya münasebeti mükemmeldir.*" şeklinde tanımlayan Ionescu, İstanbul Fener patrikhanesini de ziyaret ettikten sonra 15 Kasım 1913 tarihinde şehirden ayrılmıştır. Bir Türk-Romen ittifakının yerel ve yabancı basında haber yapıldığı dönemde, Talat Bey'in Romanya'ya politik temaslarda bulunmak üzere ziyaret edeceği gündeme gelmiş olsa da, çok geçmeden basın bu gezinin ertelendiğini duyurmuştur¹²⁵.

1914 yılının baharı, Türk-Romen ilişkilerinde karşılıklı dostluk rüzgârlarının estiği, yoğun bir etkileşiminin yaşandığı ve coşkunun hâkim olduğu bir dönem olmuştur. Bunun ilk önemli işareti, 13 Nisan 1914 tarihinde muallimlerinin gözetiminde 62 Romen Üniversite Öğrencisinin yer aldığı bir heyetin, ziyarette bulunmak amacıyla, Romanya vapuruyla İstanbul'a gelmiş olmasıdır. General Konsolos Beraylano, Romanya Konsolosluğu yetkilileri ile Hamdullah Suphi ve bazı muallimlerin de hazır bulunduğu rıhtımda, öğrenciler Darülfünun temsilcileri tarafından karşılanmışlardır. İstanbul'daki ziyaret ve gezilerinin ardından Romen öğrenciler, 18 Nisan'da Bursa'ya gelerek, şehri gezmişlerdir. 20 Nisan'da İstanbul'a geri dönen öğrenciler, 21 Nisan'da Romanya Vapuruyla ülkelerine hareket etmişlerdir. Romen üniversite öğrencilerinin hem İstanbul hem de Bursa'daki ziyaretleri sırasında, Türk Ocağı Genel Başkanı ve Darülfünun Öğretim üyesi

---

¹²⁵Malkoç, s.163-164.

Hamdullah Suphi Bey, öğrencilerle yakından ilgilenmiştir. Osmanlı Darülfünun öğrencileri de “*iade-i ziyarete*” bulunmak için 15 Mayıs 1914 tarihinde Romanya’ya bir gezi tertip etmişlerdir. Üniversite düzeyinde karşılıklı olarak gerçekleştirilen bu gezilerdeki gayri resmi temaslar, her iki tarafın kamuoyu algısını etkilemiş, güçlü bir diyalogun ortaya çıkmasına ve tarafların yakınlaşmasına katkıda bulunmuştur¹²⁶.

Yine, Nisan ayı içerisinde, Romen üniversite öğrencilerinin İstanbul’u ziyaret etmek amacıyla bulunduğu bir süre zarfında, Osmanlı Devleti ile Romanya arasındaki yakınlaşmayı arttıran ve Osmanlı Kamuoyunda büyük bir ilgi uyandıran olay, Galatasaray Beden Terbiyesi Kulübü tarafından davet edilen Romanya Futbol Takımı’nın, 15 Nisan 1914 tarihindeki İstanbul ziyareti olmuştur. Romanya Devleti’ni temsilen İstanbul’a gelen Romen Futbol Takımı, öncelikle, Osmanlı Devleti’nde tarihinde ilk kez kurulacak olan Türk Futbol Milli Takımı ile daha sonra Galatasaray Takımı ile karşılaşacaktı. 17 Nisan 1914 tarihinde Kadıköy’de İttihad Kulüp Çayırı’nda Türk Milli Takımı ile Romen Milli Takımı arasında ilk yarısının berabere bittiği, ikinci yarı ise Romen Futbol Takımı’nın bir sayı üstünlüğü ile galip geldiği futbol maçı oynanmıştır. Asıl hedefi Galatasaray’dan 1911 yenilgisini almak olan Romanya takımının, aldığı bu galibiyet karşısında, şüphesiz moral ve motivasyonu en üst düzeye çıkmıştır. 19 Nisan 1914 tarihinde gerçekleşen müsabakayı Galatasaray 4–1 kazanmayı başarmayı bilmiştir. Galatasaray Takımının galibiyeti, Türk Futbol tarihi açısından büyük bir başarı ve önem arz etmiştir. Romen Futbol kafilesi, 21 Nisan 1914 günü Galata rıhtımından Carol vapuruyla İstanbul’dan ayrılmışlardır¹²⁷.

İki devlet arasındaki coşkunun sürdüğü bu dönemde, aralarında “*Hiçbir memuriyet-i resmîyeyi haiz değilim*” diyen Romen General Constantin Coanda başta olmak üzere, başka misafirler de İstanbul’a çeşitli temaslarda bulunmak üzere gelmiştir. General Coanda, 21 Nisan’da Sadrazam Sait Halim Paşayı ziyaret etmiş, Sait Halim Paşa da Pera Palas otelinde konaklayan Coanda’ya *iade-i ziyarete* bulunmuştur. Harbiye Nazırı Enver Paşa ile de görüşen Coanda, 22 Nisan günü Talat

---

¹²⁶Eminalp Malkoç, “Büyük Savaş Öncesi Üniversitelilerin Diyalog Örneği; Türk-Romen Öğrencilerin 1914 Gezileri”, *Türkoloji Kültürü*, C.4, S.8. Yaz 2011, s.110–114.

¹²⁷Önder Kocatürk, “Türk Milli Takımı ve Galatasaray’ın Romanya Milli Takımına Karşı Futbol Müsabakaları (17&19 Nisan 1914)”, *Turkish Studies*, Vol.10/13, Fall 2015, Ankara, p.145–169.

Bey'e veda ziyaretinde bulunmuştur. Ziyareti sırasında, General Coanda'nın sorusu üzerine, Talat Bey, "Bükreş'i Meclis-i Mebusanın güşadından sonra ziyaret edeceğini" dile getirmiştir. General Coanda, İstanbul'dan ayrılmadan önce basına çeşitli demeçler de vermiştir. General Constantin Coanda'nın İstanbul'dan ayrılmasını müteakip, Romanya prenslerinden birinin 5 Mayıs günü İskenderiye'den İstanbul'a gelmesi beklenmekteydi¹²⁸.

3.2. Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Osmanlı Devleti'nin Romanya ile İttifak Arayışları

10 Mayıs 1914 tarihinde, Türk heyeti'nin Rusya ile ikili ilişkileri geliştirmeye yönelik gerçekleştirdiği Livadia gezisini siyasi bir hamle olarak yorumlayan "Frankfurt Zeitung" gazetesi, Rus Çarı ve Çariçe tarafından kabul edilen Talat Beyin, Livadia'dan sonra gerçekleştireceği ve Balkan sorunlarının konuşulacağı Romanya gezisinde daha dikkate değer bir etkiye sahip olacağını ifade etmiştir¹²⁹.

3.2.1. Talat Bey'in İlk Romanya Ziyareti

Büyük Savaş arifesinde politik temaslarını sürdüren Osmanlı Devleti Türk heyeti, bu kez Romanya'ya Talat Bey başkanlığında ilk ziyaretini gerçekleştirecekti. Türk-Romen öğrencilerin karşılıklı gezileri ve gayri resmi temaslarının sona erdiği bir dönemde, Talat Bey ve beraberindeki Dâhiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdürü Hasan Fehmi ve Emniyet-i Umumiye Müdürü İsmail Canbulat Beylerden oluşan Türk heyeti, 23 Mayıs 1914 tarihinde Romanya Vapuruyla Köstence limanına doğru İstanbul'dan hareket etmişlerdir. Romanya Osmanlı Sefiri Safa Bey¹³⁰, Romanya basınına Talat Bey'in Romanya gezisinin Romen yetkililerin İstanbul ziyaretlerine karşılık olduğunu ve bu gezinin iki ülke ilişkilerini olumlu bir şekilde etkileyeceği

---

¹²⁸Malkoç, "Balkan Savaşları'nın Ardından Osmanlı ile Romanya'nın Politik Temasları ve Dâhiliye Nazırı Talat Bey'in Romanya Ziyaretleri", s. 164.

¹²⁹Tanın, 29 Nisan 1330 (12 Mayıs 1914), s.1.

¹³⁰Arnavut kökenli olan Abdullatif Safa Bey, 40 yaşında iken 1908'te Osmanlı Bükreş Sefiri olarak atandığında, bu onun ilk diplomatik pozisyonuydu. Dış İşleri Bakanlığı, Siyasi İlişkiler Bölümü yöneticiliği pozisyonundan gelmiştir. 1900 yılında, Atina'da Osmanlı Maslahatgüzarı olan Safa Bey, sonradan Sadrazam Mehmed Ferid Paşa'nın dış ilişkileri görevlerinde tercüman olarak çalışmıştır. Bükreş'e tayini sırasında, İstanbul'daki mevkidaşları tarafından, bir entrikacı değil, daha çok dürüst ve kibar, bir Romanya dostu olarak tanımlanmıştır. Safa Bey, Romanya'nın tarafsız olduğu yıllar boyunca, şahsen ya da personeli kanalıyla Mevkidaşı, Romanya İstanbul Sefiri Constantin Manu gibi etkin bir görev icra etmiştir. Safa Bey, Bükreş'te bilgili ve etkili bir vekillik üstlenmiştir. Bkz. Silvana Rachieru, "The 1916 Moment from the Perspective of the Ottoman-Romanian Relations", *The Unknown War from Eastern Europe between Allies and Enemies (1916-1918)*, ed: Claudiu-Lucian Tapor, Alexander Rubel, Iași, 2016, p. 86.

yönünde bir demeç vermiştir. Ayrıca, Talat Bey de gezinin amacının Tache Ionescu'ya iade-i ziyaret olduğunu basına açıklamıştır. Bilhassa Avrupa basınında Türk-Romen yakınlaşması, Adalar sorunu başta olmak üzere Türk-Yunan ilişkileri ile ilişkilendirilmekteydi. Romen siyasi kanat ise, temasların, Türk-Yunan sorunları, Türk-Bulgar ilişkileri ve Balkanlar'ın durumu gibi meselelerin ele alınması yönünde olacağını öngörmekteydiler. 24 Mayıs 1914'te Romen yetkililerince karşılanan Türk heyeti, Köstence'de birtakım ziyaretlerde bulunmuş, şehrin muhtelif yerlerini gezme fırsatını bulmuştur. Buradaki temaslarını tamamlayan ve daha sonra özel bir trenle Bükreş'e geçen heyet, Bükreş'te Kral Carol'un yaveri, Bakanlar ve Osmanlı Sefiri Safa Bey tarafından törenle karşılanmışlardır. Bükreş'te otelde bir süre dinlenen heyet için sarayda Kral Carol tarafından resmî kabul gerçekleşmiştir. Heyet, aynı gün at yarışı etkinliklerine katılmıştır. Talat Bey, burada General Coanda ile bir dizi müzakerelerde bulunma fırsatı yakalamıştır. Ayrıca, İtalya Bükreş Sefarethanesinde Talat Bey'in onuruna bir organizasyon, aynı günün akşamına Tache Ionescu tarafından Talat Bey'in onuruna bir ziyafet düzenlenmiştir. Talat Bey ve beraberindekiler, Bükreş'te 25–27 Mayıs tarihleri arasında Romen yetkililer ile bir dizi temaslarda bulunmuşlardır¹³¹.

Talat Bey'in Romanya gezisi, başladığı andan itibaren -Romanya kaynakları da kullanılarak- Türk basınının ana konularından biri haline gelmiştir. Gerçekten de gazetelerde Talat Bey ve Türk heyetinin Romanya'da kral, başbakan ve bakanlarla temasları üzerinde yoğun bir şekilde durulmuştu. Dolayısıyla bu ziyaretle ilgili olarak Türk basınının yakından ilgilendiği ve çeşitli yorumların yapıldığı görülüyor¹³². Böylece sadece Türk-Romen ilişkileri değil, Türk- Yunan ve Türk-Bulgar ilişkileri de Türk kamuoyunun gündemine ayrıntılı bir şekilde taşınmış oldu¹³³.

---

¹³¹Malkoç, s.167–168.

¹³²Sabah, 25 Mayıs Efrenci 1914, No:8867, s.1,3; Enis Tahsin, “Bükreş Yolunda”, Sabah, 27 Mayıs Efrenci 1914, No:8869, s.1-2; Enis Tahsin, “Bükreş'de Son Günler”, Sabah, 30 Mayıs Efrenci 1914, No:8872, s.1; Til, a.g.e., s.43-44; Yunus Nadi, “Siyaset-Yunanistan-Romanya Münasebetleri”, Tasfir-i Efkâr, 25 Mayıs 1914, No:1089, s.1

¹³³“Osmanlı-Romen Münasebeti”, Sabah, 6 Mayıs Efrenci 1914, No:8848, s.1; Sabah, 14 Mayıs Efrenci 1914, No:8856, s.1; Tasfir-i Efkâr, 19 Mayıs 1914, No:1083, s.2.

Talat Bey'in Bükreş ziyareti Osmanlı hükümeti tarafından her ne kadar iade-i ziyaret olarak ifade edilse de aslında bir ittifak girişimine zemin hazırlamak için yapılmıştır. Almanya ile gizli bir ittifak antlaşmasını imzalayan Osmanlı hükümeti, savaşın patlak vermesini müteakiben, Balkan Devletleri'nin takınacağı tutumun kendi çıkarları açısından önemli olduğunu düşündüğü için Bulgaristan ve Romanya ile diplomatik temaslarda bulunarak ittifak arayışları içerisine girmiştir.

3.2.2. Talat Bey'in İkinci Romanya Ziyareti ve İttifak Arayışları

Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni baskı altına aldığı ve savaşa sokma gayretlerine hız verdiği bu dönemde, Heyet-i Vükela (Bakanlar Kurulu) Sadrazam Said Halim Paşa Konağında 10 Ağustos 1914 tarihinde Dâhiliye Nazırı Talat Bey ile Meclis-i Mebusan Reisi Halil bey'i ittifaka ikna etmeleri için Bulgaristan ve Romanya'ya gönderme kararı almıştır¹³⁴. Talat Paşa'nın hatıralarından, Bükreş ziyaretindeki esas amacının, yolda Bulgar Başbakanı Radoslavof ve dış görüntüyü korumuş olmak için de Bükreş'te Adalar sorunu hakkında Yunanistan ile görüşmek olduğu anlaşılmaktadır¹³⁵.

Türk Heyeti, Sofya ve Bükreş'e hareket etmeden önce, İstanbul'da, Bulgaristan'ın ve Romanya'nın, Osmanlı Devleti veya İttifak Devletleri yanında yer almasını mümkün kılmak için verilecek ödümler de tayin edilmiştir. İttifak için en önemli koşul, Romenlerin tarafsızlığının kesin bir biçimde sağlanması koşuluyla, Bulgarların derhal savaşa müdahil olmaları için çalışılacak, yapılacak antlaşma da bu esasa dayanacaktı. Bir taraftan, bu devletler ikna edilirken, diğer taraftan da Besarabya Romanya'ya, Sırbistan'dan hatırı sayılır bir toprak parçası Bulgaristan'a, Trakya Osmanlı Devleti'ne ait olmak koşuluyla, üçlü ittifaka dâhil edilmeleri sağlanacaktı¹³⁶.

Büyük savaşın arifesinde, Türk heyeti, Bulgaristan ve Romanya'da 17 Ağustos–10 Eylül tarihleri arasında siyasi-askeri ittifak kurmak amacıyla bir dizi faaliyetlerde bulunmak üzere önce Bulgaristan'a, ardından Romanya'ya

---

¹³⁴Cavid Bey, *Meşrutiyet Ruznamesi*, Haz: Hasan Babacan-Servet Avşar, Cilt: II, Ankara: TTK Yayınları, 2015, s. 622–623.

¹³⁵*Talat Paşa'nın Anıları*, s. 38.

¹³⁶Cavid Bey, *Meşrutiyet Ruznamesi*, s. 622.

geçmişlerdir¹³⁷. Talat ve Halil Beyler, Bulgaristan ve Romanya'da büyük bir memnuniyetle karşılanmışlardır¹³⁸.

Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Menteşe Bey, 1914 yılının Ağustos ayının ortalarında akşamüzeri Talat Bey'den gelen telefonda, Heyet-i Vükela tarafından delege tayin edildiklerini, fiilen Yunanistan'ın işgalinde, ancak hukuken Osmanlı Devleti'nde olan Adalar meselesini Yunanlarla müzakere etmek için sabah erkenden otomobille Edirne'ye, oradan da trenle Bükreş'e gideceğini öğrenir. Bu esnada, Avrupa'da harp başlamış ve Osmanlı Devleti de müsallah tarafsızlığını ilan ederek, orduyu seferber hale getirmiştir. Halil Bey, Talat Bey ve yaveri Ömer Bey ile birlikte 15 Ağustos 1914'te Edirne'ye hareket etmiş ve oradan da trenle Bulgaristan'ın Başkenti Sofya'ya 16 Ağustos 1914'te ulaşmışlardır. Halil Bey anılarında, Bulgaristan ile müzakerelerde bulunma gereksinimlerini şöyle ifade etmekteydi:

“Yolda Bulgaristan'a uğramaya karar verdik. Bulgarlar, İstanbul Konferansı sırasında bize ittifak teklif etmişler, fakat müsvedde halinde kalmıştı. Yunanlılarla müzakerenin tesiri altında belki bunu tahakkuk ettirebiliriz. Bükreş müzakerelerine Bulgarlarla anlaşmış vaziyette başlamak faydalı olur diye düşündük. Filhakika, Bulgarlar ittifaka yanaştılar, onu yaptık. Maksat da Avrupalılar birbirine girmişken sulhen adaları alamazsak, harben almaktı. Bulgarlar da Makedonya'yı alacaklardı. Fakat evveleminde Romanya'nın bitaraflığını temin etmeye şart koştular¹³⁹.”

Bu bağlamda, Osmanlı hükümeti adına Dâhiliye Nazırı Talat Bey ile Bulgaristan adına Başbakan Radoslavof'un katıldığı müzakerelerin sonucunda, 19 Ağustos 1914'te iki devlet arasında bir "dostluk ve ittifak antlaşması" imzalanmıştır¹⁴⁰. Talat Paşa anılarında, Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti ile bir İttifak yapmaya yönelik tutumlarını şöyle dile getirmekteydi:

“Sofya'ya varışımızda Radoslavof'u Türkiye ile ittifaka eğilimli bulduk. Genadiev'in aracılığıyla elçilikte görüşmelere başlandı ve böylelikle herhangi bir saldırı karşısında birlikte savunmaya geçilmesini sağlamak üzere kaleme alınan antlaşma metni, padişah tarafından onaylanma hakkı saklı kalmak şartıyla, tarafımızdan imza edildi. Bulgaristan'ın savaşa katılmak istediğini böylelikle kesinleşmişti. Radoslavof

---

¹³⁷Talat Bey'in Bulgaristan-Romanya ziyaretleri için 16 Ağustos'ta Tasfir-i Efkâr, Romanya'nın önemine değinen bir yazı yayınlamıştı. Tasfir-i Efkâr, 16 Ağustos 1914, No:1170, s.1. Gazete, 18 Ağustos günü de bu yazısını hatırlatan bir özete yer vermişti. Tasfir-i Efkâr, 18 Ağustos 1914, No:1172, s.1.

¹³⁸ Tercüman-ı Hakikat, 20 Ağustos Efrenci 1914, No:11982, s.1,2; Tasfir-i Efkâr, 20 Ağustos 1914, No:1174, s.3; Tasfir-i Efkâr, 21 Ağustos 1914, No:1175, s.3.

¹³⁹Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Menteşe'nin Anıları, İstanbul 1986, s.209-210.

¹⁴⁰Mustafa Aksakal, *The Ottoman Road to War in 1914: The Ottoman Empire and the First World War*, United Kingdom: Cambridge University Press, 2008, p.141.

*yalnızca vakit kazanmak ve Rusya yanlılarına karşı kamuoyunu kendi yanına çekmek istiyordu*¹⁴¹. ”

Bulgaristan ile gerçekleştirilen temaslar neticesinde iki devlet arasında imzalanan antlaşmanın ana çizgileri şöyleydi:

*“Tarafeynden biri bir veya birkaç Balkan hükümeti tarafından düçar-ı tecavüz olursa, diğer taraf müttefikinin daveti üzerine muhacim veya muhacimlere ilan-ı harbe ve derhal bütün kuvay-ı mevcudesiyle buna veya bunlara hücum mecburdur. Her iki taraf evvelden anlaşmaksızın bir veya birkaç Balkan devletine ilan-ı harp etmemeyi taahhüt ederler. Tarafeynden biri müttefikinin rızasını istihsal etmeksizin veya evvelden reyini almaksızın bir Balkan hükümetine ilan-harp eylemek mecburiyetinde kalırsa, diğer taraf askerle müdahale etmek istemediği takdirde hayırhahane bir birtaraflık muhafaza edecektir. Orduların teşrik-i mesaisi hakkında bir mukavele-i askeriye yapılacak ve bu mukavelede tarafeynden birinin askerinin diğerinin arazisinden ne şartla geçeceği de tasrih kılınacaktır”*¹⁴².

Bu antlaşmanın, Romanya ve Osmanlı Devleti’ni ilgilendiren kısmı ise şöyleydi:

“Bulgaristan işbu muahedenamenin kendisinin Türkiye ile itilaf ederek tecavüzi bir harekette bulunmasına dair olan ahkâmı Romanya’dan, ya Romanya- Türkiye-Bulgaristan arasında yahut yalnız Romanya ve Bulgaristan beyninde bitaraflık esasına müstenit bir mukavele olmadıkça meri olmayacağını beyan ediyor.”

Bu bağlamda, Maliye Nazırı Cavit Bey’e göre, Bulgaristan aslında kesin bir şey üstlenmemekte ve bir şey üstleniyor görüldüğü yerde de Romanya’nın tarafsız kalacağına dair bir antlaşmanın imzalanmasını şart koşmaktaydı¹⁴³.

Bulgaristan’ın Başkenti Sofya’daki askeri-siyasi temaslarını 20 Ağustos 1914’te tamamlayan Türk heyeti, özel bir trenle Bükreş’e doğru yola çıkmışlardır. Talat Bey anılarında Romanya’nın Başkenti Bükreş’e geçiş nedenlerini şöyle ifade etmekteydi:

*“Bulgarlarla görüşükten sonra anladık ki vaziyetin anahtarı Sofya’da değil Bükreş’tedir. Bulgar, Sırba karşı harekete müheyya idi. Fakat Romenlerin arkadan bir darbe vurmalarından korkuyordu. Hele ki, o, Ruslar tarafından da takviye edilebilirdi”*¹⁴⁴. *Nasıl ki biz savaşa girmeden önce Bulgaristan’dan emin olmak istiyor idiysek, aynı şekilde Bulgarlar da Romanyalıları güvenmek istiyor ve bizim bütün ısrar ve acele etmelerimize karşı hep bu noktayı öne sürüyorlardı”*¹⁴⁵.

İtilaf ve İttifak Devletleri’nin savaşın arifesinde, Romanya’yı kendi taraflarına çekme gayretleri içinde oldukları bir dönemde, Bükreş Sefarethanesinde

---

¹⁴¹Talat Paşa’nın Anıları, s. 39.

¹⁴²Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C: III, Ankara: TTKB, 1991, s. 111.

¹⁴³Bayur, s. 112.

¹⁴⁴Bayur, s. 114.

¹⁴⁵Talat Paşa’nın Anıları, s. 39.

görevli Esat Cemal Paker anılarında, Talat Bey'in Bükreş'e geldiği zamanki şehrin dokusunu şöyle çizmekteydi:

“Romanya'nın harbe girmesi arifesinde Bükreş bir zevk ve safa âlemi idi. Memlekete para akıyor, mağazalar Paris modası ziynet eşyalarıyla dolup taşıyor, yeni zenginler eski zenginlerle sefahat yarışına kalkarak, iki taraf bu alanda birbirine meydan okuyordu”¹⁴⁶.

Talat Bey'in, Bulgaristan'a iletilmek üzere Romanya'dan yazılı bir teminat istemesi üzerine, Romen Başbakanı Bratianu, bu yazılı teminatı verememelerinin nedeni şöyle açıklamaktaydı:

“Romanya hükümeti, hal-i hazırda cereyan etmekte olan muharebede katiyen bitaraf kalmayı hem muhariplere hem de bütün âleme karşı taahhüt eylemiştir. Sırbistan da bugün muharip zümrelerden birine mensuptur. Eğer bugün Sırbistan'a karşı muharebe ettiği takdirde Bulgaristan'a karşı da bitaraf kalacağımızı tahriren taahhüt edersek bu hareket muharip zümrelerden biri lehine hareket için hal-i hazırda bitaraf bir hükümeti teşvik ve tahrik demek olur. Bu da bitarafağa mugayir ve taahhüdat-ı mevcudeleri muhil olur. Binaenaleyh, Romanya hükümeti şeref ve haysiyetini tehlikede bırakacak böyle bir kâğıt altına vaz-ı imzaedemez. Fakat size şifahen suret-i katiyede taahhüt ederim ki Bulgaristan harbe girecek olursa Romanya hareket etmeyecektir”¹⁴⁷.

Talat Bey hatıralarında, Romanya hükümeti ile yaptığı görüşmeleri şöyle özetlemekteydi:

“Bükreş'te Alman ve Avusturya büyükelçileriyle Bulgar ortaelçisi arasında uzun görüşmeler yapıldı. O zamanki elçi Radev, Romanyalılardan, Bulgaristan'ın savaşa katılması durumunda Romanyalıların Bulgaristan'a saldırmayacaklarına ilişkin yazılı bir güvence istiyordu. Bu güvenceyi elde edebilmek için hepimiz çalıştık. Çermin Kral nezdinde girişimlerde bulundu ve Bratianu ile birlikte bizi ziyarete geldiği zaman yeniden bir saat kadar görüştük. Bratianu, yazılı güvencenin tarafsızlığın çiğnenmesi demek olacağını ve tersine, böyle bir güvencenin Bulgaristan'ı savaşa sürükleyebileceğini söyledi. Radev ise, buna karşılık, hükümetin bununla yetinmeyeceğini bildirdi. Ancak, Bratianu ile yaptığımız görüşmeler sonucunda, Romanya'nın savaşın sonuna kadar tarafsızlığını korumaya kesin kararlı olduğuna inandık. Ortaya konulan mantıklı deliller inancımızı güçlendirdi. Bratianu bize Romanya'nın küçük bir ülke olduğunu ve Romanya hangi taraf lehine olursa olsun savaşa girdiği takdirde başkentlerinin daha ikinci günde ele geçirilip ülkenin tahrip edileceğini söyledi”¹⁴⁸.

İtilaf Devletleri taraftarı olan, Romanya Dâhiliye Nazırı, Türk heyeti ile yapılan bir toplantıda, Osmanlı Devleti'ne yönelik tutumunu: *“Türkiye çürüyüp gitmektedir, onunla ittifak edenler de çürümeye ve yok olmaya mahkûmdur.”*

---

¹⁴⁶Esat Cemal Paker, *Siyasi Tarihimize Kırk Yıllık Hariciye Hatıraları*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001, s. 90.

¹⁴⁷Bayur, s. 114.

¹⁴⁸Talat Paşa'nın Anıları, s. 39-40.

sözleriyle ortaya koymuştur¹⁴⁹. Bu sözün, bir bakıma Romanya'nın tarafsızlık tutumunun ileride değişerek İtilaf Devletleri safında yer alabileceğinin göstergesi olduğu anlaşılacaktı.

Türk heyeti Bükreş'te iken buraya gelen Yunan heyetiyle de 27 Ağustos'ta Osmanlı Sefarethanesi'nde bir görüşme yapmıştır¹⁵⁰.

Bükreş'te Yunanlar ile yapılan müzakereler sonucu Yunan heyetinin yaptığı teklif ile Sofya ve Romanya'da cereyan eden görüşmeler hakkında izahat vermek üzere Talat Bey, 31 Ağustos 1914'te İstanbul'a hareket etmiştir¹⁵¹.

Talat Paşa, 1918 yılında İttihat ve Terakki'nin son kongresindeki konuşmasında Romenler ve Bulgarlar ile ittifak girişimleri konusunda şu açıklamada bulunmuştur:

“...Bükreş'te Alman sefiri sonradan hariciye Nazırı olan Kühlmann, Avusturya sefiri yine sonra Hariciye Nazırlığına geçen Kont Çernin idi. Onlarla işbirliği ettik. Başvekil, nazırlarla, başlıca partilerin başkanlarıyla temaslara geçtik. Her akşam birleşerek neticeleri birbirimize bildiriyorduk. Nihayet Rumenler bir Bulgar- Sırp harbinde tarafsız kalacaklarını vaat ettiler. Sofya kabinesi. Sefirine yeni talimat verdi, teminat istedi. Romanya şifahi sözden ileri gidemeyeceğini söyledi, Bulgarlar yazılı teminatta ısrar ettiler. Yapacak bir şey yoktu. Bize iki zıt baskı karşısında vakit kazanmaya çalışmaktan başka bir şey kalmıyordu. Bu da kolay değildi. Alman nüfuzunun memlekette genişlediğini gösteren alametler çoğalıyordu”¹⁵².

Halil Bey, Sadrazamdan aldığı 11 Eylül 1914 tarihli telgrafa istinaden, Yunanlılarla müzakereleri sonlandırmıştır¹⁵³.

Dâhiliye Nazırı Talat Bey, Bükreş ve Sofya'daki ittifak müzakerelerinden yeni döndüğünde Wangenheim'ı ziyaret etmiş, Almanya'ya olan bağlılığını ve ortak savaş çabasını da yinelemiştir. Balkanlar'daki Osmanlı müdahalesinin önündeki engeller üzerine hayal kırıklığını dile getiren Talat Bey, ayrıca, Bulgaristan'ın savaşa girmesi halinde, Romanya'nın Bulgaristan'a saldırmamak için yazılı bir taahhüt vermediğini de sözlerine eklemiştir. Bulgarlara gelince, Bükreş'ten tam bir garanti almadan, harekete geçmeyi reddetmişlerdir. Talat Bey, Bulgaristan ile müzakerelerin hızla ilerleyeceğini ve Sofya savaşa girer girmez, Osmanlı Ordusu'nun derhal bilinen

---

¹⁴⁹Paker, s. 90.

¹⁵⁰ Tercüman-ı Hakikat, 27 Ağustos Efrenci 1914, No:11989, s.2; Tanin, 28 Ağustos Efrenci 1914, No:2041, s.2; Tasfir-i Efkâr, 28 Ağustos 1914, No:1182, s.3.

¹⁵¹Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Mentеше'nin Anıları, s. 210.

¹⁵²Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1888–1922)*, Yay. Haz. Erol Şadi Erdinç, C: I, İstanbul: Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., 1997, s. 372.

¹⁵³Bayur, s. 132.

hatta kadar yürüyüşe geçeceğini tekrarlamıştır. Büyük vezir Said Halim Paşa, Bulgaristan'ın kararından sonra müdahaleye karşı çıkarsa, Talat Bey, kendisinin ve meslektaşlarının savaşa yine de gireceğini ve Said Halim'in istifasını zorunlu hale getireceğini iddia etmiştir. Görmüş olduğumuz gibi, Talat'ın aslında bir Bulgar-Osmanlı saldırı ittifakı ile ilgilenmediği göz önüne alındığında, Osmanlı'nın müdahale etmeden önce savaşın kararlaştırılmasını umut ederek ek süre kazanmaya çalıştığı anlaşılmaktadır¹⁵⁴.

3.3. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Romanya

1883 yılında Romanya'nın savunma esasına dayalı Üçlü İttifaka katılmıştır. Ancak, Avusturya-Macaristan'ın, Sırbistan'a savaş ilan ederek saldırgan durumuna düşmesi, savaş karşısında Romanya'yı tarafsız kalmaya itmiştir¹⁵⁵.

Rusya ile Almanya, fazla bir gücü olmasa da, bulunduğu coğrafi konum bakımından, Romanya üzerinde bir etki oluşturma rekabeti içindeydiler. Müttefik bir Romanya kendileri için büyük bir fayda sağlayacaktı. Ancak, Üçlü İttifaka daha yakın bir tutum içinde görülen Romanya'nın 1913 Balkan bunalımı ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile arası açılmıştır. Rusya, Rus yanlısı bir tutum görülmeye başladığı Avusturya-Macaristan ile sıkı ilişkiler kurmanın peşine düşmüştür¹⁵⁶.

Rusya, özellikle eğitim konusunda Besarabya'da ödünler vermekteydi hem özel Romen okullarının açılmasına hem de Romen dilinin kullanılmasına izin vermekteydi. Ayrıca, 14 Haziran 1914 tarihinde, Rus Çar'ı yanında Dış İşleri Bakanı Sazanov ile birlikte Köstence'de Romen Kralını ziyaret etmiştir. Rus Dış İşleri Bakanı ve Romen Dış İşleri Bakanı, Romanya'nın birçok şehrini gezmişler ve hatta birlikte Macar topraklarında bulunan Transilvanya'yı ziyaret etmişlerdir. Romen Dış İşleri Bakanı, çıkarlarına doğrudan ilişilmediği sürece, Romanya'nın hiçbir savaşa katılmayacağı konusunda Rus meslektaşına garanti verse de Romanya'nın bir antlaşma ile üçlü ittifaka bağlı olduklarını bildikleri için, Ruslar bu hususta daha açık bir söz istemekteydiler. Avusturya-Macaristan, Sırbistan'a saldıracak olursa, Romanya'nın nasıl bir tutum içinde olacağını öğrenmek istemekteydiler. Romen Dış

---

¹⁵⁴Aksakal, s.146.

¹⁵⁵Armaoğlu, s.436.

¹⁵⁶Akın, s.241.

işleri Bakanı Bratianu, aslında durumunu ortaya koyan bir tavır sergilemişti, ancak mesleğinin gerektirdiği bir üslupta meseleyi yuvarlak ifadelerle geçiştirmek istiyordu. “Romanya çıkarları doğrultusunda hareket edecektir.” demekle yetinen Bratianu’nun bu sözünden Sazanov şu sonuca varmaktaydı:

*“Romanya, kendisini Avusturya’nın yanında bize karşı saldırıya zorlayacak hiçbir anlaşmaya bağlı saymamaktadır. Ancak, Avusturya-Macaristan, Rusya ile savaşa girecek olursa, en güçlüünün ve kendisine en çok yarar sağlayacak olan tarafın yanında yer alacaktır”*¹⁵⁷. Savaşın patlak vermesi sonrasında gelişen olaylar, Sazanov’un tahminlerinde yanılmadığını gözler önüne serecekti.

Savaş süresince İtalya ve Bulgaristan’dan farklı bir tutum sergilemeyen Romanya, en fazla toprak tavizi verecek olan tarafı gözetmekteydi. Romanya’nın Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’ndan, Romen nüfusunun yoğun olduğu Transilvanya, Banat ve Bukovina ile Rusya’dan Beserabya’ya yönelik toprak talepleri söz konusuydu¹⁵⁸.

3.4. Birinci Dünya Savaşı Sırasında Romanya’nın Siyasi Durumu

Büyük Savaş öncesinde üçlü ittifak devletleri tarafında olan Romanya, Bulgaristan ile 1913 yılında imza ettiği Bükreş Antlaşmasından sonra, Bulgar topraklarının bir kısmını ele geçirmiştir. Ardından, Sırbistan ve Yunanistan ile dostane ilişkilerini geliştirmeye çalışan Romanya, Bulgaristan’dan ilhak ettiği bölgeyi güvenlik altına almak için bir taraftan ittifak devletleri ile ilişkilerini sürdürmekte, diğer taraftan da gizli olarak Rusya ve Fransa ile görüşmeler gerçekleştirmektedir. Savaşın başlamasıyla birlikte, müttefikleri Almanya ve Avusturya-Macaristan’ın saldırıya yönelik bir harekâta başladıklarını ileri sürerek, bu devletlerin yardım taleplerini reddetmiştir. Ayrıca, Avusturya’nın Sırbistan’ı işgal etme kararı da 1913 yılında Balkan devletlerinin korunmasını birlikte üstlendikleri protokoldeki dengeyi bozmaktaydı¹⁵⁹.

Doğu cephesinde büyük ordular birbirleriyle savaşırken, İtalya, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya’dan oluşan küçük bir uluslar grubu da olup biteni izlemekteydiler. Hangi tarafa katılacaklarına karar vereceklerdi. Liberal idealleri ve yüce ilkeleri bir yana onlara en fazlasını kim sunacak ve savaşı kim kazanacaktı soruları akla gelir olmuştu. Ayrıca, bu ulusların görülmesi gereken hesapları vardı.

---

¹⁵⁷Henri Hauser, *Histoire Diplomatique de L’Europe* (1871–1914), Paris 1929, p.329.

¹⁵⁸Armaoğlu, s. 437.

¹⁵⁹*Birinci Dünya Harbi Avrupa Cephesi, Romanya Cephesi*, Ankara: Gnkur. Basımevi, 1967, s. 24.

Yine de, her türlü ittifak'ın bedeli, ağır olacaktı. Büyük savaşın Avrupa'da patlak vermesinin, Romanya'da şaşkınlık yaratmasını ve sonrasında yaşananları, Romanya Kraliçesi Marie¹⁶⁰ hatıralarında şöyle anlatmaktaydı:

“28 Haziran'da Arşidük Franz Ferdinand ve eşinin Saraybosna'da öldürülmesi, dünyanın geriye kalanına olduğu gibi bize de beklenmedik bir hadise olarak geldi. Ve sonra aniden, Saraybosna'da gerçekleşen cinayet gününden ve yaşanan çalkantılı bir süreçten tam bir ay sonra, Avusturya 28 Temmuz'da Sırbistan'a savaş açtı. 1–2 Ağustos tarihlerinde Almanya ve Fransa savaş durumuna geçtiğini bildirdi. Ancak, gerçek bir savaş ilanı söz konusu değildi. 2 Ağustos'ta İtalya tarafsızlığını bildirdi. Müttefikleri sabırsızca ve hoşnutsuzlukla baskı kurduğu için Romanya'nın da tutumunu belirlemesi kaçınılmaz bir hal almıştı. Karşılıklı çekilen telgraflar, Berlin, Viyana ve Bükreş arasında mekik dokuyordu”¹⁶¹.

Kraliçe Marie'nin Kraliyet ailesi üzerindeki nüfuzunu Esat Cemal Pakker şöyle ifade etmekteydi:

“Kral öldükten sonra, oğlu Ferdinand Romanya tahtına çıktı. Yeni Kral'ın eşi Kraliçe Marie, İngiliz hanedanına mensuptu, şuhluğu ve güzelliğiyle meşhurdu. Kral'ın üstündeki nüfuzu öyle büyüktü ki, yalnız sarayın idaresini değil, Romanya'nın dış siyasetini eline almıştı. Kral, Kraliçe'nin yanında bir gölgeden başka bir şey değildi”¹⁶².

I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, yeni Romanya Başbakanı Ion C. Brătianu (1865–1927), Kral I. Carol¹⁶³ ile muhafazakâr Alman hayranı siyasetçi Petre P. Carp'ı (1837- 1919) Üçlü İtilaf'ın yanında ülkeyi savaşa sokmalarına engel olmuştur. Ne Antant'ın temsilcileri ne de Üçlü İttifakta olanlar Romanya'yı başından beri taraflarına çekmeyi başaramamıştır. Romen toplumu ikiye bölünmüştür- bir tarafta geçen yüzyılın deneyimine dayanarak üçlü ittifak'ın yanında savaşa girmek isteyen Carp liderliğinde Alman hayranlığı duyanlar ve diğer tarafta Transilvanya'nın kurtuluşu için Avusturya-Macaristan çevresinde toplanan itilaf destekçileri¹⁶⁴.

---

¹⁶⁰Romanya Kraliçesi Marie, İngiltere'de 29 Ekim 1875'te Edinburgh Eyaleti Prenses Marie Alexandra Victoria olarak dünyaya geldi. Babası Prens Alfred, Kraliçe Victoria'nın ikinci oğluydu. Annesi, Edinburgh Düşesi (Rusya'nın Büyük Düşesi Maria Alexandrovna olarak doğan), Rusya'nın Çar II. Alexander'ın yaşayan kızıydı. Marie, arkadaşları ve ailesi içinde Missy olarak biliniyordu. (<https://www.historyofroyalwomen.com/marie-of-edinburgh/marie-edinburgh-queen-romania>) (17Kasım 2017)

¹⁶¹*The story of my life Marie Queen of Roumania*, NewYork: The Curtis Publishing Co, 1934, p. 584–587.

¹⁶²Paker, s. 88.

¹⁶³Asıl adı, Karl Eitel Friedrich, Prinz Von Hohenzollern-Sigmaringen olan I. Carol, 20 Nisan 1839'da bugün Almanya sınırları içinde bulunan Sigmaringen Prusya'da doğdu. 26 Mart 1881'de Romanya'nın ilk Kralı oldu. Uzun hükümdarlığı (Prens olarak 1866–1881 ve Kral olarak 1881–1914) süresince, Batı hatları boyunca dikkate değer bir askeri ve ekonomik gelişme sağladı. 10 Ekim 1914'te Sinaia'da hayatını kaybetti. (<https://www.britannica.com/biography/Carol-I>) (15 Ekim 2017)

¹⁶⁴Heppner ve Gräf, s.8

Romanya’da yaşanan bu düşünce çatışmasını, aslında iki temel eğilim oluşturmaktaydı:

a) *Milli emelleri tatmin,*

b) *Geçmişini düşündüğü Ruslardan uzaklaşmak,*

Birinci eğilim sahipleri, liberal bir grup olarak nitelenen hükümet üyeleri ile Dışişleri Bakanı’ndan oluşmaktaydı. Ayrıca, Dışişleri Bakanı 5 Temmuz tarihinde konuyla ilgili olarak şöyle demektedir:

“Balkanlar’daki olaylar, bir yandan, çıkarlarımızla Avusturya-Macaristan’ın çıkarları arasında gerçek bir uyumsuzluk olduğunu ortaya koyarken, öte yandan Macaristan’daki Romenler sorunu öyle boyutlara ulaştı ki, aramızdaki anlaşmazlıklara rağmen, bir savaş çıkarsa, Romanya’nın, Macaristan’ın yanında yer alması mümkün değildir.”

Bu grup, ulusal çıkarlar açısından, çoğunluğu Romen ırkından olan ve Avusturya-Macaristan devletinin idaresi altında bulunan Bukovina, Transilvanya ve Banat’ı elde ederek, Büyük Romanya’yı kurmak ve bunu sağlamanın en iyi yolunun da Ruslarla ittifak yapmak olduğunu görmekteydiler. Diğer eğilim sahipleri ise, Almanya’dan sürekli borç aldığı için üçlü ittifakın en sadık adamlarından olan Maliye Bakanı Marghiloman’ın yanısıra Majorescu ile Carp adındaki bakanlar da ilk grupta birlikte yer almaktaydılar. Rusların Güney Slav siyaseti nedeniyle, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ ile anlaşıp birleşmek suretiyle harekete geçerek Balkanlar’a uygun bir zamanda müdahalede bulunacağını ve Besarabya meselesi nedeniyle bunun acısını gördüklerini ve bu durumda Romanya’nın ortada sıkışıp kalacağını ileri sürerek Ruslara yanaşmanın doğru olmayacağını ileri sürmekteydiler¹⁶⁵.

Her şey ya (Alman hayranlarının kazanması durumunda) Besarabya’nın bağımsızlığı ya da (İtilaf destekçilerinin kazanması durumunda) Transilvanya’nın bağımsızlığından ibaret gibi görünüyordu. Her iki siyasi grup, tüm savaş boyunca nedenlerini tartışmayı sürdürecekti. Kamuoyu, Transilvanya’daki Romen sorunu nedeniyle üçlü ittifak’a yönelik düşmanca bir tutum sergilediği için, Savunma Bakanı da olan Başbakan Brătianu görüşmelerde sıkı önlemlere başvurmuştur. Ancak, Romanya, itilaf devletleri yanında savaşa katılacak olursa, Brătianu’nun Antant güçleri ile siyasi ve askeri bir anlaşma yapması gerekecekti. 3 Ağustos 1914’te Kral

---

¹⁶⁵M. Neşet, *Büyük Harpte Romanya Cephesinde 6.Türk Kolordusu*, İstanbul: Askeri Mecmua, No: 78, Sayı:19, 1930, s. 27; Hauser, s.328.

I. Carol, Romanya'nın savaş sırasında nasıl bir dış politika izleyeceğinin belirlenmesi amacıyla Sinaia'da konseyi toplantıya çağırıştır. Sonuç olarak, Kraliyet Konseyi, Kral ve muhafazakâr siyasi figür P.P. Carp'ın iradesine karşı gelerek, Romanya için geçici tarafsızlığa karar vermiştir¹⁶⁶.

Romanya Kraliçesi Marie hatıralarında 3 Ağustos 1916 gününü şöyle anlatmaktaydı:

"...Böylece, 3 Ağustos'ta Kral Carol ülkemizin nasıl bir tutum takınması gerektiği konusunda görüş alışverişinde bulunmak amacıyla her iki tarafın sorumlu tüm temsilcilerini, iktidarda bulunan Liberaller ile muhafazakârları, Sinaia'da Kraliyet Konseyine çağırıldı. Taç Prensi de mevcuttu. Bu, trajik ve unutulmaz bir oturum olmuştu. Carol, müttefikleriyle yaşadığı sorunlara rağmen bağlılığına sadık kalarak, Romanya'nın Avusturya ve Almanya'nın yanında savaşa girdiğini görmek için hazırды, ancak mutlak bir yükümlülüğü yoktu, antlaşması sadece bir savunma oyunundan ibaretti. Yine de, o İttifak Devletleri tarafında Romanya'nın bir şansı olduğuna ikna olmuştu. İtalya da kendisine danışılmadığı bahanesiyle geri çekildi ve bu nedenle yükümlülüklerinden kurtuldu. Romanya'nın durumu da aynıydı. Carol'un Alman yanlısı tutumunda, Alman ordusunun, başka herhangi bir ordudan üstün olduğuna dair körü körüne bir inanca sahip olması yatmaktaydı. Fransızlara hiçbir zaman inanmadı ve Almanların yıldırım hızıyla ilerlemeye devam edeceğini, gerçekte 1870'de olduğu gibi hepsini önüne katarak süpüreceğini düşünmekteydi. Bu nedenle, ezici bir Alman zaferiyle, Romanya'nın paylaşım vizyonları vardı ve bu, neden Romanya'nın İttifak Devletlerinin yanında kendisini ilan etmesini arzuladığını açıklamaktadır. İnanıyorum ki, eşim de aynı fikri paylaşmaktaydı, ama asla bana bir şey söylemedi.

Zavallı yaşlı amcam(Carol), tüm tanınmış otoritesiyle, her zaman takip ettiği siyasetine olan sarsılmaz sadakati ve ülkesinin refahı için tutku dolu bir istek ile ayağa kalktı; şimdi zayıf, acı çeken bir yaşlı beyefendi, ama hala bir asker, lider olmaya alışkın, sözünün dinlenilmesine alışkın bir asker. Ama bugün, onunla aynı masada oturanları kıpırdatmadı. İnciyle yalnız kaldı. Dinlediler, ama onun teşviklerine karşı çoğunlukla düşmanca bir tutum sergilediler, arzularına sempati duymadılar. Tüm siyasi adamları arasında sadece biri, her zaman en az sempati duyduğu kişi, Peter Carp kalben ve ruhen Almanların yanında derhal savaşa girmeyi istiyordu. Bratianu ve partisi buna karşıydı ve en şiddetli protestolar Take Ionescu ile takipçilerine aitti. Romanya tarafsız kalacaktı. Bu, konferansın sonucuydu"¹⁶⁷.

Romanya hükümetinde bu iki siyasi düşünce çatışması, Romanya Devleti savaşa girene kadar sürmüştür. Bu süreçte, ikinci akım sahipleri üstün gelerek gittikçe yayılma gösteren Slav tehlikesine karşı savaştan önce Avusturya-Macaristan hükümetiyle saldırı ve savunma antlaşması imzalamışlardır. Romanya hükümeti Büyük Savaş'a İttifak Devletleri'ne karşı İtilaf Devletlerinin yanında savaşa katılana

¹⁶⁶Heppner ve Gräf, s.8

¹⁶⁷The story of my life Marie Queen of Roumania, p. 587-588.

kadar, bu iki farklı siyasi akımın etkisi altında tarafsızlığını koruyabilmiş ve birçok kazançlar elde etmiştir. Bu zaman zarfında hem itilaf ve hem de ittifak güçleri tarafından kendi taraflarına katılımı için, Romanya hükümeti nezdinde birçok siyasi girişimlerde bulunulmuştur¹⁶⁸.

1914–1916 yılları arasında, iki siyasi-askeri blok olan İtilaf ve İttifak Devletleri, jeostratejik konumuna ve önemli petrol ve tahıl kaynaklarına dayanarak Romanya'yı kendi taraflarına çekmeye çalışmıştır.

3.4.1. Romanya'nın İtilaf Devletleri ile İlişkileri

Birinci Dünya Savaşı'nın başından beri, İtilaf Devletleri'nin diplomatları Romanya'yı taraflarına çekmek için büyük gayret sarf etmişlerdir. Rusya Hariciye Nazırı, Romanya Kralı'nı ziyaret etmiş ve Transilvanya'nın Romanya'ya ilhak edilmesiyle "Romanya Mare-Büyük Romanya" milli emelinin gerçekleşeceği vaatlerinde bulunmuştur¹⁶⁹.

Rusya ve Romanya arasında, Petrograd'ta Romanya'nın iyi niyet gösteren tarafsızlığı karşılığında, Rusya'nın Romanya'nın toprak bütünlüğünü savunmasını ve Romenlerin yaşadığı Avusturya-Macaristan Bölgeleri üzerindeki haklarının tanınmasını taahhüt eden Rus-Romen Gizli Sözleşmesi "Sazonov-Diamandi Antlaşması" 18 Eylül 1914 tarihinde imzalanmıştır¹⁷⁰.

Ruslar, bu ittifak gayretlerinde iki taraftan çalışmışlar; Rus Çarı, bakanlarına haber vermeksizin birçok girişimde bulunmuş, dolayısıyla her iki tarafta yüksek ihtimal birbirinden habersiz faaliyetlerde bulunmuşlardır. Rusya'nın diplomatik girişimlerdeki klasik aracı, Romen siyaset adamları arasında etkili olduğu bilinen Bükreş'te görevli Rus sefiri olmuştur. Rus sefiri Yoklefski, sefarette her gece oynadığı poker partilerinde Romen misafirlerine büyük paralar kazandırmış ve böylelikle kendilerine taraftar kazanmak istemişlerdir. Bir diğeri ise, Rusya'nın Romanya'daki sefirinden uzun dönemde daha etkili olan ikinci adamı Amiral Veselkin idi. Veselkin, Romanya'da kaldığı süre boyunca Romenleri kendi taraflarında savaşa sokmaya ikna etmek için büyük çaba harcamıştır. Rus Çarı

---

¹⁶⁸Neşet, s. 27.

¹⁶⁹Paker, s. 90.

¹⁷⁰http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ion_I.C._Bratianu (18 Kasım 2017)

tarafından Amiral Veselkin'e teslim edilen iki milyon ruble kıymetinde mücevher, burada sözleri geçen Romenlere veya eşlerine Hediye olarak dağıtılmıştır¹⁷¹.

Balkanlar'da Avusturya'ya karşı daha üstün bir duruma geçmek isteyen Rusya, 1915 yılından itibaren Romanya'ya baskı yapmak suretiyle Romanya'yı kendi safında savaşa sokmak istemiştir. Bu baskı, özellikle Çanakkale boğazının Müttefik kuvvetlerince açılması girişimleri esnasında daha da yoğunlaşmıştır. Ancak, Romen-Rus görüşmelerinde direnç gösteren Romanya, Boğazlar açılacak olursa, savaşa girmesi için gerekli silah ve mühimmatı müttefiklerden daha kolay sağlayabileceği düşüncesiyle, Çanakkale savaşlarının sonunu beklemeye karar vermiştir¹⁷².

Ayrıca, bu dönemde Romanya ve İtalya arasında, iki devletin kendi politikalarında planlanan değişiklikleri birbirlerine bildirmesi ve istişare edilmeden tarafsızlıktan vazgeçilmemesini kabul eden bir antlaşma imzalamıştır. Bratianu Hükümeti, 31 Mart 1916'da İngiltere Bankası'ndan silah ve mühimmat almak için 40 milyon Pound tutarında bir kredi sözleşmesi yapmıştır¹⁷³.

İngiliz sefiri Sir Jorj Barkley ise, Romen buğdaylarını satın alma bahanesiyle avuç dolusu rüşvet dağıtmıştır¹⁷⁴.

3.4.2. Romanya'nın İttifak Devletleri ile İlişkileri

İtilaf Devletleri siyasileri, Romenlerin gönüllerini güler yüz ve tatlı dil ile kazanmaya çalışırken, İttifak Devletleri siyasileri ise, bu konuda bir tehdit ve yumruk politikası izlemiştir. Esat Cemal Paker, İttifak devletlerinin izlediği bu sert politikayı anılarında şöyle ifade etmekteydi:

*“Bir gün Alman sefiri bana: Biliyorum, beni Romanyalılar sevmiyorlar, fakat benden de korkuyorlar, bu da kâfidir! Bunun kâfi olmadığını bütün hadiseler çok acı bir şekilde ortaya koymuştur. Bir gün de, çelebi, nazik, sevimli bir şahsiyet olan Avusturya sefiri: Bu sefer Kral'ın huzuruna şehirde giydiğim gündelik elbiseyle çıkacağım. Eğer bizimle harbe iştirak etmezse, tehdit edeceğim”*¹⁷⁵.

Rusların hediye yarışından geri kalmayan Almanya, ajanlarının kullanmaları için bir fon ayırmıştır ve bu fon Rusların verdiği hediyeleri gölgede bırakmıştır.

---

¹⁷¹*J.Dünya Savaşı Ansiklopedisi*, Yener Yayınları, İstanbul 1976, s. 672.

¹⁷²Armaoğlu, s. 437; Paker, s. 89.

¹⁷³http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ion_I.C._Bratianu (18Kasım2017)

¹⁷⁴Paker, s. 89.

¹⁷⁵Paker, s. 89.

Almanlar sahip oldukları bu ödenek ile Romanya üzerinden demiryolu ile Osmanlı Devleti'ne gizlenmeye bile gerek duymadan sevk etmekte oldukları savaş malzemelerini görmezlikten gelmeleri için ulaştırma görevlilerine büyük ölçüde rüşvet olarak vermişlerdir¹⁷⁶. Almanya, Avusturya ve Romanya'dan buğday satın alıp depolarda çürütmüştür¹⁷⁷.

1916 yılının ortalarında, Almanların Romanya'yı kendi taraflarına savaşa çekebilecek ve Rusya'nın yanında savaşa katılmasını önleyebilecek kadar bir nüfuzla sahip olduğu dahi düşünülmekteydi¹⁷⁸. Kasım ayında Macaristan, Transilvanya'daki etnik Romenlere fayda sağlayacak bir dizi reform ilan ederek Romanya'nın düşmanlığını dağıtmaya çalışsa da Almanya dahi tedbirleri yetersiz olarak nitelendirmiştir¹⁷⁹. Hem İtilaf hem de İttifak Devletleri'nce Romanya'yı kendi taraflarında savaşa ikna gayretleri, iyi bir siyasetçi olan Başbakan Bratianu'nun izlediği tarafsızlık politikasıyla uzun bir süre savuşturulmuştur. Kral Carol'ın halefi Ferdinand ve Bratianu, Romanya'nın kaynaklarını korumak ve savaşın sonucunu sezinleyebilene kadar bir bekleme oyununa devam etmeyi seçmişlerdir¹⁸⁰. Bu dönemde, Romanya hükümeti ve kamuoyu iki tarafla da dengeli ilişkiler yürütmüş, bir tarafın üstünlüğü söz konusu olduğunda o tarafa geçmeyi düşünmüşlerdir. Birçok ileri gelen Romen ise, tarafsız bir Romanya'nın müttefik bir Romanya'dan daha güvenli olacağına inanmıştır¹⁸¹.

3.4.3. Romanya'nın Savaş Hazırlıkları

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından sonraki iki yıl zarfında, Romanya Hükümeti, savaş için ekonomiyi hazırlamıştır. Romanya'nın ihracatının %97'sinin ve ithalatının %60'nun geçtiği, kısmen İstanbul ve Çanakkale boğazlarının yakınlığı ve konumları nedeniyle, dış ticaret hemen hemen bütün Üçlü İttifak güçleriyle gelişmiştir. Ekonomiyi savaş için yeniden düzenlenmiştir. Örneğin; askeri harcamalar, belli başlı ürünleri ve savaş malzemelerini yasaklamak, endüstriyi savaş üretimine adapte etmek, on bir kamu endüstri tesisleri ile elli dokuz özel fabrika ve

---

¹⁷⁶*I.Dünya Savaşı Ansiklopedisi*, s. 672.

¹⁷⁷Paker, s. 90.

¹⁷⁸*I.Dünya Savaşı Ansiklopedisi*, s. 672.

¹⁷⁹*Federal Research Division, Romania, a Country Study*, Washington: Kessinger Publishing, LLC, p.57.

¹⁸⁰Federal Research Division, s. 57.

¹⁸¹*I.Dünya Savaşı Ansiklopedisi*, s. 672.

atölyede savaş endüstrisini modern hale getirmek ve yeniden yapılandırmak için bütçe yüzdesini arttırmak gibi. Romanya, iç ve dış piyasalardan borç para almıştır. İtalyan ve İngiliz bankaları, silah, mühimmat ve diğer savaş malzemelerinin satın alımı için Romanya'yı finanse etmiştir. Silahların ve mühimmatların teslimatları itilaf devletlerince yapılmıştır. 1915'e kadar Üçlü İttifakta yer alan diğer devletlerde de benzer bir durum söz konusuydu. Örneğin; Alman silahlarının teslimatı, merkezi güçlerin müttefikleri olan Osmanlı veya Bulgaristan tahılının taşınması karşılığında gerçekleşmiştir¹⁸².

1914 yılında başlamak üzere, ordunun savaş planları yeniden yapılandırılmıştır. O zamana kadar tüm askeri planlar, Rusya'nın ve/veya Bulgaristan'ın düşman devletleri olduğu senaryolarına dayandırılmaktaydı. Hiçbir senaryo, Romanya'nın Avusturya-Macaristan veya Almanya ile çatışma halinde olabileceği bir durumu ortaya koyamamıştır. Bu durum, tüm savaş planlarının baş düşman olarak Avusturya-Macaristan ile yeniden şekillendiği 1914 Sonbaharında değişmiştir. Romanya Hükümeti, aynı zamanda, asker sayısını arttırmak ve daha iyi duruma getirmek için gerekli tedbirleri almıştır¹⁸³.

Romanya'da seferberlik, heyecan ve düzen içerisinde kısa sürede tamamlanmıştır. Başlangıçta, 830.000 kişi silâh altına alınmış; bunun 630.000'ni orduda, 200.000'ni de kalelerde ve ikmal tesislerinde görevlendirilmiştir. Savaşa hazırlanmış birlikler 23 piyade tümeni, iki süvari tümeni ve dört süvari tugayı olup, dört orduya ayrılmıştır. Buna ek olarak, iki tümenli (61'nci ve 115'nci) bir Rus Kolordusu ile bir Sırp (Hırvat) tümeni ve bir süvari tümeni Romen Ordusu'nun emrine verilmiştir. Ayrıca, kara harekâtını desteklemek üzere, Monitör denilen dört savaş gemisi de Tuna Nehri üzerinden konuşlanmıştır. İngiltere ve Fransa da gerekli her türlü savaş malzemesini vermeye hazır olduğunu teyit etmiştir¹⁸⁴.

Görünen odur ki, İtilaf Devletleri için, böylesine büyük ve dinç kuvvetlerden oluşan Romen Ordusu'nun, iki yıla yakın bir süreden beri çetin koşullarda harp eden İttifak güçlerine karşı bir zafer kazanması içten bile değildi.

---

¹⁸²Heppner ve Gräf, s. 8

¹⁸³Heppner ve Gräf, s. 8

¹⁸⁴Şefik Erdem, *Birinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da Yüzbin Türk Askeri*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1992, s.202

3.4.4. İttifak Devletleri'nce Romanya'ya Karşı Alınan Tedbirler

Romanya'nın İttifak Devletleri safında savaşa girmeyeceği, bunun yerine İtilaf Devletleri safında yer alacağını anlaşılması üzerine, Alman, Avusturya-Macaristan ve Bulgar başkomutanları 28 Temmuz 1916 tarihinde Almanya'nın doğu cephesi karargâhı olan Pless'te toplanmışlardır. Sonuç olarak, Osmanlı Devleti'nin de katılımıyla müttefiklerle birlikte Romanya'ya karşı bir muharebe planı yapılmıştır¹⁸⁵.

Müttefik Başkomutanları tarafından Romanya'ya karşı yapılacak harekât hakkında şu kararlar alınmıştır:

Alman ve Avusturya kuvvetleri kuzeyden taarruz etmek suretiyle mümkün mertebe Romen kuvvetlerinin dikkatlerini çekecekler, Bulgar ordusu ise, hem Dobrice'ye taarruz ederek Totrakan ve Silistre kalelerini ele geçirecek hem de Niğbolu civarında toplayacağı kuvvetlerle Tuna'yı geçerek Bükreş'e ilerleyecekti. Bu harekâta Avusturya'nın Tuna filosu da destek verecekti. Ayrıca, Osmanlı Devleti'nden bir kısım kuvvet Edirne ve yakınlarında toplanarak 3.üncü Bulgar Ordusuna destek verecekti¹⁸⁶.

3.5. Romanya'nın Savaş İlanı ve İtilaf Devletleri Safına Geçmesi

Ekim 1915'te Romanya'nın rakibi Bulgaristan, İttifak Devletleri safına katılmış ve Almanya ile birleşip Sırbistan'a saldırmıştır. 1916'da Galiçya'da gerçekleşen Rus zaferleri, Müttefiklerin toprak sözleri ve Almanya korkusu sonunda Romanya'yı, İngiltere, Rusya, Fransa ve İtalya tarafındaki savaşa katılmaya ikna etmiştir¹⁸⁷.

Büyük Savaş'ın patlak vermesinden sonra geçen iki yıl tarafsızlığını sürdüren Romanya, 1916 yılında İttifak ve İtilaf Devletleri'nin baskısını iyice hissetmeye başlamıştır. Romen coğrafyasında yaşayan halkın yarısının Slav ve diğer yarısının Latin olması hem halkın hem de Romen Hükümeti'nin İtilaf Devletleri'ne sempati ve yakınlık duymasına neden olmaktadır. Geçmişten süre gelen davaları sebebiyle gözlerini Avusturya topraklarına diken Romanya'nın bu arzusu, İtilaf Devletleri'nin safında yer almasını gerektirmekteydi. Daha öncesinde İttifak devletleri safında yer

---

¹⁸⁵Erdem, s.205.

¹⁸⁶*Birinci Dünya Harbi Avrupa Cepheleeri, Romanya Cephesi*, s. 26.

¹⁸⁷*Federal Research*, p.57.

almış olduklarını hatırlamak istemiyor gibiydiler. 27 Eylül 1914'te Kral Carol'un ölümünün ardından 28 Eylül'de tahta çıkan yeni Kral I. Ferdinand'ın¹⁸⁸ eşi Lady Marie¹⁸⁹ İngiliz Kraliçesi'nin torunuydu ve durum ister istemez Romenlerin taraflarını seçmelerinde önemli bir rol oynamaktaydı. 1915 yılına girilmesiyle birlikte, Romanya'nın savaşa dâhil olması için iki blok tarafından yapılan baskılar artmış, Romen Hükümeti Çanakkale Savaşı'nın sonucunu beklediğini ileri sürerek zaman kazanmaya çalışmıştır¹⁹⁰.

Bulgaristan'ın savaşa girmesinden ve Sırbistan'ın işgalini müteakiben, ittifak devletleri, Romanya'yı kendi taraflarına çekmek ve Romanya üzerinden Osmanlı Devleti'ne silah ve malzeme yardımı yapılması hususunda destek olması teklifinde bulunmuş, ancak Romanya, tarafsızlığını öne sürerek bu teklifi kabul etmemiştir. Bu durumu göz önünde bulunduran Avusturya-Macaristan sınırlarını Romanya'ya kapatmak suretiyle, sınır gerisinde büyük ölçüde kuvvet toplamaya başlamıştır. Bu tehdidi gören Romanya bütün ordusunu Karpatlar'da toplamaya başlamıştır. İttifak güçlerinin bu sert ve kırıncı politikaları nedeniyle, Romanya giderek bu devletlerden uzaklaşma eğilimine girmiştir¹⁹¹.

Somme cephesinde müttefiklerin geniş çaplı taarruza kalkışmaları ve genel durumun müttefiklerin lehine olması, Fransa'yı, Romanya üzerinde baskı kurmaya itmiştir. Rusya'nın Romanya'da bulunan askeri ve deniz ataşeleri, bu devletin savaşa hiçbir surette hazırlanmamış olduğunu bildirmelerinin yanı sıra, Rus yetkilileri de Romanya'nın Rusya'nın yanında yer alması halinde, Rusya'nın sağlayacak durumda olmadığı yardım taleplerine başvuracağı görüşü içindeydiler. Ancak, Rusya'da gerçekleşen dışişleri bakanlığındaki değişiklik, Rusya'nın Romanya'ya bir ultimatom vermesine neden olmuş, bu ülkeye kararlarını hayata geçirmesi için kısa bir süre tanımışlardır. Bu esnada, 1916 Haziran'ında Doğu cephesinde sürmekte olan General Alexi Brusilov'un komutasındaki Brusilov taarruzu ile bütün Bukovina ile Galiçya'nın bir kısmının ele geçirilmesi, Rusların bu yolda sert bir tutum

---

¹⁸⁸ Hohenzollern-Sigmaringen Prensi Leopold'un oğlu olan ve 1914–1927 yılları arasında Romanya Krallığı yapan I. Ferdinand, 24 Ağustos 1865'te Sigmaringen, Baden-Württemberg, Prusya'da doğmuştur. Amcası olan Kral Carol 1889'da evlat edinmiş ve veliyet ilan etmiştir. ([http://tr.unionpedia.org/i/I._Ferdinand_\(Romanya\)](http://tr.unionpedia.org/i/I._Ferdinand_(Romanya))) (1Kasım 2017)

¹⁸⁹Kral I. Ferdinand 1893'te, Kraliçe Victoria ile Rus Çarı II. Alexander'ın torunu, Edinburg dükünün kızı Lady Marie ile evlenmiştir. [http://tr.unionpedia.org/i/I._Ferdinand_\(Romanya\)](http://tr.unionpedia.org/i/I._Ferdinand_(Romanya)) (1Kasım 2017)

¹⁹⁰Namik Doymuş, *130 Yıllık Zorlu Yürüyüş: 1789'dan 1919'a Dünya ve Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2010, s. 255.

¹⁹¹*Birinci Dünya Harbi Avrupa Cepheleeri, Romanya Cephesi*, s. 24.

takinmalarına yol açmış ve bu durum Romanya'yı etkilemiştir. Dolayısıyla, Brusilov'un Orduları'nın Romanya'ya kendilerini veya diğer tarafı seçmesi konusunda artık karar verme zamanının geldiğini bildirmesine yol açmıştır¹⁹².

Romanya'nın İtilaf Devletlerine yönelmesi, İttifak güçlerinin dikkatini çekmiş ve kendi saflarına katılması konusunda tehdit etmişlerdir. Avusturya'nın Bükreş sefiri, Romen Başbakanına, "*Ölmüş olduğu sanılan aslan, bir pençe darbesiyle Romanya'yı da ikinci bir Sırbistan yapabilir*", demesi bile, Romanya'nın tutumunu değiştirmemiştir¹⁹³.

14 Ağustos 1916'da Bükreş'teki Cotroceni Sarayı'nda Romanya'nın kaderini belirlemek amacıyla Kraliyet Konseyi yapılmıştır. Kral Ferdinand, savaşa İtilaf Devletleri tarafında girmeye karar vermiştir, ancak doğduğu ülkeye karşı savaşta olacağını ima ederek, böyle bir karar vermek için kendisini bertaraf etmek zorunda kaldığını, Romanya'nın üstün çıkarları tarafından yönlendirildiğini belirtmiştir¹⁹⁴.

İtilaf güçleri ile Romanya Hükümetinin müzakereleri, büyük güçlerin, Romenlerin çoğunlukta yaşadığı Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içindeki topraklar Transilvanya, Bukovina ve Banat üzerinde Romanya'nın savaşa katılım şartlarını kabul ettiği 17 Ağustos 1916'da *Siyasi ve Askeri Kongresi* ile nihai şeklini almıştır. Macaristan, Macarların sadece veya çoğunlukta yaşadığı topraklara kadar çekilmediği sürece, Macaristan, Romanya için bir tehdit oluşturmaktaydı. Bu, 27 Ağustos 1916 tarihinde, Romanya'nın Avusturya-Macaristan'a karşı savaş ilanının anlaşılmasını gerektiren durumdur. Romanya, Romenlerin çoğunlukta olduğu Avusturya-Macaristan ve Avusturya'daki topraklar üzerindeki taleplerini savunmak için savaşa katılmıştır. Bu, ard arda gelen Romen hükümetlerinin uzun bir süreden beri çalışmış oldukları ulusal bir projenin sonuydu. Transilvanya, bu bağlamda Besarabya'dan daha önemliydi¹⁹⁵.

Büyük Savaş'ın patlak vermesinden neredeyse iki yıl sonra, 17 Ağustos 1916'da Romen Hükümeti, İtilaf devletleri ile bir antlaşma imzalamasından on gün sonra, içerideki bütün şiddetli muhalefete rağmen, 27 Ağustos'ta Avusturya-

---

¹⁹²*J.Dünya Savaşı Ansiklopedisi*, s. 672.

¹⁹³Armaoğlu, s. 437.

¹⁹⁴http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ion_I.C._Bratianu (17 Kasım 2017)

¹⁹⁵Heppner ve Gräf, s. 9

Macaristan'a savaş ilan etmiştir¹⁹⁶. Romen Başbakanı Bratianu, Romanya'nın savaşa giriş nedenlerini şöyle açıklamaktaydı:

“Romanya, çatışmanın sona ermesine hız kazandırmaya katkıda bulunma arzusu ve ırk çıkarlarını korumak için kendi ulusal birliğinin gerçekleşmesini sağlayanlarla aynı doğrultuda katılmaya kendini mecbur bulmuştur. Bu andan itibaren Avusturya-Macaristan ile savaş halindedir”¹⁹⁷.

Romanya'nın savaşa girişini Türk basını şöyle değerlendirmekteydi: Romanya'nın Dünya Savaşı karşısında iki yıldır takip ettiği tarafsızlık politikası; Viyana Büyükelçisi'nin Avusturya-Macaristan Dışişleri Bakanlığına giderek verdiği notada 28 Ağustos 1916 günü gece saat dokuzdan itibaren Romanya'nın kendisini Avusturya-Macaristan ile harp halinde olduğunu belirtmesi ile sona ermiştir. Bu gelişme üzerine Almanya hükümeti de Bükreş elçisinden pasaportunu alarak ülkeden ayrılmasını ve bundan sonra Almanya ile Romanya arasında harp durumunun başladığını açıklamıştır. Alman gazeteleri Romanya'nın savaşa girişini soğukkanlılıkla karşılamış ve zaten bu yönde karşı hazırlıkların yapıldığını yazmışlardır¹⁹⁸.

Romen Ordusu, Rus ve Fransız genelkurmayları ile birlikte hazırlanmış harekât planlarını uygulamak için emir beklemekteydi. Romen Ordusunun hazırladığı savaş planına göre; silahlı kuvvetlerinin büyük bir bölümü ile Transilvanya ve Karpat Dağları üzerinden Avusturya-Macaristan'a taarruz edecek, başlangıçtan beri ele geçirmeyi istediği Romen azınlığının yoğun yaşadığı Transilvanya'yı işgal ettikten sonra, Budapeşte'ye doğru ilerleyecekti. Selanik cephesinde Fransız General Sarrail komutasındaki İtilaf kuvvetlerinin, Romenlerden 10 gün önce güneyden Bulgarlara taarruz etmesi ve düşmanın dikkatini ve kuvvetlerinin büyük bir bölümünü güneye kaydırması şartıyla, Romen Başkomutanlığı, güneyde Bulgaristan'a karşı taarruza geçmeyi, bu suretle savaşı düşman topraklarına taşımayı planlamaktaydı. Romen Ordusu, böylece ilerlemeyi sürdürecekti. İtilaf devletlerine ait kuvvetlerin taarruz etmemesi durumunda ise, Romenler, Bulgaristan cephesinde savunmada kalacaklardı¹⁹⁹.

---

¹⁹⁶ Erdem, s.202

¹⁹⁷ http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ion_I.C._Bratianu (17 Kasım 2017)

¹⁹⁸“Alman Efkârı İtalya Harbini Vakarla Karşıladı”, *Tercümanı Hakikat*, 16 Ağustos 1916.

¹⁹⁹Erdem, s.202

3.6. Osmanlı Devleti'nin Romanya'ya Savaş İlanı

Yaşanan bu vaziyet üzerine, Osmanlı Hükümeti, Alman ve Bulgar hükümetleriyle beraber, Romanya hükümetine karşı savaş ilanına karar vermiş ve bu karar 29 Ağustos 1916 tarihli irade ile yürürlüğe girmiştir. Başkumandanlık Vekâleti, Bulgar Hükümeti'nin, Romanya'ya savaş ilanını beklememiş, ertesi gün 30 Ağustos 1916 tarihinde Romanya Devleti'ne karşı savaş ilan etmiştir²⁰⁰. Bulgar hükümeti ise, ancak iki gün sonra 1 Eylül 1916 tarihinde savaş ilan etmiştir. Osmanlı Hükümeti, savaş gerekçesini şöyle açıklamıştır:

*"Romanya devletinin dâhil bulunduğumuz heyet-i müttefika aleyhine harbe girmesi Rusya'dan alacağıkuva-yı imdadiye ile Dobruca'dan Bulgaristan üzerine tecavüze geçmesi melhuz bulunduğu hasebiylemüttetiklerimiz Bulgaristan ciheti nezdindeki kuva-yı harbiyesini takviye etmek üzere 6. Kolordunun mezkûr harbeiğramı icabat-ı askeriyeden bulunmuş olmağla mazbatasının tanzimi istizan..."*²⁰¹.

Böylelikle, Hükümet, 6. Kolordu'nun Bulgaristan cephesindeki müttetik kuvvetlerini desteklemek amacıyla Romanya Cephesi'ne sevkine karar vermiştir.

3.7. Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Cephesi

Rus kuvvetlerinin Avusturya-Macaristan cephesinde 1916 Haziran ayı başlarında giriştikleri Brusilov taarruzunda kazandıkları büyük başarı üzerine, Romanya 17 Ağustos'ta İtilaf Devletleri ile bir antlaşma imzalamıştır. Antlaşmanın imzalanmasından on gün sonra, 27 Ağustos 1916'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna savaş ilan edip, Transilvanya'yı işgal etmeleri üzerine de Romanya cephesi açılmıştır²⁰².

Romanya savaşa girdiği zaman, potansiyel iki cephe ile karşı karşıya kalmıştır: Güneyde Bulgaristan ile Batı ve Kuzeyde Avusturya-Macaristan cepheleri. Romen askeri liderleri, potansiyel sonuç konusunda iyimser olmalarına rağmen, Romen ordusu, zafere ulaşmak için gerekli liderlik, eğitim, teçhizat ve kaynaklarından yoksundu. General Ioan Culcer komutasındaki Birinci Ordu, üçü yedek olmak üzere toplamda altı piyade tümeninden oluşmaktaydı. General Alexandru Averescu, dört piyade tümeni, bir süvari tümeni ve yedekte bekleyen iki piyade tümenine komuta etmekteydi. General Mihail Aslan komutasındaki üçüncü Ordu, altı piyade tümeninden oluşmaktaydı. General Constantine Prezan ise, üç

²⁰⁰ BOA, BEO., Hariciye; SYS/34-17 (4428/ 332065,01Za1334)

²⁰¹ Neşet, s.28-29.

²⁰² Görgülü, s.179.

piyade tümeni, bir süvari tümeni ve yedekte bekleyen bir piyade tümenine komuta etmekteydi²⁰³.

3.7.1. Romanya'nın Avusturya Macaristan'a Taarruzu

İtilaf Devletleri ile bir birlik antlaşmasının, Romen hükümetince 27 Ağustos 1916 tarihinde, Avusturya-Macaristan'a karşı savaş ilan etmesiyle sonuçlanmasından birkaç gün sonra, Transilvanya'ya yönelik askerî harekâtlara başlanmıştır. O zamanlar, Romen Krallığı kısmen 1859 ve 1878'de birleşen üç bölgeden oluşmaktaydı: Doğu Karpat Dağlarının doğusunda bulunan Eski Moldova (Boğdan) Prenslığı, Başkent Bükreş ile birlikte Güney Karpat Dağlarının güneyinde yer alan Eski Eflak Prenslığı bölgesi ve Tuna nehri ile Kara deniz kıyısı arasındaki Eflâk'ın doğusunda bulunan Dobruca. 27 Ağustos günü, Birinci Romen Ordusu, güney Transilvanya'ya doğru sadece düşman tarafında bir köprü oluşturmanın yanı sıra, özellikle Budapeşte Banat yolunu temizlemek için (ana demiryolu ulaşım hattı Bükreş, Braşov-SibiurArad idi) Güney Transilvanya'ya geçiş imkânı veren Karpat dağlarına doğru ilerlemiştir. Bu bakımdan, sürpriz unsurunu sürdürmek, karşıt güçlerin toplanmasını önlemek ve mümkün olan en etkili bir biçimde, Romen nüfusun yaşadığı bölgeye ulaşmak, Romen birlikleri için önem arz etmiştir. İkinci Ordu, doğudan Karpat dağlarına doğru dönmüş ve Avusturya-Macaristan ve Alman kuvvetlerini püskürtmek amacıyla ülkenin güneydoğu bölgelerine kadar uzanan dağları geçmiştir. Romen Ordusu'nun Transilvanya'ya saldırısı nedeniyle, binlerce sivil tehdit altında olmayan ya da diğer İkili Monarşi'ye ait Kraliyet topraklarına kaçmışlardır. Birinci Romen Ordusu, diğer cephelerden toplanan Alman ve Avusturya Macaristan birlikleri tarafından durdurulmadan önce Sibiu bölgesine ulaşmıştır. Ancak, İkinci Romen Ordusu, zorlu arazi koşulları nedeniyle güneydoğu Transilvanya'nın içlerine süratle ulaşamamıştır²⁰⁴. Alman takviye kuvvetlerini yanına alan Avusturya-Macaristan'ın gerçekleştirdiği karşı saldırı karşısında, Romenler tutunamamışlardır. Güneyde, Tuna ve Dobruca'da olduğu gibi, Alman, Bulgar ve Türk kuvvetleri tarafından saldırıya uğrayan Romanya çevrelenmiştir. Müttefik desteğinin pratikte mevcut olmadığı bölgede, Ruslar hazırda beklerken, Selanik'e çıkartma yapan İngiliz ve Fransız kuvvetleri, söz verdikleri saldırıyı

---

²⁰³Laura J. Hilton and Spencer C. Tucker, *World War I, The Definitive Encyclopedia and Document Collection*, Santa Barbara: ABC-CLIO, LLC, 2014, p.1349.

²⁰⁴Heppner ve Gräf, s.10

başlatamamıştır; keza Bulgaristan'ın gerçekleştirdiği bir harekât, İtilaf Devletleri'nin saldırısını zorda bırakmıştır. Karpat geçişlerinde çetin muharebelerin olması nedeniyle, Alman güçleri ve müttefikleri Romanya'nın güneyine yönelmiştir²⁰⁵.

3.7.2. İttifak Devletleri'nin Karşı Taarruzu

İttifak Güçlerinin karşı taarruzunun amacı, ilk olarak Transilvanya'dan düşman kuvvetlerini sürmek ve sonrasında ise savaşın geriye kalan süresi boyunca askeri bir etmen olarak Romanya'yı saf dışı bırakmanın yanı sıra, stratejik olarak sınıflandırılan (özellikle erzak ve madeni yağ) kaynakları ele geçirmekten oluşmaktaydı. Bu kaynakların, Alman, Macar halkının yaşadığı topraklar ile diğer cephelere de sağlanması son derece önemli görülmekteydi. İttifak güçleri, iki yönde Romanya'ya ilerlemiştir: Erick Von Falkenhayn komutasındaki Alman, Avusturya-Macaristan birliklerinden oluşan müttefik kuvvetleri, Romanya birliklerini Transilvanya'da Ekim'in sonunda ve Kasım'ın başlarında zorlu muharebelere ve Eflâk'a uzanan Güney Karpat dağları ile Moldova'nın güney batı tarafına uzanan Doğu Karpat dağlarına kadar itmiştir. Mareşal August Von Mackensen komutasındaki (Alman, Bulgar ve Türk birliklerinden oluşan) 9'uncu Ordu Silistra'da Tuna nehri üzerinden Bulgaristan'dan geçip, Romen Ordusunu Batı ve güneydoğudan sıkıştırmışlardır. Ortak harekâtın amacı, Romen Ordusunu Doğu Eflâk'a hapsetmek olmuştur²⁰⁶.

3.8. Romanya Topraklarında Osmanlı Devleti'nin Askeri Faaliyetleri

3.8.1. Osmanlı Devleti'nin Avrupa Cephelerine Kuvvet Göndermesini Gerektiren Siyasi ve Askeri Gelişmeler

İttifak Devletleri ile İtilaf Devletleri arasında başlayan Birinci Dünya Savaşı'na geçen süre zarfında katılan devlet sayısı artış göstermiştir. 1915 yılı yazında İtalya İtilaf Devletleri safında; aynı yılın sonbaharında ise Bulgaristan İttifak Devletleri safında yer almışlardır. Öte yandan, 1916 yılında Romanya, İtilaf Devletleri'ne katılmıştır. Bu üç devletin savaşa katılmasıyla birlikte, Balkanlar'daki

---

²⁰⁵Lucian Boia, *Romania: Borderland of Europe*, Great Britain: Reaktion Books Ltd, 2006, p.99.

²⁰⁶Heppner ve Gräf, s.10–11.

savaş güç dengesi yeni bir hal almış ve bu durum Osmanlı Devleti'ni de doğal olarak etkilemiştir²⁰⁷.

Birinci Dünya Savaşı süresince, İtilaf ve İttifak Devletleri bloğundaki devletler, aynı bloktaki devletlerle silah, cephane, lojistik ve mali destek gibi her alanda karşılıklı yardımda bulunmayı kararlaştırmışlardır. Ayrıca, devletler müttefik oldukları devletlere askeri birlikler göndererek onların cephelerdeki yükünü hafifletmek için askeri yardımlarda bulunmuşlardır²⁰⁸. Bunun bir örneği de Osmanlı Devleti'nin müttefiki Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'a destek vermek için Galiçya, Makedonya ve Romanya'ya asker sevk etmesidir.

Birinci Dünya Savaşı'nda insanlık tarihinin o zamana değin tanık olduğu en büyük amfibi hareketin yaşandığı ve doğurduğu sonuçları nedeniyle çok büyük bir öneme sahip olan Çanakkale Cephesi'ndeki muharebelerin sona ermesine müteakip, İtilaf Devletlerinin diğer cephelerdeki saldırıları giderek artmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın kaderinin Avrupa cephelerinde tayin edileceği görüşünde olan Harbiye Nazırı ve Başkomutan Vekili Enver Paşa, Alman Genelkurmayı'na, Avrupa cepheleri için birlikler gönderme önerisinde bulunmuştur. Bu öneri, Osmanlı birliklerinin Kafkas, Irak, Mısır gibi cephelerde muharebe etmesi nedeniyle Alman Genelkurmayı'nca önceleri olumlu karşılanmamıştır. Ancak, sonraları, Rusların Haziran 1916'da gerçekleştirdikleri "Brusilov Taarruzu" neticesinde, Avusturya-Macaristan'ın büyük kayıplar vermesi, cephede büyük boşluklar oluşması ve bu boşluğun açılan Romanya Cephesinde de çarpışan Alman birliklerince doldurulmasının mümkün görülmemesi gibi nedenlerle, Alman Genelkurmay Başkanı Falkenhayn Osmanlı Devleti'nden askeri birlik talebinde bulunmuştur. Aslında, Avusturya Yüksek Komutanlığı bu fikri olumlu karşılamasa da, Almanya'nın ikna gayretleri meyvesini vermiş ve Enver Paşa'nın da Almanlardan gelen bu talebe olumlu bakması sonucunda Türk birliklerinin Avrupa Cephesi'ne gönderilmesi kararlaştırılmıştır²⁰⁹.

Birinci Dünya Savaşı'nda, Batıya doğru ilerlemek ve Polonya'daki topraklarını genişletmek için Galiçya bölgesini işgal etme çabalarına giren Rusya

---

²⁰⁷Enver Ziya Karal, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C: V, TTKY, s.497-498.

²⁰⁸Erdem, s. 347.

²⁰⁹Feyza Kurnaz Şahin, "Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi'nde Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Sıhhi Hizmetleri", *Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yay., 2016, s. 477-478.

karşısında, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu müttefiki Almanya ile birlikte 1914 yılının Ağustos ayında Doğu Cephesi olarak bilinen Galiçya cephesini açmak zorunda kalmıştır. 4 Haziran 1916'da Ruslar, Brusilov Taarruzu neticesinde, Galiçya'da 50 kilometre genişliğinde bir yarık açmış, 100 binden fazla Avusturya askerini esir almayı başarmış ve böylelikle Avusturya-Macaristan ordularına büyük bir hasar vermiştir. Yapılabilecek başka bir Rus taarruzunun Doğu Cephesinin çökmesi anlamına gelebileceği düşüncesiyle, Avusturya-Macaristan güneyde General Bothmer komutasındaki birlikleri süratle Galiçya'ya kaydırmış ve derhal karşı taarruza geçmiştir. Ancak, bu taarruz, Rus birlikleri tarafından geri püskürtülmüştür. Alman Genelkurmayı, bu kritik durum üzerine müttefik devlet ordularının genel harekâtının Alman karargâhından yönetilmesini kararlaştırmıştır²¹⁰.

Bulgaristan, İttifak Devletleri'ne katıldıktan sonra, Alman ve Avusturya-Macaristan orduları, Osmanlı Devleti ile Balkanlar üzerinden kara bağlantısının kurulması amacıyla Sırbistan'ı işgale başlamış ve Belgrad ele geçirilmiştir. Bulgar kuvvetlerinin Niş'e doğru ilerlediğini gören İtilaf Devletleri, çok önem verdikleri Makedonya cephesine müdahalede bulunmak üzere, Yunanistan'ı da yanlarına alarak, Selanik şehrine kuvvet çıkarmışlardır. Sırp ordusundan geriye kalan kuvvetler ile Çanakkale Cephesinden kaydırılan İngiliz ve Fransız birliklerinin de katılımıyla bu cephe hareketlilik kazanmıştır. Çanakkale muharebeleri yenilgisinin ardından, İtilaf Devletleri, Rusya ile bağlantı kurmak için başka bir yol açmayı, Almanya ile Osmanlı Devleti arasındaki bağlantıya mâni olmayı, Alman ve Avusturya Macaristan kuvvetlerinin güneye ilerlemesini engellemeyi amaçlamaktaydılar. 1916 yılı Eylül ayının ilk haftasında Berlin'de Alman Genelkurmay Başkanı Hinderburg ile İkinci Başkan Ludendorf ve Osmanlı Başkomutan Vekili Enver Paşa'nın katıldığı toplantıda bu cephenin kritik durumu değerlendirilmiştir. Keza, Viyana-Belgrad-Sofya-İstanbul hattının devamlı açık bulunması sayesinde Osmanlı Ordusunun ikmali yapılabilecekti. Ayrıca, İngiliz ve Fransızların Rusya ile bağlantıya geçmemesi Makedonya Cephesi'nde kazanılacak başarıya bağlı olacaktı²¹¹.

1916 yazında, Doğu Avrupa Cephesinde, Rus kuvvetlerinin Alman Ordusu'nun sağ kanadına gerçekleştirdiği başarılı taarruzlar ve sonrasında Romanya'nın 28 Ağustos 1916'da savaşa dâhil olmasıyla birlikte, Balkanlar'da yeni

---

²¹⁰100. Yılında Galiçya Cephesi, s. 76.

²¹¹100. Yılında Birinci Dünya Savaşı, s. 101.

bir cephe açılmıştır. Romanya, 27 Ağustos 1916'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna savaş ilan etmiş ve harekete geçerek Transilvanya'nın önemli bir kısmını işgal etmiştir. Romen Ordusu'nun, Karpatlar'daki İttifak Devletleri cephesini arkadan vurabilecek bir pozisyon alması üzerine, Alman Genel Kurmayı, Alman, Bulgar ve Osmanlı kuvvetlerinden oluşturulacak müşterek bir gücün Romen ordusuna karşı kullanılmasına karar vermiş ve Osmanlı Devleti'nden asker talebinde bulunmuştur²¹².

Alman Genel Kurmayı için Romanya cephesini en kısa sürede tasfiye etmek üç yönden ön taşımaktaydı: Selanik'e çıkartma yapmış olan İtilaf Devletleri kuvvetleriyle, Romen kuvvetlerinin ortak bir taarruzuna engel olmak; Romen topraklarındaki petrol ve tahıl ürünlerini ele geçirmek ve cephede boşa çıkacak olan kuvvetleri Rus ve Fransız cephelerine sevk etmek noktalarında toplanmaktaydı.

Harbiye Nazırı Enver Paşa'yı Romanya Cephesine askeri bir kuvvet göndermeye iten siyasal ve duygusal nedenlerin arkasında da, Romanya'nın Dobruca bölgesinde hatırı sayılır bir çoğunlukta Türk'ün yaşıyor olması ve Enver Paşa'nın ailesinin de bu topraklarda yaşayan Gagavuz Türklerinden olması yatmaktaydı. Diğer bir neden de Balkanların yeni haritasının şekillenmesinde, Osmanlı Devleti'nin, Batı Trakya üzerinde hak sahibi olması için, Romanya'da elde edilecek başarıya ortak olunması gerekmekteydi. Nihayetinde, Enver Paşa, Romanya Cephesinin Güney kanadında Mareşal Mackenzen'in kumandanlığına verilmek ve Bulgar ordusunu desteklemek üzere 6. kolordu'nun görevlendirilmesini uygun görmüştür²¹³.

3.8.2. İlk Türk Birliğinin Romanya'ya Hareketi

Başkomutanlık Vekâleti, 20 Temmuz 1916'da 5. Ordu Komutanı'na bir Kolordu veya iki tümen kuvveti önce Ordu, sonra Genel Karargâh ihtiyatı olarak Mirliya Mustafa Hilmi Komutası'nda geriye çekmesi, 6. Kolordu Komutanı'na, kuvvetlerini Çanakkale grubu emrine vermesini ve karargâhı ile 25. Fırkayı Keşan, 15. Fırkayı Manisa ve Soma civarında toplamasını emretmişti. Başkomutanlık, 15. ve 25. Fırkalarla 6. Kolordu Karargâhı'nın Romanya harekâtı için ayrıldıklarını bildirdi. 25. Tümen, 14 Ağustos 1916 akşamı Edirne'ye ulaşmış, 15. Tümen, 27 Ağustos'ta

---

²¹²100. Yılında Birinci Dünya Savaşı, s. 95.

²¹³Karal, s.497-499.

Bakırköy’de konuşlanmıştı. Mackenzen Karargâhı’ndan 20 Ağustos 1916’da 6. Kolordu Komutanı’na gelen emir “6. Kolordu ileri müfrezesi bila ifatei zaman “Pravadi” ve “Şumnu”ya gönderilecektir. Bizzat Kolordunun nakliyat hazırlığı buraya bildirilecektir.” şeklindeydi²¹⁴. Başkomutanlık, durumu bildiren 6. Kolordu Komutanı’na, “6. Kolordu’nun Mackenzen Ordusu’na bağlanmakla birlikte, ülkemizde bulunduğu sürece 5. Ordu’ya da bağlı kalacağı” bildirilmişti. 23 Ağustos 1916’da 25.Fırka Pravadi’ye, Kolordu Karargâhı ve 15. Fırka Şumnu’ya gitmek üzere, Karaağaç’dan, trenle yola çıktılar. 25. Tümen ve 6. Kolordu Karargâhı 19 Eylül, 15. Fırka ise, 6 Ekim 1916’da yerlerine varmışlardır²¹⁵.

Romanya Cephesi Harekâtına (Ağustos 1916-Haziran 1918) katılan Altıncı Kolordu Komuta Kademesi şöyleydi²¹⁶:

- 6’ncı Kolordu Komutanı Mirliva(Tuğgeneral) Mustafa Hilmi Paşa
- 6’ncı Kolordu Kurmay Başkanı Kaymakam (Yarbay) Yahya Hayati
- 6’ncı Kolordu Emir Subayı Yüzbaşı Asım
- 25’nci Fırka Komutanı Albay Şükrü Ali
- 25’nci Fırka Kurmay Başkanı Yüzbaşı İhsan
- 15’nci Fırka Komutanı Kaymakam Hamdi Naci
- 15’nci Fırka Komutanı kaymakam Süleyman İzzet(Yeğinatı)
- 15’nci Fırka Kurmay Başkanı Yüzbaşı Ali Enver
- 26’nci Fırka Komutanı Kaymakam Hamit Fahri
- 26’nci Fırka Kurmay Başkanı Binbaşı Tevfik

36 hızlı ateşli topu bulunan 6. Kolordu 27.000 askerden oluşmaktaydı.

3.8.3. Dobruca ve Bükreş’in İşgali

Mareşal Mackenzen’in Romanya’ya karşı gerçekleştirmek istediği ilk hareket fikri Güney Dobruca’ya yönelik bir taarruz harekâtından ibaretti. Bu taarruz fikrinin kabul edilmesiyle birlikte, ilk harekât “Totrakan” ve “Silistre”kalelerinin işgaline yönelik olacaktı; çünkü bu mevkiiler Romenlerin elinde bulunduğu sürece, Kuzey Dobruca’da hiçbir taarruz mümkün olmayacak ve Romenler, ilerleyen Bulgar birliklerinin gerisinde harekât için her zaman Tuna nehrinin sağ cenahındaki sahile

---

²¹⁴ Neşet, s. 38.

²¹⁵ Veli Yılmaz, *Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri*, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 1993, s. 21; T.C. Genelkurmay, s. 90-93.

²¹⁶ Görgülü, s. 180.

asker sevk edebileceklerdi. Buna karşılık, Bulgarların bu mevkilere karşı gözlem ve güvenlik için birlikler bırakıp ilerlemek için fazla kuvvetleri bulunmamaktaydı. Mareşal Mackenzen bu düşünceden hareketle, bu mevkilerin ele geçirilmesine karar vermiş ve Romen Askeri Kuvvetleri ile İttifak Devletleri Müşterek Kuvvetleri arasında 3 Eylül 1916'da başlayıp Dobruca'nın işgaline değin süren muharebeler yaşanmıştır. Güney Dobruca'nın işgaline kadar gerçekleşen muharebeler şöyledir:

Güney Dobruca Harekâtı:

1. Aşama (Dobriç'in Zaptı, "Totrakan" ve "Silistre" Kalelerinin Düşmesi (2–11 Eylül 1916)

- 3 Eylül 1916 Totrakan'ın Zaptı: Bulgar 3.Ordusu 4.Fırkası ve Alman Müfrezesi ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 3 Eylül 1916 Koçmar Muharebesi: Bulgar Süvari Fırkası ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 5 Eylül 1916 Dobriç'in İşgali: Bulgar 3. Ordusu ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 6 Eylül 1916 Sarsınlar Muharebesi: Bulgar Birinci Fırkası, 9. Süvari Alayı ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.

2. Aşama (Karaorman- Musabey- Mangalya Hattına Taaruz ve Takip (12–16 Eylül 1916)

3. Aşama (Rasova-Gobadin-Tuzla Müstahkem Mevziine Birinci Taaruzu ve Romen Ordusunun Karşı Taarruzu)

- 19 Eylül 1919 Acemler-Osmanca-Edilköy Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 74. ve 75. Alayı ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 21 Eylül 1916 Engenez-Kaşıkçılar Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 74. Alayı ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 23 Eylül 1916 Karaköy Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 25. Fırkası ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 24 Eylül 1916 I. Amuzaca Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 25. Fırkası ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 24 Eylül 1916 II. Kaşıkçılar – Engenez Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 25. Fırkası ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 28 Eylül 1916 II. Amuzaca Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 25. Fırkası ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.

4. Aşama (Rasova – Gobadin –Tuzla Müstahkem Mevziine İkinci Taarruz (7 Ekim- 21 Ekim 1916)

5. Aşama (Takip ve Köstence-Mecidiye- Çernavoda'nın İşgali (22 Ekim- 26 Ekim 1916)

Kuzey Dobruca Harekâtı:

1. *Aşama (Banasçık- Tasavlugözü mevzii tahkim ve müdafaası (2 Kasım – 7 Kasım 1916)*

2. *Aşama Kuzey Dobruca'nın İşgali (8 Aralık- 5 Ocak 1916)*

Başköy –Çineli Muharebeleri: 6. Türk Kolordusu ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır²¹⁷.

Dobruca harekâtı 5 Ocak'ta tamamlanmış ve bölgedeki Türk birlikleri çoğunlukla Eflâk'a intikal ettirilmiştir.

Almanlar, nihayetinde Bükreş dolaylarına ulaşip demiryollarını bombalamaya başladığı 1916 yılının Kasım ayında, Romanya Kraliyet ailesi Kral I. Ferdinand ile Kraliçe Marie ve hükümet, Ukrayna sınırı yakınındaki Yaş şehrinde yeni geçici başkentlerine Bükreş'ten Tren yoluyla kaçmaya zorlanmıştır. Yaklaşık 300.000 mülteci, birkaç ay öncesinde nüfusu 50.000 civarında olan Yaş şehrinde çok kötü koşullar altında toplanmak zorunda kalmıştır²¹⁸.

3 Aralık 1916'da Bükreş yolunun açılmasını sağlayan 6.Türk Kolordusu 26.Fırkası, Balarya bölgesinde girdiği çatışmada Romen Ordusuna mensup 66 subay ve 3600 er esir almıştır. Fırka'nın kayıpları ise, 500 şehit ve 160 yaralıdır. 26. Fırka'nın bu başarısını sağlayan Binbaşı Ömer Lütfü komutasındaki 74.Alay Sancağı, Başkomutanlık Vekâleti tarafından harp madalyası ile ödüllendirilmiştir. 3 Aralık'ta kazanılan Balarya Muharebesini müteakiben, Romen Ordusunun artık bir direniş gösteremeyeceğini sonucuna varan Feldmareşal Mackenzen, birliklerine Bükreş'e yürümleri emrini vermiştir. 6 Aralık 1916'da yanında bulunan karargâh mensuplarıyla şehre giren Mackenzen'i, silahlarını hala bırakmamış olan Romen askerleri herhangi bir direniş göstermeden selamlamışlardır. 7 Aralık'ta Bükreş'te bir zafer töreni düzenlenmesi emrini veren Mackenzen, bu törene özellikle 26. Fırkayı temsil edecek birliklerin iştirakini istemiştir. Fırka bandosu, fırka karargâhı, fırka süvari bölüğü, her taburdan alınan birer takımla oluşturulan bölük, 78. Piyade Alayı ve İstihkâm bölüğü, Bükreş'teki zafer yürüyüşüne katılmışlardır. 27 Ağustos 1916'da Romanya'nın Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na savaş ilanına müteakip, Transilvanya'nın bir kısmını işgal etmesiyle açılan Romanya cephesinde gerçekleşen muharebeler, Bükreş'in 6 Aralık 1916'da İttifak Devletleri Karma Kuvvetleri

---

²¹⁷Neşet, 49–135.

²¹⁸Ted Theodore, *Farewell... Don't Forget me. A Hellenic-Romanian Legacy*, USA: Xlibris Corporation, 2011, p. 60.

tarafından işgal edilmesiyle son bulmuştur. Ancak, Romen Kralı ve hükümetin Yaş'a kaçmaları nedeniyle bu cephedeki muharebeler Eflak bölgesinde ve Seret Nehri merkezli sürecekti²¹⁹.

Bükreş'in İttifak kuvvetlerince işgali ile birlikte, Bükreş'in yönetimi Almanya ile müttefiklerine geçmiştir.

Romanya, Birinci Dünya Savaşı'na katıldıktan sonra, Bükreş, Paris ve Londra'dan sonra Alman Hava Kuvvetleri tarafından bombalanan üçüncü Avrupa başkenti olmuştur. Şehirdeki bazı gıda ürünlerine, kolera, tifo, şarbon ve tetanozdan sorumlu bakterilerin bulaştığının keşfi ile birlikte, o günlere terör de damgasını vurmuştur. 23 Kasım- 6 Aralık 1916 tarihleri arasında Alman-Avusturya-Macar birlikleri tarafından işgal edilen Bükreş'te, 8 Aralık 1916 tarihinde İmparatorluk Hükümeti hala görevinin başında bulunmaktaydı. Belediye Başkanı, Polis Vekili, İçişleri Bakanlığı ve Vali Vekili gibi yerel Romen yetkililer İmparatorluk Hükümetine tabiiydi. İlk günlerde Yaş'a sığınan İtilaf Devletleri taraftarı olan Tache Ionescu, Emil Costinescu, Victor Antonescu, Dinu Brătianu gibi kişilerin mülklerine kasıtlı hasarların verildiği görüldü. Alman Ordusu Genel Karargâhı, yakın zamanda 1914 yılında inşa edilmiş olan Athenée Palace Hotel'de konuşlandı. Bakımlarının Belediyece yapıldığı ve memurlar da dâhil olmak üzere 700 ila 800 mahkûmun bulunduğu Subaylar Dairesi Sarayı (kısmen inşa edilmiş), geri çekilmeleri sırasında yakalanan Romen subay ve askerleri için bir alıkoyma yeri haline getirildi. Ayrıca, binaların, restoranların ve otellerin isimleri de değiştirildi. Gaz, elektrik ve fuel oil gibi enerji kaynaklarının yanı sıra temel gıda maddeleri karneyle verildi. İttifak Gücü askeri personeli hariç olmak üzere, taşıyıcıların ve diğer ulaşım araçlarının işlemesi yerli halka yasaklandı. Bükreş sakinleri gidecekleri yerlere yürüyerek gitmek zorunda kaldılar. Julian takvimi yerine Gregoryen takvimi getirildi. Bükreş saati Orta Avrupa zamanına göre değiştirildi. Alman birliklerinin şehre girişi üç gün sürdü. Halkı sindirmek için, General Mackensen birliklerine savaşa tam donanımlı bir şekilde Calea Victoriei ile Akademi ve Elisabeta Bulvarları üzerinden garnizonlarına doğru yürümeleri emrini verdi. İki gün sonra, Komandatura (Askeri Yönetim Karargâhı), Askeri Polis, Siyasi Polis ve Genel Alman Güvenliği'nden oluşan Bükreş Kenti İmparatorluk Hükümeti kuruldu. General Tülffvon Tscheppe und Weidenbach,

---

²¹⁹100.Yılında Birinci Dünya Savaşı, s. 100.

askeri vali seçildi ve Suçu Sarayı'na yerleşti. Alman birliklerinin karargâhı Athenée Palace Hotel'de konuşlandı ve Alman Kuvvetleri Başkomutanı Mareşal Auguste von Mackensen, Brezoianu caddesindeki G. Meitani evinde ikamet etti. Önceleri gıda maddelerini hedef alan ve sonrasında gaz lambaları, at arabaları, kapı tokmakları, pirinç kazanlar, şilteler, yatak takımları, kürk mantolar ve hatta kilise çanları gibi diğer malların kolayca alınabildiği bir talepler dalgasına halkın maruz kaldığı dönem geldi. Noel şarkıları yasaklandı. Alman onaylı resmi yayınlar haricinde basın kapandı. Gıdanın karneye bağlanmasını müteakiben, bir nüfus sayımı yapıldı, Bükreş'in ana restoranları "Beslenme Merkezleri"ne dönüştürüldü ve oteller Alman subaylarını konuk etti. İşgalin ilk yıllarında, otel, kafe, restoran ve kulüp adları Alman isimleri ile değiştirildi. Bunlara, "Kaiser Palast" (İmparatorluk Sarayı), "Berliner Kafée", "Zum deutschen Kronprinzen" (Alman Veliaht Prensine) gibi isimler verildi. Athenée Palace Hotel, "Ober-Kommando Mackensen" (Mackensen Ordu Karargâhı) oldu ve Subaylar Dairesi Sarayı "Haupt-Wachel" haline getirildi. Bulgar birlikleri karargâhlarını Casa Capşa'da kurdular, ancak Dışişleri Bakanlığı Sarayı'nı da talep ettiler. Sofya Üniversitesi'ni donatmak için Tıp Üniversitesine ait laboratuvar ekipmanları ve kütüphanesinin yanı sıra özel şahsa ait piyanoları da Bulgaristan'a göndermek için el koymak istediler. Alman kuvvetleri, Türk birliklerinin, Plevne'deki Romen ordusu tarafından ele geçirilmiş olan ve Cesur Michael heykelinin her iki tarafında yer alan Türk topraklarını sökmesine izin verdi. Türkler, Kraliyet Sarayı avlusunda tutulan kuleleri de talep ettikleri halde, Almanlardan olumlu yanıt alamadılar. Ancak Assan Mill fabrikasını söküp İstanbul'a gönderdiler²²⁰.

3.8.4. Romanya Osmanlı Askeri Valiliği

Romanya Cephesindeki muharebeler, üç ay gibi kısa bir zaman zarfında son bulmuştur. Osmanlı Devleti'nin 15. ve 25. Fırkalardan (Tümenlerden) oluşturduğu 6. Türk Kolordusunun da destek verdiği, Alman, Avusturya-Macaristan ve Bulgar birliklerinden oluşan İttifak Devletlerine ait karma güçler, 6 Aralık 1916 tarihinde Romanya'nın başkenti Bükreş'i işgal etmişlerdir. İttifak Ordularının Bükreş'i ele geçirmesi ve Romenlerin mağlubiyeti yaşamasından bir ay gibi kısa bir süre

---

²²⁰[http://muzeulbucurestiului.ro/EN/Bucharest-under-occupation,Cezar Petre Buiumaci, \(17 Ocak 2018\)](http://muzeulbucurestiului.ro/EN/Bucharest-under-occupation,Cezar_Petre_Buiumaci_(17_Ocak_2018))

sonrasında, Osmanlı İmparatorluğu yüzyıllar sonra bir Avrupa devletinin yönetimini eline alacak ve askeri valilikle yönetecekti. 9 Ocak 1917’de, Romanya’yı İşgal Kuvvetleri Komutanlığı şekliyle ifade edilebilecek olan “*Romanya İdare-i Askeriyesi*” adında yeni bir kuruluş hizmete girmiştir. Bu kuruluşun komutasına, İttihat ve Terakki partisinin önde gelenlerinden biri olan, Bayındırlık Bakanlığı ve Berlin Büyükelçiliği görevlerinde de bulunan, askerlik mesleğinin yanı sıra bürokrasi deneyimine sahip olan Mirliva (Tümgeneral) Osman Nizami (Doğancı) Paşa²²¹ getirilmiştir. Kurmay Subay Albay Ahmet Tevfik Bey²²²,e ise Valilik Kurmay Başkanlığı sorumluluğu verilmiştir. Özellikle sivil işler konusunda oldukça büyük bir deneyime sahip olan Mirliva Osman Nizami Paşa asker olmasına rağmen, 17 Haziran 1912–17 Aralık 1913 tarihleri arasında Nafia Nazırlığı (Bayındırlık Bakanlığı) da yapmıştır²²³.

Romanya sınırları içerisinde yasama ve yürütme yetkisini elinde bulunduran Askeri Valilik, kısa zaman zarfında şehirlerdeki ve taşralardaki örgütlenmesini tamamladıktan sonra, askeri hükümet ve kendisine bağlı sivil işlerin yürütülmesi amacıyla çalışmalarına başlamıştır. Başlıca, Ekonomi Şubesi²²⁴, Savaş ve Silah Malzemeleri Şubesi, Ulaştırma ve Posta Hizmetleri Şubesi ve Askeri Yönetim Şubelerinden oluşan Romanya İdare-i Askeriyesi ile yan kuruluşları Bükreş’te konuşlanmıştır. Askeri Valiliğin emrine verilen Bükreş’in en göz alıcı ve gotik

---

²²¹Çengelköy/İstanbul doğumlu olan Osman Nizami Paşa, harp Okulundan 1878 yılında piyade subayı, 1881 yılında ise Harp akademisinden mezun olmuştur. İttihat Terakki’nin Meşrutiyet’in ilanından sonra etkinliğinin artmaya başlamasıyla, Paşa, Berlin’e sefir olarak atanmıştır. Türk hariciyesinde oldukça etkin bir görevi olan Berlin Sefarethanesinde görev yapan Nizami Paşa, Avrupa’nın yeni bölgesel güç merkezinin başkentinde, Almanya’ya endekli dış politikanın mimarı olmuştur. 1912 seçimleri ve Mahmut Şevket Paşa’nın öldürülmesinin ardından kurulan Sait Halim Paşa Hükümeti’nde Bayındırlık Bakanlığı’na tayin edilmiştir.6 Ocak 1914’te Mirliva (Tümgeneral) olmuştur. İsviçre’de tedavide iken 1940 yılında vefat etmiştir. Bkz. Esat Arslan, *Birinci Dünya Savaşı’nda Romanya Askeri Valiliği*, s. 87.

²²²Harp Okulu’ndan 1884 yılında piyade subayı olarak mezun olan Ahmet Tevfik Bey,40’ncü dönem olarak 1887–1888 yılları arasında Harp akademilerinde öğrenim görmüş, daha sonraları Tümgeneral olmuş ve 6 Mayıs 1923 tarihinde vefat etmiştir. Bkz. Esat Arslan, “Birinci Dünya Savaşı’nda Romanya Askeri Valiliği”, *Askeri Tarih Bülteni*, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., S: 44, 1998, s. 88.

²²³Turgut Yurdabak, *Harp Akademilerinin 132 Yılı*, İstanbul: Harp Akademileri Basım Evi, 1980, s.52.

²²⁴ Osmanlı Arşivi’ndeki bir belgeden Bükreş’teki Osmanlı Askeri Valiliği’nde Romanya’dan ithal edilecek maddelerin tedariki kousunda bir heyetin olduğunu da öğreniyoruz. Nitekim Meclis-i Vükela’nın 28 Cemaziye’l-ahir -1336 / 1918 tarihli bir kararında Bükreş’teki Osmanlı Askeri Valiliğinde görevli bu ithalat işlerine bakan kadrodan Avusturya ve Bulgar Hükümetlerinin faaliyetleri hakkında bilgi talep edilmiştir. BOA. MV. (211/172, 28 C (Cemaziye’l-ahir 1336)

mimarisiyle öne çıkan yapılarında Türk bayrakları da dalgalanmakla beraber, bu binalar, çok iyi inşa edilen nöbetçi kulübelerince gözlenmekteydi.

Bir yıla yakın süreyle Askeri Valilik tarafından yönetilen Romanya'da, Osman Nizami Paşa, bir işgal gücünden ziyade yumuşak bir yönetim şeklini benimsemiş ve Romen halkının sorunlarına eğilmeye, çözümler bulmaya çalışmıştır. Bu bağlamda, Askeri Valilik, göçmenlere ve esir düşen asker ailelerine yönetimi süresince maaş ve iane olmak üzere 217.841 Frank para dağıtmış, savaş esnasında evleri yıkılan 381 aileye konut edindirmiş ve çoğunlukla Müslüman halkın yaşadığı Adakale²²⁵,nin iaşesini sağlamıştır. Askeri Valiliğin emrinde bulunan Silah ve Malzeme Şubesi, Romen ordusundan ganimet olarak ele geçirilen mühimmatları değerlendirmiştir. Bu anlamda, 64 seri ateşli top, 800 cephane arabası,70.000 piyade tüfeği, 300.000 top ve 20 milyon tüfek mermisinin yanı sıra, 11 fabrika, tonlarca demir ve hammadde ile 132.000 ton yiyecek ve 5500 at Osmanlı Devleti'ne sevk edilmiştir.

Sağlık hizmetlerinin verilmesi amacıyla askeri hastaneler ve nekahathaneler, moral hizmetlerinin yürütülmesi içinde subay gazinosu, subay oteli, efrat yurdu, erat sineması, sahra ve paket posta haneleri hizmete sokulmuştur. İdare-i Askeriye'de görev yapan bütün subay ve erlerin üniforma ve teçhizatları Batı orduları askerleri standartlarında sağlanmıştır. Osmanlı Sadrazamı Talat Paşa'nın Romanya'yı ziyareti esnasında Cuma namazını eda ettiği Bükreş'teki Park Carol Camii'nde, 9 Haziran 1917'de eski bir Türk geleneği olarak Padişah adına hutbe okutulmuştur. Osmanlı Romanya İdare-i Askeriyesi Valilik personeli, örgütlenmiş Romen direnişçilerince birkaç münferit olay haricinde saldırıya uğramazken, pek çok Alman ve Avusturya-Macaristan subay ve askeri öldürülmüştür. Romanya İdare-i Askeriyesi, Romanya'da konuşlandığı bir yıla yakın süre boyunca, bu topraklarda yaşayan halka yönelik tutumlarında örnek teşkil edebilecek bir şekilde daima hoşgörülü ve adaletli olmuştur²²⁶.

---

²²⁵1923 yılına kadar hukuken Türk yönetiminde kalan Tuna nehri üzerinde stratejik öneme sahip bir kalesi bulunan adadır. Bkz.TDVİA, C:1, s.340-341.

²²⁶Aslan, s. 81- 89.

1918 yılına gelindiğinde, Osmanlı Meclis vükelası (Bakanlar Kurulu), Mackenzen Karargâhı'nda da Osmanlı Hükümetini temsilen bir kişinin bulunmasını kararlaştırmıştır²²⁷.

3.8.5. Osmanlı Tuna Menzil Müfettişliği

1916 yılının Eylül ayından itibaren Romanya'nın Dobruca Bölgesindeki Tuna Boylarına 15. ve 25. Fırka ile 26. Fırkadan oluşan 6.Kolordu intikal ettirilmiştir. Romanya'nın başkenti Bükreş'in ele geçirilmesinde büyük rol oynayan 6.Kolordu, daha sonra Bükreş'ten Tuna boylarına ve oradan da Karadeniz kıyılarına ilerleyerek bölgeyi kontrol altına almıştır. Böylece, müttefiki Almanya'dan gelecek lojistik destek, Tuna nehri üzerinde bulunan Rusçuk ve Zıştovi limanları ile Köstence limanlarından sağlanabilecekti. Bu limanlardan Osmanlı Devleti'ne hatırı sayılır derecede mühimmat ve gıda maddeleri sevk edilmiştir.

Tuna nehri üzerinde sevk ve idaresini Tuna Osmanlı Menzil Müfettişliği'nin gerçekleştirdiği birtakım faaliyetler için, Bükreş, İbrail, Mecidiye, Hırsova, Dobriç ve Yerkök'te nokta ve istasyon komutanlıkları kurulmuştur. Böylece, bilhassa 1917 yılından itibaren Rumeli'den Tuna nehri üzerinden buğday, mısır, fasulye, un, şeker gibi gıda maddeleri Anadolu'ya taşınmıştır.

Romanya'nın İttifak Devletlerine savaş ilan etmesi ve Avusturya-Macaristan'a taarruzundan üç ay gibi kısa bir zaman zarfında yenilmesiyle birlikte, Türk ve Bulgar Orduları, Dobruca ve Tuna Bölgesi'nde işgal birlikleri oluşturmuşlar ve Mecidiye Kasabası komutanı olarak Mülazım İzmirli Talat Bey atanmıştır. Büyük Savaşın sonlarına doğru, Bulgar-Makedon cephesinde alınan yenilgiler karşısında Osmanlı Ordusu geri çekilmeye başlamıştır. Osmanlı Ordusu'nun geri çekilmesiyle, Mecidiye kasabası Fransız ve Romen birliklerince geri alınmıştır. Köstence limanı ve Tuna iskelelerinde görev yapan askeri personel, Türk denizci subay ve erleri tutsak edilmiş, kıtlık ve elverişsiz çevre koşulları nedeniyle hastalanmış ve bir kısmı veremden hayatını kaybetmiştir. Şiddetli geçen kış mevsimi nedeniyle odun toplamaları için orman derinliklerine gönderilen Türk esirleri burada donmuş,

---

²²⁷ BOA. MV. (211/172, 28 C (Cemaziye'l-ahir 1336)

bölgede yaşayan Müslüman halk ile Mecidiye Kızıllaç Merkezinde görevli Binbaşı Dr. İbrahim Temo²²⁸ ve eşi bu esirlere yardımcı olmaya çalışmışlardır.²²⁹

6. Kolordu'nun Romanya'daki zayıfatı şöyledir: 1916 yılında General Mackenzen kumandanlığında gerçekleştirilen ilk muharebelerde 6.Kolordu'nun bine yakın kayıp vermesi, Dobruca Cephesinin savaş boyutunu gözler önüne sermektedir. Osmanlı Devleti'nin Romanya cephesine intikal ettirdiği 6.Kolordu, cepheye ulaştığı tarihten 6 Ekim 1916 yılına kadarki geçen süreçte, Subay sınıfından 21 şehit, 55 yaralı, 13 kayıp; erattan 1202 şehit 3499 yaralı, 1582 kayıp; ayrıca, 19–25 Ekim tarihleri arasında 6.Türk Kolordusu subay sınıfından 19 şehit, 43 yaralı; erattan 622 şehit, 4123 yaralı, 425 kayıp vermiştir. Bu kayıpların arkasında yatan neden, birliklerin savaşma arzusu içinde olmamaları ve gerçekleştirilen harekâtın zorlu koşullara sahip olmasıdır²³⁰.

3.9. 1917 Yılında Romanya Cephesi

Osmanlı Devleti, 2 Ağustos 1914'te seferberlik ilan ettikten sonra, bazı kişiler adi bir suç işleyerek askerlikten kaçmak amacıyla mahkûm olmuşlardır. Askerliğe elverişli olduğu tespit edilen bu kişiler hakkında bir af çıkarılarak cephelere gönderilmesi Osmanlı Hükümetince ele alınıp değerlendirilmiştir. Nitekim, bu konuda 13 Aralık 1917 tarihli bir belgede bu kişilerin Romanya cephesine gönderilmesinin uygun olacağı kaydedilmiştir²³¹.

Kuşkusuz, 6 Aralık 1916 tarihinde Bükreş'in işgali, Romanya'ya karşı girişilen harekâtı resmi olarak nihayetlendirmiştir. Ancak, İttifak Güçleri, Romen tarafından gelebilecek ani bir saldırıdan artık endişe duymak zorunda olmadıkları için, buradaki durum istikrarlı bir hal almıştır. Romen birlikleri Moldova yönünde, Seret nehrinin aşağı düzlüklerine doğru geri çekilmeye devam etmiştir. Bu sırada, Fransa'da, Romen ordusunu takviye etmek üzere General Berthelot komutasındaki bir orduyu Yaş'a intikal ettirmiştir. Ağır kış şartlarının baş göstermesi ile Moldova'nın güney ucunda, Karpat Dağları yönünde, Tuna ve Seret nehri boyunca kurulan cephe işlemez bir hale gelmiştir. İlkbaharda yeniden kendini toparlayan

---

²²⁸İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir numaralı kurucu üyesidir. Bkz: TDVİA, C:21, s.354-355.

²²⁹A. Haluk Dursun, "Osmanlı Arşivinde Tuna Nehri ve Kıyıları", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/2, (Kış 2012), s.337–338.

²³⁰Neşet, s. 98–120.

²³¹BOA. DH. MB. HPS. (97/7 28 S 1336)

Romen ordusu, bugünkü Romanya'nın Vrancea bölgesinde bulunan Maraşti'ye 11–24 Temmuz 1917 yazında gerçekleştirdiği taarruzlarla Alman hattını yarmak suretiyle 500 kilometrekarelik bir bölgeyi kurtarmıştır. Ayrıca, Romenler, Namoloasa bölgesinde, aşağı Seret'e yönelik bir taarruz planlamaktaydılar. Ancak Rusya'da 1917 Şubat'ında meydana gelen ihtilalci hareketler nedeniyle Ruslar artık savaşmak istemiyorlardı. Böylece, Maraşti taarruzu durmak zorunda kalmıştır. Buna karşılık, tuttıkları hattı bırakıp tüm Moldova'yu işgal etme kararı veren Mackenzen, karşı taarruza girişmiştir. Ne var ki, 6–19 Ağustos 1917 tarihleri arasında gerçekleşen muharebelerde, Rus topçu desteğini de yanına alan Romen ordusu mukavemet göstererek bu taarruzu önlemiş ve Mackenzen'i planından vazgeçmeye zorlamıştır²³².

Fransız askeri misyonunun yardımıyla, Romen Ordusunun Alman saldırısını (Mărăşti, Mărăşeşti) durdurmayı başardığı 1917 yazından ve Rus birliklerinin kendi topraklarındaki devrim nedeniyle cepheyi terk etmelerinden sonra, Romen siyasi figürleri, Romanya'nın artık kendi başına savaş mücadelesini sürdüremeyeceğinin farkına varmışlardır. 2 Aralık 1917'de Kraliyet Konseyi, direnişe devam etme kararı vermesine rağmen, Antant Güçlerinin inandıklarının aksine ve iç dirence rağmen, Başbakan Ion I. C. Brătianu, Rusya ve Üçlü İttifak Güçlerinin Brest-Litovska'ta barış görüşmelerine başlamalarından sadece iki gün sonra, 7 Aralık 1917'de Focşani'de İttifak Güçleri ile ateşkes imzalamayı seçmiştir. Focşani Anlaşması, İtilaf Devletleri ile imzalanan 17 Ağustos 1916 antlaşmasının ihlali anlamına gelmekteydi. Rusya'nın 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk'da Barış Antlaşmasını imzalamasından sonra, Kral, Almanya ve Avusturya-Macaristan ile daha etkili bir şekilde müzakerelerde bulunabileceğini ümit ederek Yaş şehrinde muhafazakâr ve Alman hayranı politikacı Alexandru Marghiloman'ı Başbakan olarak atamıştır²³³.

3.10. Altıncı Türk Kolordusunun Romanya'dan Ayrılışı

Doğu Avrupa'daki Galiçya ve Romanya cephelerinden sonra Makedonya cephesine de bir kolordu sevk eden Enver Paşa, Türk cephelerinde durumun

---

²³²Giurescu ve diğerleri, s.192–193.

²³³Heppner ve Gräf, s.15

kötüleşmesi nedeniyle bu cephelere intikal ettirilen birliklerin geri çağrılmasının gerekli olduğu kanısına varmıştır²³⁴.

İki yıla yakın süren Romanya harekâtında gerçekleşen tüm savunma ve saldırı muharebelerinde üstün başarı gösteren 6.Türk Kolordusu, Romanya topraklarına Anadolu'dan intikal edişinde olduğu gibi, Romanya'dan da kademe kademe ayrılmıştır. 26.Fırka Nisan 1917'de Osmanlı topraklarına dönmüş ve Filistin Cephesine gönderilmiştir. 25.Fırka, 1917 yılının 4–25 Aralık tarihleri arasında İstanbul'a dönmüştür. 7 Mayıs 1918'de Romanya ile Bükreş Antlaşması'nın imzalanması üzerine, burada boş kalan Alman kuvvetleri Köstence'den Odesa ve Sivastopal'a nakledilirken, 15.Fırka ise, 1918 Haziran'ında Köstence limanından gemilerle Batum'a taşınmıştır. Bu taşıma işlerine ayrılan Akdeniz, Reşitpaşa ve Urla vapurlarından sonuncusunun, kömür almak üzere uğradığı Zonguldak'ta karaya oturarak dümeninin parçalanmasıyla, taşıma işine diğer iki gemi ile devam edilmiştir. Mütareke'nin imzalanmasıyla Romanya'da kalan bir kısım Türk kuvvetleri ise, ancak 8 Aralık 1918'de İstanbul'a getirilebilmiştir²³⁵.6.Türk Kolordusunun Romanya harekâtı süresince verdiği kayıplar ise şöyledir:

	<i>Şehit</i>	<i>Yaralı</i>	<i>Kayıp</i>	<i>Toplam</i>
<i>Subay</i>	40	98	13	151
<i>Er</i>	1824	7622	2007	11.453
				11.604 ²³⁶

Diğer taraftan, Romanya ise, ne yazık ki, savaşa katılımının bedelini büyük ödemiştir. Savaşın sonuna kadar, seferber edilen 750.000 askerinin 335.706'sını kaybetmiş, 120.000'i yaralanmış, 80.000'i muharebede esir alınmış ya da kaybolmuştur. Böylece Romanya'nın zayıyatı, seferber edilen askerlerin %71'ine ulaşmıştır ki bu da savaştaki herhangi bir ulusun sahip olduğu en yüksek oranlardan biridir²³⁷.

3.11. Bükreş Barış Antlaşması (7 Mayıs 1918)

1916 Ağustos'unda savaşa katıldıktan kısa bir süre sonra, Romen Ordusu ardı ardına yenilgiye uğramış ve ülkenin büyük bir bölümü İttifak Devletleri'nin işgaline

---

²³⁴*Tarihte Türk-Romen İlişkileri*, Genelkurmay Atase ve Denetleme Başkanlığı Yay., Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006, s. 138.

²³⁵*Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, C: VIII, s.417–418; *100.Yılında Birinci Dünya Savaşı*, s. 100

²³⁶*Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Romanya Cephesi*, s. 95.

²³⁷Hilton ve Tucker, s. 1349.

uğramıştır. İttifak Güçleri ile işgale uğrayan Romanya'nın ilişkisi doğal olarak gergin olmuştur. İttifak Güçleri, Romanya'nın işgale uğramış kısmında hareket kabiliyeti olan bir hükümet atamaya ve onlarla bir ateşkes ile barış antlaşması müzakereleri yapmaya çalışmışlardır; ancak, Romen parlamentosu ile hükümdar maiyeti, Yaş şehrine kaçmış, Rusya'ya doğru Seret hattında bir savunma kurabilmeyi başarmıştır. Sonraki gelişmelerde aynı etkiyi sürdürmek için böyle bir uzlaşmayı engellemeye çalışmışlardır. Bununla birlikte, Romanya, Rusya'da ihtilalin çıkması, Alman Kuvvetlerinin Ukrayna'ya girmesi, Bolşeviklerin Aralık 1917'de İttifak Devletleri ile mütareke yapması ve Müttefikleri ile irtibat sağlayamayıp destek alamamalarının sonucu olarak çok zor durumda kalmıştır. Alman ve Avusturya-Macaristan baskısı nedeniyle ve aylar süren müzakerelerden sonra, Romanya, 1918 Mart'ında İttifak Devletleri ile mütarekeyi kabul etmiştir. Bükreş yakınlarında Bufta Antlaşması, 5 Mart 1918'de imzalanmış ve ardından 7 Mayıs'ta Bükreş Antlaşması akdedilmiştir; bu süreçte, sürgündeki Romen birlikleri önemli bir rol oynamamıştır. Bükreş Antlaşması, Romanya'nın işgal edilen parçasında kabul edilmediği takdirde, İttifak Güçlerinin Romanya'nın geriye kalanını yönelik savaşı sürdürme tehditlerine rağmen, bu durum savaşın sonuna kadar gerçekleşmemiştir. Böylece, sürgünde bulunan Kral Ferdinand ile hükümet, daha fazla muharebeye girmeden ülkenin geleceği üzerinde giderek artan bir nüfuzla sahip olmuşlardır²³⁸

Focşani ve Bufta antlaşmalarının ardından gelen barış antlaşması Üçlü İttifak Devletleri ile Bükreş'te imzalanmıştır. Antlaşmanın şartları, Romanya için felaket olmuş, Karpat boğazından ödün vermektan başka hiçbir seçeneği kalmamış ve tüm ekonomi Alman-Avusturya ekonomisine bağlanmıştır. Diğer taraftan, Dobruca, Bulgaristan tarafından işgal edilmiştir. Bunun karşılığında, aynı yılın Nisan ayında ilhak edilmiş olan Besarabya'yı tutabilmiştir. Kral Ferdinand Bükreş Barış Antlaşmasını imzalamaya yanaşmamıştır²³⁹.

Romanya Devleti, 7 Mayıs 1918'de "*Bükreş Barış Antlaşması*"²⁴⁰ ile Almanya ve Avusturya'nın ekonomik nüfuzu altına giriyor, Avusturya-Macaristan'a Karpatlar'da toprak veriyor ve bütün Dobruca'dan çekiliyordu. Ancak, savaşın

---

²³⁸Heppner ve Gräf, s.14; Armaoğlu, s.456.

²³⁹Heppner ve Gräf, s.15

²⁴⁰Bkz. Ekler Bölümünde Romanya Muhtırası.

sonunda İttifak Devletleri'nin, İtilaf Devletleri karşısında yenilgiye uğraması, bu imzalanan barışı hükümsüz bırakacaktır²⁴¹.

Osmanlı Devleti ise, Bükreş Barış Antlaşmasının iki devleti ilgilendiren konularıyla ilgili olarak Romanya'ya bir muhtıra vermiştir. Bu muhtırada özetle şu konulara yer verilmiştir: Osmanlı Devleti verdiği bu muhtırada sadece Osmanlı-Romanya ilişkilerine yönelik konulara açıklık getirmeye çalışmıştır. Muhtıranın başında belirtildiği üzere *“her devletin menafi-i hususiyesi (özel çıkarları)ne tekabül edecek bazı farklarla muahadat-ı hususiyeye derc olunmuştur.”* denilerek her devletin Romanya ile ilişkilerinin farklılığına işaret edilmektedir. Dolayısıyla, bu muhtırada Osmanlı Devleti, Romanya'ya maddeler halinde bu antlaşma çerçevesinde ilişkilerin ne şekilde düzenleneceğini bildirmektedir. İlk olarak, diplomatik ilişkilerin sağlanması ve konsoloslukların açılması isteniyor. İkinci olarak, askeri konuların ne şekilde düzenleneceği açıklanıyor. Üçüncü olarak, İttifak devletlerinin eline geçen Dobruca'nın özel durumunun ele alınması isteniyor; çünkü burada Müslüman ahali mevcuttur. Dördüncü olarak, savaştaki zararların tazminin özel antlaşma hükümlerine göre belirlenmesi isteniyor²⁴². Dördüncü madde ittifak kuvvetlerince işgal edilen Romanya topraklarında kurulacak yeni idarenin esasları açıklanıyor. Mesela mülki idare Romanya memurlarına veriliyor. Mevcut Romanya mahkemelerinin görevlerini sürdüreceği, yalnız işgal ordularıyla ilgili aleyhte bir durum olursa bunu İttifak Devletleri mahkemelerince yürütüleceği belirtiliyor. Beşinci maddede, Tuna nehriindeki seyr-ü sefain hakkında hükümler öngörülüyor. Altıncı maddede ise, bütün dinlere mensup Müslüman, Katolik-Ortodoks Hristiyanlar ve Yahudilere inanç hürriyeti verileceği, ayrıca bunların cemaat ve mekteplerinin serbest olacağı bildiriliyor. Yedinci maddede, Romanya ile İttifak Devletleri arasındaki hukuki ve iktisadi ilişkilerin Barış Antlaşmasından sonra yeniden tanzim edileceği yer alıyor. Muhtıranın son kısmında ise, Devlet-i Aliyye ile Romanya arasında bir ticaret antlaşmasının yapıldığı ithalat ve ihracat şartlarının burada belirtileceği yer alıyor²⁴³.

---

²⁴¹Armaoğlu, s.456.

²⁴² Bu konuda İçişleri Bakanlığı'ndan çıkmış bir yazı bulunmaktadır. BOA. DH. İ. UM. EK. (48/19, 04 Sa 1336)

²⁴³BOA. HR. HMŞ. İŞO. 112 /7

3.12. Birinci Dünya Savaşı'nın Sonunda Romanya ve Osmanlı Devleti

1918 yılı boyunca, Romanya, 1916 antlaşmasında vaad edilen eyaletleri ilhak edebilmiştir. Besarabya (Nisan 1918), Bukovina (Kasım 1918), Banat, Crişana, Maramureş ve Transilvanya (Aralık 1918). Romanya'nın Paris Barış Konferansındaki statüsü "sınırlı çıkarları" olan bir ülkeden ibaretti. Romen delegesi başlangıçta Başbakan Ionel I.C. Bratianu tarafından temsil edilmekteydi ve istifasından sonra yerine Transilvanyalı olan Romenlerin önde gelen siyasetçisi ve Avusturya-Este Arşidükü, Franz Ferdinand'ın yakın dostu olan Alexandru Vaida-Voevod geçmiştir. Vaida-Voevod tarafından 10 Aralık 1919'da imzalanan Saint-Germain-en Laye Barış Antlaşması, Romanya'nın parçası olarak Bukovina'nın uluslararası platformda tanınmasını sağlamıştır. İtilaf Devletleri ile Macaristan 4 Haziran 1920'de Trianon Antlaşmasını imzalamışlardır. Romen tarafınca antlaşma Ion Cantacuziano (1863–1934) ve Nicolae Titulescu (1882–1941) tarafından imzalanmıştır. Toplamda 102,200 km²'yi bulan ve bunlardan 1.704.851'i Macar ve 599,824'ü Alman olmak üzere 5.257.476 kişilik nüfusa sahip, Transilvanya, Banat, the Partium ve Maramureş anayasal olarak Romen devletine bağlanmıştır. Böylece, Romanya topraklarını iki katına çıkarmayı başarmıştır²⁴⁴.

Osmanlı Devleti'nde ise, savaşın sonlarına doğru bir taht değişikliği yaşanmıştır. 3 Temmuz 1918'de Sultan V. Mehmet Reşat'ın vefatı üzerine VI. Mehmet (Vahdettin) tahta çıkmıştır. Yaşanan bu taht değişikliği savaş sonrası döneme damgasını vuracaktır. Osmanlı ordusunun, Kafkas cephesinde gösterdiği başarılarla rağmen, Irak ve Filistin cepheleri ile diğer cephelerde aldığı yenilgiler, Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmıştır. 1918 yılının Ekim ayı başlarında ittifak Devletlerine bağlı Bulgaristan'ın savaş dışı kalması üzerine Osmanlı Devleti için de savaşın sonu görünmüştür. Ekim ayı içerisinde İngiltere'den ateşkes istenmiş ve nihayetinde 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi imzalanmıştır²⁴⁵.

Mondros Mütarekesi hükümleri gerek Osmanlı Devleti ve gerekse Türk Milleti için idam kararının verilmesi safhasıysa, Sevr projesi de bu kararın infaz safhası sayılır. Sevr ile dayatılan birkaç vilayetle sınırlı, yarı sömürge, esir ve sözde bir devlete razı olmak, kısaca ölüme boyun eğmek idi. Sevr reçetesi ile sunulan

---

²⁴⁴Heppner ve Gräf, s.13–17.

²⁴⁵Ertan, s. 70.

formül, İstanbul iktidarı ile Türk Milleti'ni bağımlı bir hale sokacaktı. Bu yüzden, millet için geriye tek çıkar yol “*kendi azim ve kararı ile kurtulması*” idi. Bu yol, inkılâpçı ve kurtuluşçu müdafaa-i hukuk yoludur. Bu milleti kurtaracak tek ve gerçek yol idi. İşte Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele’de bu yolda ilerleyen ekibin başı olmuştur. O, sırasıyla Erzurum ve Sivas Kongrelerinin reisi, Heyet-i Temsiliye “*namına*” idareci, TBMM reisi, Başkumandan ve Cumhurbaşkanı olarak Müdafaa-i Hukuk programının hem planlayıcısı hem de uygulayıcısı olarak milli hareketi başarıya ulaştıracaktır²⁴⁶.

Birinci Dünya Savaşı içinde 20 Ağustos 1916 tarihinde dondurulan Türk-Romen ilişkileri, Millî Mücadele’nin sürdüğü 20 Haziran 1922 tarihinde tekrar kurulmuştur²⁴⁷.

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk elçisi Cevat Bey, 1924 Mart ayında Bükreş’e Büyükelçi olarak atanmıştır. Romanya da George Filatily adlı diplomatını Ankara’ya elçi sıfatıyla göndermiştir. Böylece, Türk-Romen ilişkileri Cumhuriyet döneminde normal seyrine girmiştir²⁴⁸.

---

²⁴⁶Zeki Çevik, *Millî Mücadelede “Müdafaa-i Hukuktan Halk Fırkasına” Geçiş (1918-1923)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay.,2002, s. 487.

²⁴⁷*Tarihte Türk-Romen İlişkileri*, s. 145.

²⁴⁸Bilal N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, C: IV, Ankara: TTKY, 2001, s. 16.

4. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA OSMANLI DEVLETİ İLE ROMANYA ARASINDA SOSYAL VE EKONOMİK FAALİYETLER

4.1.Osmanlı Devleti'nin Romanya Tebaasına Yönelik Uygulamaları

Birinci Dünya Savaşı süresince, düşman devlet tebaası nedeniyle yapılan sürgünlerin sayısı oldukça fazladır. Sürgün kararlarının alınması ve uygulanmasındaki en büyük etmen, bu kişilerin devlet tarafından potansiyel tehlike olarak görülmesi ve bu nedenle de sürekli kontrol ve gözetim altında tutulması isteğidir. Bu kişilerin ülkenin iç bölgelerine sürgün edilmesinde, düşman devlet tabiiyetinden olması geçerli bir neden olarak görülmüştür. Sürgüne tabi tutulan kişilerin tabiiyetlerine bakıldığında farklılık gösterdiği, bu kişilerin özellikle İngiliz, Fransız, Rus, İtalyan, Karadağ, Belçika, Romen, Sırp, Amerika ve Yunan tebaasının yanı sıra bu devletlerin sömürgesi altında varlığını sürdüren Müslümanlardan oluştuğu gözlemlenmekteydi²⁴⁹.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti, Romanya ile iki muhasım devlet haline gelince, bu süreçte mütekabiliyet esasları çerçevesinde hareket etmekteydi. Dolayısıyla, Osmanlı Devleti, Romanya ile savaş durumu nedeniyle Romanya'da kalan Müslüman Osmanlıların mevcudu kadar Romanyalının Osmanlı topraklarında bazı bölgelere sevk edilmeleri kararını almıştır²⁵⁰. Vilayet ve mutasarrıflıklardan bölgelerinde yaşayan Romanya tebaasından kadın ve erkeklerin ayrı olarak sayılarının belirlenmesinin istenmesinin yanı sıra Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Edirne, Adana, Hicaz ve Musul gibi vilayetler ile Bolu, Canik, Teke gibi mutasarrıflıklara bir telgraf çekilmiştir. Bu telgrafta; Romanya tebaasına “düvel-i muhasama” tebaasına uygulanan muamelelerin gösterilmesi, nezarete sorulmaksızın Romenlerin yer değiştirmelerine müsaade edilmemesi, şüphe uyandıracak kişilerin munasip bölgelere gönderilmesi, ayrıca reji ve fener idaresinde görev yapıp memuriyetten çıkarılamayacak durumda olanların isimlerin tespit edilmesi talep

---

²⁴⁹Ramazan Sonat, *Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Muhasım Devlet Tebaası Politikası (1914–1918)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2014, s. 17–32.

²⁵⁰ BOA, DH. EUM. 5.Şb (33/8,11R 1335)

edilmiştir. Osmanlı hükümeti, demiryollarına yakın bölgelerde ikamet eden Romen tebaasını uzak kazalara ve farklı vilayetlere sevk etmeye başlamıştır; Bunlar, Balıkesir (Bursa Vilayeti'ne sınır kazalara), Niğde (şoseden uzak kazalara) ve Ankara (Yozgat ve Kırşehir bölgelerine) olmak üzere, Romen tebaasının sevk edildikleri bölgeler arasındaydı. Romen tebaasının sevklerinin kararlaştırıldığı diğer yerler arasında Kastamonu, Hüdavendigar, Bolu ve Kütahya bulunmaktaydı. Adana, Aydın, Hüdavendigar Vilayetlerinin yanı sıra Bolu ve Karesi mutasarrıflıklarından bölgelerinde yaşayan 17 ile 60 yaş arasındakilerden ikametlerinin uygun olmayanlarının sayısı ile isimlerinin mevcut olduğu listeler istenmiş ve bu şartlara haiz Adana'da 48, Aydın'da 91, Hüdavendigar'da 74, Bursa'da 26 ve Karesi'de 40 kişi'nin Romanya tebaasına ait olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, Halep, Anamur, Bandırma, Balya, Beyrut gibi vilayet ve kazalarda Romanya tebaasının mevcut olduğu ve kişilerin çeşitli vilayetlere sürgün edildikleri bilinmektedir²⁵¹.

1918 Mart ayına gelindiğinde Romanya Cephesinde İttifak Devletleri ile Romanya arasında bir barış sürecine girildiğinden, daha önce vilayetlere gönderilen Osmanlı topraklarındaki Romen tebaasına mensup olanların İstanbul'a dönebileceklerine ilişkin karar alınmıştır²⁵².

4.2. Romanya Devleti'nin Türk Tebaasına Yönelik Uygulamaları

1877–1878 Osmanlı-Rus savaşı esnasında ve sonrasında, uluslaşma çabası içerisinde olan Romanya'dan Osmanlı topraklarına yönelik yoğun göç hareketlerinin yaşanması neticesinde, bu ülkeden göç eden Müslüman nüfusun karşılaştığı en önemli sorunlardan biri toprak, mülkiyet rejimindeki değişiklikler ile bazı arazi tapularının bulunmaması nedeniyle, gayrimenkuller sorunu olmuştur. Bu yüzden, savaş sonrasında, Dobruca'dan göç edip Osmanlı topraklarına gelen çok sayıda Müslüman Osmanlı Hariciye Nezareti aracılığıyla Romanya'da kalan mallarının iadesi için girişimlerde bulunmuşlardır.

Özellikle Türk nüfus yoğunluğunun bulunduğu Dobruca gibi bölgelerde, Romanya'nın homojen bir nüfus oluşturma girişimleri sonucunda çok sayıda Müslüman Romanya topraklarından göçe zorlanmıştır. Bu yüzden ortak sınırları

---

²⁵¹Nurten Çetin, "Romanya'nın Birinci Dünya Savaşına Girişi ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.42, 2016, s. 545.

²⁵² BOA, DH. EUM. 6.Şb. (35/16, 04/B (Recep) 1336 -15 Nisan 1918)

bulunmayan Romanya ve Osmanlı Devleti'nin ilişkilerinde Dobruca'daki Türk-Müslüman nüfusu ve yaşanan sorunlar önemli bir yer tutmaya devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı yılları boyunca da bu sorunlar sürmüştür. Savaşın başlarında tarafsız kalmayı tercih eden Romanya, 1916 yılında İtilaf Devletleri'nin safında savaşa girmiştir. Tarafsız kaldığı süre zarfında, Türklere her türlü angarya işi yüklemiş, savaş süresince Türkleri göçe zorlamış ve bu göçlerin sonucunda da bu topraklarda yaşayan Türk nüfusu giderek azalmıştır. Bu süreçte, toprak sahibi olup ta, hâlihazırda tapusu bulunmayan Türklerin bu toprakları ellerinden alınmış ve bu insanlar Romen memurları tarafından haksızlığa uğramışlardır²⁵³.

4.3. Osmanlı Topraklarındaki Romen Savaş Esirleri

Birinci Dünya Savaşı süresince Osmanlı Devleti ve Romanya arasında yaşanan savaş esnasında pek çok Romen askeri esir alınmıştır. Bunlar, daha ziyade Osmanlı Devleti'nin, Almanya ve Avusturya-Macaristan Devletlerine destek vermek amacıyla yer aldığı Galiçya Cephesi'nde esir alınmışlardır. Romen askerleri, esir garnizonlarına sevk edilmeden önce, kimlik tespitlerinin yapılmasının yanısıra, düşman güçler ile ilgili bilgi edinmek amacıyla da sorgulanmışlardır. Bu sorgulamaların amacı, esirin adı, eşkâli, babasının adı, doğum yeri, memleketi, rütbesi, askeri birlikteki yeri ve görevi, katıldığı askeri savaşlar, asker sayıları, harekât planları ve lojistik durum ile alakalı bilgileri edinmeye çalışmak olmuştur. Konuşmak istemeyen esirlere kötü bir davranış sergilenmediği gibi, yaralı ve hasta olarak tutsak edilen esirler de ilk olarak hastanelerde tedavi edilmiş ve akabinde esir garnizonlarına sevk edilmişlerdir²⁵⁴.

Büyük Savaş süresince, Osmanlı Ordularınca esir olarak ele geçirilen Romen asker sayısının yaklaşık 2000 olduğu tahmin edilmektedir. Başkomutanlık Vekâleti'nin tarafsız ülke Büyükelçilerince talep edildiğinde sunulmak üzere hazırladığı raporda, Romanya Cephesi'nde toplam 1983 Romen askerinin esir alındığı bildirilmektedir²⁵⁵.

---

²⁵³Mehmet Naci Önal, "Romanya Türklerine Bakış", *Türk Dünyası Araştırma Dergisi*, (93), 1994, s. 177-190.

²⁵⁴Ahmet Tetik, Serdar Demirtaş ve Sema Demirtaş, *Çanakkale Muharebelerinin Esirleri İfadeler ve Mektuplar*, C.2, Ankara: ATASE Yay.,2009, s. 1349-1370.

²⁵⁵BOA. HR. SYS.2214/2.

Haydarpaşa Tren İstasyonu kayıtlarına göre, sadece bir seferde Kütahya Esir Garnizonu'na 2000 esir gönderilmiş ve bu esirlerden pek çoğu Tavşanlı Esir Garnizonu'na sevk edilmiştir. Balıkesir, Bursa ve Konya Esir Garnizon Komutanlıklarına gönderilen Romen esirlerinin bir bölümü garnizon içinde gözetim altında kalmış, bazıları ise dönemin koşulları için çok büyük önem taşıyan Balıkesir-Balya, Kütahya-Tavşanlı gibi yol inşaatlarında ya da Balya Maden Ocakları, Tavşanlı Krom Madeni Ocağı gibi yerlerde istihdam edilmişlerdir²⁵⁶. Ayrıca, ziraat alanında ihtiyaç duyulan işgücünü karşılamak amacıyla, Balıkesir ve Bursa vilayetlerine, çiftliklerde istihdam edilmek üzere Almanlar tarafından Rus ve Romen subaylar gönderilmiştir²⁵⁷.

Ayrıca, İstanbul'un Marmara denizine olan bir semti olan Samatya'da eskiden ruhban okulu olarak hizmet veren binalarda Romen esirler, İngiliz, Fransız, Rus ve Sırp esirler ile bir arada tutulmaktaydılar. Burada tutulan esirlerin çoğunluğu ülkenin iç bölgelerinde yer alan kamplardan nakledilmişlerdir²⁵⁸.

Romen savaş esirlerinin gereksinimleri Üsera Talimatnamesi'nde sözü edildiği şekilde kimi zaman Harbiye Nezaretince kimi zaman da Mutasarrıflıkların özel bütçesinden karşılanmıştır. Esirlere genel ilke olarak Osmanlı askerlerine sunulan günlük iâşe miktarı verilmiştir. Esir Romen subaylar, Osmanlı Ordusu'nda görev yapan aynı rütbedeki subaylarla eşit değerlendirileceği, aylık ücret verileceği, rütbece ast olan diğer subay ve erlerin de paralel olarak Osmanlı Ordusu'nda görev yapan aynı rütbe ve mevkideki askeri personelle eşit muameleye tabi olacakları, ancak bu esir askerlere maaş verilmeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca, Romen esirlerine yönelik sağlık hizmetleri sunulmuş; esirlerin aşılınmaları, tedavileri ve salgın hastalıklarının önlenmesi için mümkün ölçülerde önlemler alınmıştır²⁵⁹.

Romanya ile Osmanlı Hükümeti arasında, esir Romen subayların iâşe ve maaşlarının ödenmesi ile ilgili kimi zaman ortaya çıkan sorunlar nedeniyle, bir antlaşma imzalanmış ve antlaşma gereğince, Romen Hükümetinin esir Osmanlı subaylarına ödemiş olduğu maaş miktarına eşit paranın esir Romen subaylarına

---

²⁵⁶Mesut Çapa, "Birinci Dünya Savaşında Türkiye'de İtilaf Devletleri Esirleri", *Toplumsal Tarih*, C.2, S.66, İstanbul 1999, s. 49–54.

²⁵⁷Sonat, s. 86.

²⁵⁸Mahmut Akkor, *Birinci Dünya Savaşı'nda Anadolu'daki İngiliz Esirleri ve Esir Kampları*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya 2013, s. 205.

²⁵⁹*Üsera Hakkında Talimatname*, Matbaa-i Askeriye, Süleymaniye, İstanbul 1331, s.2.

ödenmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca, esirlere ödenen bu paralar, Üsera garnizonlarında kaydedilmiş, gereksinimleri oranında verilmesine özen gösterilmiştir²⁶⁰.

Sadece beyaz kâğıt ve kart üzerine mektup yazmalarına izin verilen savaş esirlerinin haftada kaç adet mektup yazabilme hakkına sahip oldukları Başkomutanlık tarafından belirlenir ve savaş esirleri ile yakınlarına ait mektupları İstanbul'da denetime uğrardı. Denetleme kaşesi bulunmayan mektup ve kartlar esirlere iletilmezdi. Esirlere gönderilen bütün kâğıt, baskı ve kitaplar İstanbul'da denetime tabi tutulmasına müteakip esir garnizonlarına teslim edilirdi. Gönderilere yönelik yapılan bu genel hükümler Tavşanlı Esir Garnizonu'ndaki Romen savaş esirlerine de uygulanmıştır²⁶¹.

Romen savaş esirleri arasında zaman zaman çalışma koşullarının ağır olduğu esir garnizonlarda firar teşebbüsleri yaşanmıştır. Bunların bazıları firar etmeyi başarırken, bazıları ise yakalanmışlardır. Firar girişimi, en çok özellikle Tavşanlı-Kütahya Esir garnizonlarında görülmüştür. Balıkesir, Tavşanlı, Kütahya, Afyonkarahisar garnizonlarından firar eden Romen esirlerin eşkâli ilgili yerlere beyan edilerek esir firarilerin derhal ele geçirilmesi ve esir garnizon komutanlıklarına teslim edilmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Firar teşebbüsleri Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru İttifak Devletleri'nin savaşı kaybedecekleri görülmeye başlayınca giderek azalma eğilimi göstermiş ve Romen savaş esirleri serbest kalacaklarını düşündüklerinden risk almamaya başlamışlardır. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasını müteakip, Romen savaş esirlerinin mübadelesi de gündeme gelmiş, aracı ülkeler ile Salib-i Ahmer ve Hilal-ı Ahmer Cemiyetinin gayretleri sonucunda, diğer itilaf devletleri esirleri ile birlikte belirli bir dönem ve düzen içerisinde ülkelerine dönmüşlerdir²⁶².

4.4. Romanya Topraklarındaki Türk Esirleri

Osmanlı Devleti, Mirliva Mustafa Hilmi Paşa komutasında 6.Türk Kolordusu'nu Doğu Avrupa cephelerinden Romanya cephesine müttefikleri

---

²⁶⁰BOA. HR. SYS., 2235/3.

²⁶¹ Mücahit Özçelik, *Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'deki Esirler*, Ankara: TTKY, 2013, s.76.

²⁶²Ahmet Altıntaş, "Arşiv Belgelerine Göre Birinci Dünya Savaşında Anadolu'da Bulunan Romen Savaş Esirleri", *Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yay.*, Balkan Tarihi, C.1, 2016. s.439.

Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'a destek vermek üzere sevk etmiştir. Dobruca ve Bükreş'teki muharebelere iştirak eden 6.Kolordu pek çok kayıp vermiştir. Bu muharebelerde, pek çok şehit vermenin yanı sıra yüzlerce Türk askeri esir düşmüştür. Romanya'daki Alman, Avusturya-Macaristan, Bulgar ve Türk askerlerinin tutulduğu esir kamplarının mevcut durumu ve muharebe şartları nedeniyle, buradaki esirlerin sayısı kesin olarak bilinmemektedir²⁶³.

Ancak, Kızılay arşivine göre, Romanya'da esir alınan Türk askerlerinin buldukları kamplar ve bu kamplardaki esir sayıları şöyledir:

<i>Kampın Adı</i>	<i>Subay</i>	<i>Er</i>	<i>Toplam</i>
<i>Dobrovat</i>	8	2	10
<i>Mastacani</i>		239	239
<i>Şipote</i>		130	130
<i>Barland</i>		20	20
<i>Toplam</i>	8	391	399

10 Ocak 1917'de Romanya'daki kamplarda 399'u Türk ve geriye kalan uyrukları Alman, Avusturya-Macaristan ve Bulgar askerleri olmak üzere 23.688 savaş esiri bulunmaktaydı. Diğer taraftan, ABD milli arşivinde aynı kamplardan söz edilmekte ve Türk esirlerinin sayısı 315 olarak verilmektedir²⁶⁴.

600'den fazla Türk askeri, Romanya cephesinde girdiği muharebelerde esir düşmüştür. Romenler, esir aldıkları Türk askerlerini önce Yalomita bölgesine götürüyordu ve bu bölgedeki şartlar oldukça kötüydü. Yalomita'dan sonra Türk askerleri için kuzeydeki esir kamplarına doğru çok zor şartlar altında yaya geçtikleri uzun süren bir yolculuk başlıyordu. Romanya'daki esir kampları o dönemde işgale uğramamış olan bugünkü Moldova sınırı yakınlarındaki kamplardı. Bu bölge'de *Mastacani*, *Barlad*, *Dobrovat* ve *Şipote* kampları kurulmuştu. Kamplarda yeterli hazırlık yapılmadığı için ilk günler oldukça zor geçiyordu. Çalışma istasyonu, esir ve sivil tutuklu merkezi olarak toplam 56 yerleşim biriminin olduğu Romanya'daki kamplarda, Moldova'nın bütün ülkelerle posta iletişiminin kapalı olması ve gelen mektup ile paketlere Rusların el koyması nedeniyle mektuplaşma olanağı yoktu.

---

²⁶³Mahmut Akkor, *I. Dünya Savaşı'nda Çeşitli Ülkelerdeki Türk Esir Kampları*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2006, s. 189

²⁶⁴Cemalettin Taşkıran, *Ana Ben Ölmedim (I. Dünya Savaşı'nda Türk Esirleri)*, İstanbul: Türkiye İşbankası Kültür Yay., 2001, s. 296.

Esirler, kamplarda ve çeşitli çalışma istasyonlarında çok kötü yerlerde kalmaktaydılar. Beslenmeleri de son derece yetersizdi. Çok zor işlerde çalışmaya zorlanıyorlardı. Hatta bazı esirlerin dövüldüğü bile oluyordu. Savaşın yaşandığı bu dönemde ne Romen halkı ne de Romen ordusu çok iyi koşullarda değildi. Bölgedeki yoksulluğa bir de ağır kış şartları ve tifüs eklenince ölüm kaçınılmaz hale geliyordu. Bu yüzden, kamplarda ölüm oranı çok yüksekti. Romanya cephesinde girdikleri muharebelerde veya esir kamplarında hayatını kaybeden Türk askerleri başkent Bükreş'te, Slobozia ve Brayla bölgelerinde oluşturulan şehitliklere defnedildi. Romanya Askeri Tarih Enstitüsü'nde görevli tarihçi Petre Otu ile yapılan röportajda, Türk şehitliklerinin durumunu Otu şöyle ifade etmektedir:

“Savaştan sonra “Kahramanlara Saygı” adlı vakıf ki “Regina Maria” olarak adlandırılıyordu. Bu vakıf hangi taraftan olursa olsunlar, savaşta hayatını kaybeden askerlerle ilgileniyordu. Böylece, Yalomita ilinde bulunan Slobozia bölgesinde büyük bir mezarlık düzenlendi. Alman, Avusturyalı, Macar ve Bulgarların yanı sıra 1400’ü aşkın Türk askeri de bu mezarlığa gömüldü.”²⁶⁵.

Ayrıca, Ruslar tarafından Romanya cephesinde esir alınan Türk askerlerine bakıldığında; bu cephedeki muharebelerde 3000 ve 1914–1917 yılları arasında münferit muharebelerde (Deniz ve mevzi çatışmaları ile Keşif hareketleri) 2000 olmak üzere toplam 5000 asker Ruslara esir düşmüştür. Kafkas, Galiçya ve Romanya Cephelerinde Ruslara esir düşüp, 10 Nisan 1921 tarihine kadar tutsaklıktan dönebilen asker sayısı 637 subay ve 19.715 er olmak üzere toplam sayı 20.352 olmuştur²⁶⁶.

4.5. Romanya’da Bulunan Türk Şehitlikleri

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşına İttifak Devletlerinin yanında girmiş ve Kafkasya, Irak, Sina- Filistin-Suriye, Yemen, Hicaz, Süveyş Kanalı, Çanakkale, Galiçya, Makedonya, Romanya, İran ve Libya cephelerinde savaşmıştır²⁶⁷.

I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti kendi milli cephelerinin yanında antlaşmalar gereği Galiçya, Makedonya ve Romanya’ya da kuvvet göndermiştir. Türk kuvvetlerinin bu cephelere gönderilmelerinin en önde gelen gerekçelerinden biri Çanakkale cephesinin 1916’da kapanması ve burada yığılmış Türk birliklerinin serbest kalmasıdır. Türk Başkomutanlığı tarafından bu kuvvetlerin büyük kısmını

---

²⁶⁵Mustafa Karahan(Yapımcı), Esaret Günlüğü Belgeseli / Birinci Dünya Savaşı’nda Türk Esirleri 10.Bölüm /Romanya, 2012; Taşkırın, s. 298; Akkor, s. 189.

²⁶⁶Cemil Kutlu, “I. Dünya Savaşı’nda Rusya’daki Türk Esirleri”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 2010, s. 320–323.

²⁶⁷Görgülü, s.51–52.

Doğu Anadolu'ya sevk etmenin yanı sıra durumun hiç de iyi olmadığı Irak, Filistin cephelerine de kaydırılması düşünülmekteydi. En genç ve deneyimli askerlerin bulunduğu birlikler, Türk cephelerini takviye etmek yerine Galiçya-Romanya sonradan Makedonya'ya da gönderilmiştir²⁶⁸.

Romanya'da 1916–1918 yılları arasında 600 civarında Türk askeri esir düşmüştür. Bunlardan 218'inin Romanya arşivlerinde kaydı mevcuttur. Bu askerler zamanla götürüldükleri esir kamplarında şehit düşmüşlerdir. Şipote esir kampında 13, Mastacani kampında 20, Barland kampında 3 Türk askeri şehit olmuştur. Ancak, bunlara ait hiçbir kayıt bulunamadığından mezarları da belli değildir²⁶⁹.

Romanya'da I. Dünya Savaşıyla ilgili olarak Bükreş, Slabozia ve Braila'da olmak üzere üç Türk Şehitliği bulunmaktadır:

Bükreş Türk Şehitliği: Bükreş Genççağa bölgesindeki şehitlik, Romanya Cephesi'nde yapılan muharebelere katılan 6. Kolorduya bağlı 15. ve 25. Tümenlerden şehit olan askerler adına 1932'de yapılmıştır. Şehitlikte, kimliği bilinen 400 şehidin mezarı ile kimliği bilinmeyen 575 şehit için de bir büyük toplu mezar bulunmaktadır. Bunlarla birlikte, şehitlikte toplam 2231 şehidin yattığı ifade edilmektedir²⁷⁰. Son yıllarda, büyükelçilik izniyle çeşitli milletlerden Müslümanlar da buraya defnedilebilmektedir. Şehitliğin bakımından Bükreş Askerî Ataşeliği sorumludur.

Slobozia Türk Şehitliği: Şehitlikte 1916–1918 yılları arasında Galiçya Cephesi ve Romanya'da şehit düşen Türk askerleri yatmaktadır. Şehitlik, 1932 yılında Slobozia Belediyesi'nce yaptırılmıştır ve burada İngiliz, Fransız, Hint, Cezayir, Arap ve Romen askerlerine ait mezarlar da bulunmaktadır. Şehitlikte; Türklere ait 1461 şehidin yattığı toplu bir mezar, 32 tek mezar ve bir anıt bulunmaktadır. Şehitliği bakım ve onarımından Bükreş Ataşeliği sorumludur.

Braila Türk Şehitliği: Şehitlikte I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1916–1918 yılları arasında Romanya'da şehit düşen Türk askerleri yatmaktadır. Şehitlik, Lozan Antlaşması'nın 126. Maddesi ile ilgili olarak, 18 Eylül 1930'da Türk-Romen Hükümetleri arasında imzalanan antlaşma gereği 1935 yılında inşa edilmiştir. 1970 yılında Foçsani Caddesi üzerinde halen bulunduğu yere nakledilmiştir. Şehitlikte

---

²⁶⁸Erdem, s.354.

²⁶⁹Mehmet Çetinkaya, *Vatan Yıldızlardan Uzak mı?*, İstanbul: Yitik Hazine Yay., 2011, s.39-41.

²⁷⁰Yalçın Özalp, *Yurt Dışındaki Türk Şehitlikleri*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1987. s.164.

ismen tespit edilebilen 12 şehit ayrı kabirlerde, ismi tespit edilemeyen 742 şehit ise toplu kabirde yatmaktadır. Şehitliğin bakımından Bükreş Askerî Ataşeliği sorumludur²⁷¹.

4.6. Osmanlı Devleti ile Romanya Arasındaki Ticari Faaliyetler

Birinci Dünya Savaşı Öncesi, Osmanlı Devleti'nin ithalat ticaretinin kıymet itibariyle ortalama %75'i Akdeniz, %14'ü Karadeniz, %1'i Basra Körfezi ve Kızıldeniz yolları ile yapılırken, ithalatın sadece %4'ü karadan yapılmaktaydı. Savaşın ilk yıllarından itibaren, Osmanlı Devleti'ne karşı uygulanmaya başlanan deniz ablukasını nedeniyle, en önemli ulaşım yolu Akdeniz, ticarete kapanmış bulunmaktaydı. Osmanlı Devleti'nin müttefikleri ile doğrudan ticari ilişkileri ancak Sırbistan'ın işgalinden sonra (Aralık 1915) demiryolu ve Tuna-Karadeniz bağlantısıyla sağlanabilmiştir. Ayrıca, 1913–1914 mali yılı dış ticarete, ticari muamelelerin %65'e kadar Osmanlı Devleti ile karşı Blok'a geçecek devletlerarasında, dörtte biri gelecekteki müttefikleri ile ve %10 kadarı tarafsız kalacak devletler ile yapılmıştır. Mübadelelerin %90'ından fazlası deniz yolu ve aynı oranda yabancı bandıralı gemilerle yapılmakta ve bu yabancı gemilerden sadece %20'si Osmanlı Devleti'nin gelecekteki müttefiklerine ait olmuştur. Savaşın başlamasıyla birlikte, Osmanlı Devleti'nin dış ticareti ciddi bir şekilde zora girmiştir²⁷².

Karadeniz'e kıyısı da bulunan, bir tarım ülkesi olan Romanya, sahip olduğu coğrafi konumu sayesinde ticaret açısından büyük imkânlarla sahip olmuştur. Bu devlet, Osmanlı Devleti'ni ithalat ve ihracatında büyük bir rol oynamıştır. Karşılıklı ticari ilişkiler çerçevesinde, Romanya'dan buğday ve arpa alan Osmanlı Devleti, bu ülkeye zeytinyağı ihraç etmekteydi. Ayrıca, temel gıda maddesi olan un ile benzin'in büyük bir kısmı Romanya'dan ithal edilmekteydi²⁷³.

Büyük Savaş öncesinde, Romanya, en fazla hububat ihracat eden ülkeler arasında Arjantin, Rusya, Birleşik Amerika ve Kanada'dan sonra dünyada beşinci

---

²⁷¹ *Yurt Dışı Şehitlikler*, Osmanlı Devleti'nin 700. Kuruluş Yıldönümü, Milli Savunma Bakanlığı Yayınları, Ankara s.76–78.

²⁷² Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, Ankara: TTK Yay., 1994, s. 17-56.

²⁷³ Çetin, s. 544.

sırada gelmekteydi. 1913 yılında hububat ihracatı şu miktarları bulmaktaydı (bin ton olarak):

<i>Buğday</i>	1.152
<i>Arpa</i>	374
<i>Yulaf</i>	175
<i>Mısır</i>	974

Romanya, petrol ihracatında ise, bir milyon tonla A.B.D ve Meksika'dan sonra üçüncü sırada gelmekteydi. Savaşa girinceye kadar, buğday için kötü bir mahsul yılı olan 1914 yılı istisna tutulduğunda, hububat ve petrol üretimi normal şartlarda gelişme kaydetmiş, işgal yıllarına ise gerilemiştir:

	<u><i>Buğday</i></u>	<u><i>Mısır</i></u>	<u><i>Petrol</i></u>
	<i>Üretimi</i>		
	<i>(1000 ton olarak)</i>		
<i>1909 /13 ortalaması</i>	2.389	2.730	1.603
<i>1914</i>	1.260	2.783	1.810
<i>1915</i>	2.444	2.345	1.588
<i>1916</i>	2.137	1.726	890
<i>1917</i>	1.777	1.744	724
<i>1918</i>	584	796	969

Birinci Dünya Savaşı öncesi, Osmanlı Devleti, normal bir senede un ve buğday ithalatı'nın %29'unu Fransa'dan, %28'ini Rusya'dan, %22'sini Romanya'dan, %13'ünü Bulgaristan'dan ve %18'ini İtalya'dan karşılamaktaydı. Savaş başladığında ise, Bulgaristan hariç olmak üzere, İtilaf Devletleri safına geçen devletlerden ve sonrasında bu safı Romanya'nın da katılmasıyla birlikte ithalat tamamen kesilmiştir. Stokların tükenmesi ve üretimin düşmesi üzerine, buğday ve dolayısıyla ekmek sıkıntısı Osmanlı Devleti'ni bütünüyle etkilemiştir. Osmanlı Devleti, savaşa dâhil olmasıyla ordunun ihtiyacı olan bazı kuru sebzelerin ihracını yasaklamıştır. Mesela 1915 yılı başında Romanya'ya nohut ihracına izin verilmemiştir²⁷⁴.

---

²⁷⁴BOA, Dâhiliye; SYS/34-26, (Dosya no: 4330, Gömlek no:324725,18 Safer 1333/5 Ocak 1915)

Savaş şartlarının giderek ağırlaştığı bir dönemde, 14 Aralık 1915 tarihli bir kararla, hububat gümrük resminden muaf tutulmak suretiyle Romanya'dan bir miktar buğday ithal edilebilmiştir. Bunun yanı sıra, yolların açılması fırsat bilinerek, Almanya'dan demiryolları için yük vagonları sağlanmış, ancak ordunun bunlara ihtiyaç duymasıyla vagonların pek azı zahire ve erzak taşınmasına ayrılabilmiştir²⁷⁵.

1916 yılına kadar, Romanya'dan Osmanlı Devleti'ne sevk edilen maddelerin başta hububat olmak üzere, miktar ve tutarları şöyledir:

	<i>1000 ton</i>	<i>Milyon Romen Leyi</i>
<i>1913</i>	<i>205</i>	<i>76.9</i>
<i>1914</i>	<i>104</i>	<i>19.6</i>
<i>1915</i>	<i>19</i>	<i>11.1</i>
<i>1916</i>	<i>25</i>	<i>14.3</i>

Romanya'nın İtilaf Devletleri safına geçerek Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna savaş ilan etmesinden sonra Osmanlı Devleti de Romanya'ya savaş ilan etmişti. İşte bundan kısa bir süre önce Etoil Romen şirketi vasıtasıyla Romanya'dan Daire-i Bahriyenin uçakları için 50 ton benzin ithal edilmesi gerçekleştirilmiştir. Buna karşılık olarak da Romanya'ya 150 ton palamutun ihracına Meclis-i Vükela (Bakanlar Kurulu) tarafından izin verilmiştir²⁷⁶.

1916 yılı sonunda, Romanya'nın İttifak devletlerince mağlup edilmesiyle birlikte, bu devletin tarım ve maden kaynaklarından en büyük faydayı sağlamak amacıyla Almanlar çeşitli planlar hazırlamışlar ve Osmanlı Devleti'ne de hububat ve petrolden pay ayırmışlardır.

Romanya'nın işgali süresince, Romanya'dan, Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'a gerçekleştirilen toplam sevkiyat ise şu miktarlarda olmuştur:

	<i>Bin ton</i>	
<i>Hububat</i>	<i>216 bin vagon =</i>	<i>2.800</i>
<i>Petrol</i>	<i>114 bin vagon =</i>	<i>1.400</i>

²⁷⁵ Eldem, s. 8–43.

²⁷⁶BOA, Bahriye, Maliye, Orman ve Maadin, Dâhiliye; SYS/34–26(4419.331400.18 Şevval 1334/18 Ağustos 1916)

Hammadde 42 bin vagon = 600

Canlı hayvan 416 bin adet

Yapılan bu sevkiyatlardan Osmanlı Devleti'nin payına düşen miktarlar 300 bin ton hububat ve 150 bin ton kadar petrolden oluşmuştur. Bu duruma göre, Romanya'dan bol miktarda elde edileceği düşünülen ve büyük umutlar bağlanan teslimat, Almanların vaatlerine karşın gerçekleşmemiş ve buda Mebusan Meclisinde tartışmalı oturumlara yol açmış ve hükümet iaşe politikasını değiştirmek zorunda kalmıştır²⁷⁷. Sonuç olarak, Romanya'nın işgali, iaşe bakımından beklenen faydayı Osmanlı Devleti'ne sağlayamamıştır.

---

²⁷⁷Eldem, s. 60–61.

5. SONUÇ

Türklerin tarihleri boyunca yerleşik buldukları Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarında neredeyse bütün milletlerle ilişkileri olmuştur. Bu milletlerden biride Romenlerdir. Osmanlı akınlarının Avrupa'ya sürdüğü XIV. yüzyılın ikinci yarısında başlayan Osmanlı-Romen ilişkileri, Eflak (Romanya), Boğdan (Moldova) ve Erdel (Transilvanya) arasında gerçekleşen temaslar ile gelişmeye devam etmiştir. Diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi, Türklerin de yurdu olan Romanya'nın düz ve verimli bir araziye sahip olduğu Dobruca bölgesi yaklaşık dört buçuk asır Osmanlı egemenliğinde kalmıştır.

Osmanlıların iki memleket anlamına gelen “memleketeyn” adını verdikleri Eflak ve Boğdan, Osmanlı Devleti için hem stratejik hem de ekonomik açıdan büyük önem arz etmiştir.

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yaşanan Kırım Savaşı sonucunda imzalanan 30 Mart 1856 Paris Antlaşması, 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 harbi) sonucunda imzalanan Ayastefenos Antlaşması ve müteakiben gerçekleşen 1878 Berlin Kongresi ile Romanya bağımsızlığına kavuşmuştur. Bundan sonraki süreçte, Türk-Romen ilişkilerinde icraatlar belli bir sürat ile gerçekleşmiştir. Bükreş ve İstanbul sefarethaneleri karşılıklı olarak açılmış, konsolosluklar oluşturulmaya başlanmış ve sonraki otuz yılı aşkın süre düzgün ve sorunsuz gelişen diplomatik ilişkiler yaşanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı öncesi, özellikle 1914 yılı iki devlet arasında sosyo-kültürel faaliyetlerin, resmi ve gayri resmi ikili temasların yaşandığı bir yıl olmuştur. Büyük Savaş arifesinde, ittifak arayışları çerçevesinde, Osmanlı Türk Heyeti, Dâhiliye Nazırı Talat Bey başkanlığında ilki 24 Mayıs 1914'te ve diğeri 21 Ağustos 1914'te olmak üzere ikinci Romanya ziyaretini gerçekleştirmiştir. Ancak, bu diplomatik görüşmeler sonucunda, Osmanlı Devleti istediğini elde edememiş, Romanya'nın müttefikliği kazanılamamıştır.

Osmanlı Devleti'nin ithalat ve ihracatında büyük rol oynayan Romanya ile karşılıklı ticari ilişkiler çerçevesinde, bu ülkeden buğday, arpa, un gibi tahıl maddeleri ile benzinin büyük bir kısmını ithal eden Osmanlı Devleti, bu ülkeye zeytinyağı ihraç etmekteydi.

Osmanlı Devleti ve Romanya'da varlığını sürdüren hem Türk hem de Romen tebaası barış ve huzur içinde yaşamaktaydılar.

Ancak, 28 Haziran 1914'de Saraybosna'yı ziyaret eden Avusturya-Macaristan tahtı Veliahdı Arşidük Franz Ferdinand ve eşinin bir Sırp milliyetçisi tarafından suikasta uğramasıyla başlayan Avrupa'daki siyasi bunalım, akabinde bir genel savaşa yol açmış ve sonuçta Romanya ile Osmanlı Devleti bu savaşta farklı bloklarda yer almıştır. Dolayısıyla, düzgün ve sorunsuz bir şekilde süren ikili ilişkiler, Osmanlı Devleti'nin Romanya'ya savaş ilan ettiği Ağustos 1916'da sekteye uğramıştır. Sonuç olarak, iki muhasım devlet haline gelen Osmanlı Devleti ve Romanya arasındaki askeri, siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkiler büyük ölçüde zarar görmüştür.

Birinci Dünya Savaşı süresince, İtilaf ve İttifak Devletleri bloğundaki devletler, aynı bloktaki devletlerle silah, cephane, lojistik ve mali destek gibi her alanda karşılıklı yardımda bulunmayı kararlaştırmışlardır. Ayrıca, devletler müttefik oldukları devletlere askeri birlikler göndererek onların cepheledeki yükünü hafifletmek için askeri yardımlarda bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti de müttefiki Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'a destek vermek amacıyla Galiçya, Makedonya ve Romanya'ya 130.000 dolayında asker sevk etmiştir. Bu cephelede çarpışan askerlerden 30.000 kadarı anayurda geri dönememiştir.

1916 yılının Ağustos ayında Romanya'ya savaş ilan eden Osmanlı Devleti, kaderin bir cilvesi olarak 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası terk etmek zorunda kaldığı Romen topraklarına yeniden ayak basmıştır. Romanya harekâtına katılan Mirliya Mustafa Himi Paşa komutasındaki 6.Türk Kolordusu Dobruca ve Bükreş'in işgalinde üstün başarılar göstermiştir. Osmanlı Devleti, Bükreş'in işgaliyle birlikte hem Bükreş'in hem de Romanya'nın yönetiminde söz sahibi olmuştur. Bu bağlamda, Romanya Osmanlı İdare-i Askeriyesi (Romanya Osmanlı Askeri Valiliği) ve bünyesinde barındırdığı Osmanlı Tuna Menzil Müfettişliği ile birlikte bu topraklarda faaliyet göstermiştir.

Romanya İdare-i Askeriyesi, Romanya'da konuşlandığı bir yıla yakın süre boyunca, bu topraklarda yaşayan halka yönelik tutumlarında örnek teşkil edebilecek bir şekilde daima hoşgörülü ve adaletli olmuştur.

Cesaret ve fedakârlıklarla muharebe eden Osmanlı ordusu, savaşın son yıllarında iyice baş gösteren yoksunluklar nedeniyle mağlubiyet ile karşı karşıya kalmıştır. Savaşın İtilaf Devletleri lehine döndüğü 1918 yılı sonbaharında imzalanan mütarekelerle Büyük Savaş'a son verilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı süresince, Osmanlı Devleti Ordusu, sadece Avrupa Cepheleri Galiçya, Romanya ve Makedonya cephelerinde değil, aynı zamanda Kafkasya, Kanal, Irak, Filistin, Hicaz ve Yemen cephelerinde de İtilaf Devletlerine karşı savaşmıştır. Ancak, Alman stratejisine sağlamış olduğu katkı, beklenen sonucu verememiş ne Alman İmparatorluğu'nun ne de Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü engelleyebilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte dünya haritası değişmiştir. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu parçalanırken, Çarlık Rusyası ile Osmanlı Devleti yıkılmıştır. Osmanlı Devleti toprakları üzerinde yeni devletler doğmuştur. Mustafa Kemal'in önderliğinde Anadolu'da Millî Mücadele hareketi başlamış, Yeni Türk Devleti'nin temelleri atılmış ve Cumhuriyet idaresine geçiş sürecine girilmiştir.

Romanya'nın Birinci Dünya Savaşına girmesinin asıl nedeni, Avusturya-Macaristan'ın Romen nüfusunu kapsayan eyaletleri elinde bulundurması ve Romanya'nın da ulus devletinin sınırlarını yeniden düzenleme yollarını araması olmuştur. Son tahlilde, bu plan, Romen Hükümeti'nin planladığı şekilde olmasa da işe yaramıştır. Romen Ulusal Devleti, 1918–1920 yılları arasında Romen nüfusunun yoğun olduğu Banat, Transilvanya, Bukovina, Besarabya'daki büyük ölçüde toprak kazanımları sayesinde topraklarını iki katına çıkarmayı başarmıştır.

Günümüzde yaklaşık 95 bin olan nüfusları ile Türkler, bilhassa Tuna nehri ile Karadeniz arasındaki Dobruca bölgesinde ziyadesiyle varlıklarını sürdürmektedirler. Bugün Romen coğrafyasında, Anadolu'dan göç eden Türkler, Kırım Türkleri (Tatarlar), Nogay Türkleri ve Gagavuz Türkleri, Romenler ile birlikte barış içinde yaşamaktadırlar. Türkiye ve Romanya arasındaki siyasi, iktisadi ve sosyo-kültürel ilişkiler sorunsuz bir şekilde sürmekte ve bu bağlamda, karşılıklı anlaşmalar yapılmakta ve üst düzeyde karşılıklı ziyaretler devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Malzemeleri

(Başbakanlık Osmanlı Arşivi-BOA)

BOA. HR. SYS.2214/ 2.

BOA. HR. SYS. 2235/ 3.

BOA. HR. HMS. İŞO. (112 / 7, 7 Mayıs 1334/7 Mayıs 1918)

BOA, BEO., Dâhiliye; SYS/34–26 (4330/324725/2, 18 S (Safer) 1333/ 5 Ocak 1915)

BOA, BEO., Bahriye, Maliye, Orman ve Maadin, Dâhiliye; SYS/34–26(4419/331400, 18 Ş (Şaban)1334/20 Haziran1916)

BOA, BEO., Hariciye; SYS/34-17 (4428/ 332065,01 Za (Zilkaade) 1334 /30 Ağustos 1916)

BOA, DH. EUM. 5.Şb (33.8.11 R (Recep) 1335/ 5 Ocak 1917)

BOA. MV. (211/172, 28 C (Cemaziye'l-ahir 1336/ 10 Nisan 1918)

BOA. DH. İ. UM. EK. (48/19, 04 Za (Zilkaade) 1336/11 Ağustos 1918)

BOA, DH. EUM. 6.Şb. (35/16, 04/ B (Recep) 1336 -15 Nisan 1918)

BOA. DH. MB. HPS. (97.7.1-11, 28 S(Safer)1336/ 13 Aralık 1917)

Kitaplar ve Makaleler

“Alman Efkârı İtalya Harbini Vakarla Karşıladi”, *Tercümanı Hakikat*, 16 Ağustos 1916.

AVCI, Halil Ersin, “I. Dünya Savaşı Öncesinde Türk Hükümeti'nin Rus Baskısını Azaltma Girişimleri: Türk-Rus Komitesi'nin Kurulması ve Talat Bey'in Livadya Gezisi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sayı:18, 2014, 100–104.

AKIN, İlhan F, *Siyasi Tarih (1870–1914)*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1983.

AKKOR, Mahmut, *Birinci Dünya Savaşı'nda Anadolu'daki İngiliz Esirleri ve Esir Kampları*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya 2013.

AKKOR, Mahmut, *I. Dünya Savaşı'nda Çeşitli Ülkelerdeki Türk Esir Kampları*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2006.

AKSAKAL, Mustafa, *Harb-i Umumi Eşiğinde Osmanlı Devleti Son Savaşına Nasıl Girdi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., 2010.

AKSAKAL, Mustafa, *The Ottoman Road to War in 1914: the Ottoman Empire and the First World War*, United Kingdom: Cambridge University Press, 2008.

ALPAN, Necip, *Ceauşescu ve Dün, Bugün ve Yarınki Romanya*, Ankara: Doğu Matbaası, 1976.

- ALTINTAŞ, Ahmet, “Arşiv Belgelerine Göre Birinci Dünya Savaşında Anadolu’da Bulunan Rumen Savaş Esirleri”, *Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yay.*, Balkan Tarihi, C.1, 2016, 427-444.
- ARMAOĞLU, Fahir H, *Siyasi Tarih 1789–1960*, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1975.
- ARSLAN, Esat, “Birinci Dünya Savaşı’nda Romanya Askeri Valiliği”, *Askeri Tarih Bülteni*, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., S: 44, 1998, 81- 89.
- BAYUR, Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*, Ankara: Cilt II, TTK Basımevi, 1951.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C: III, Ankara: TTKB, 1991.
- BAYRAKDAR, Bayram, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Bir Islah-ı Askeriye Heyeti Olarak Alman Subaylar”, *Uluslararası Türk-Alman İlişkileri Sempozyumu*, Selçuk Üniversitesi, Konya, 8–10 Ekim 2009, 3.
- BİÇİCİ, Mehmet, “Hatıratlarla Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’na Girişi”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2014, 693–722.
- Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, Ankara: VIII Cilt, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları Seri No:3, GnKur Basımevi, 1976.
- Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, Çanakkale Cephesi Harekâtı, C. 5, Ankara: Gen. Kur. Bas., 1993.
- Birinci Dünya Harbi Avrupa Cepheleeri, Romanya Cephesi*, Ankara: Gnkur. Basımevi, 1967.
- Birinci Dünya Savaşı Ansiklopedisi*, Yener Yayınları, İstanbul 1976.
- BOIA, Lucian, Romania: *Borderland of Europe*, Great Britain: Reaktion Books Ltd, 2006.
- BOĞUŞOĞLU, Mahmut, *Birinci Dünya Harbinde Türk Savaşları*, İstanbul: Kastaş Yay., 1999.
- Cavid Bey, *Meşrutiyet Ruznamesi*, Haz: Hasan Babacan-Servet Avşar, Cilt: II, Ankara: TTK Yayınları, 2015.
- Cemal Paşa Hatırat*, Haz: Metin Martı, İstanbul: Arma Yayınları, 1996.
- ÇAPA, Mesut, “Birinci Dünya Savaşında Türkiye’de İtilaf Devletleri Esirleri”, *Toplumsal Tarih*, C.2, S.66, İstanbul 1999, 49–54.
- ÇAVDAR, Tevfik, *Bir Örgüt Ustasının Yaşam Öyküsü Talat Paşa*, Ankara: İmge Kitabevi, 2001.
- ÇETİN, Nurten, “Romanya’nın Birinci Dünya Savaşına Girişi ve Osmanlı Devleti’ne Etkileri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.42, 2016, 536–551.
- ÇETİNKAYA, Mehmet, *Vatan Yıldızlardan Uzak mı?*, İstanbul: Yitik Hazine Yay., 2011.
- ÇEVİK, Zeki, *Millî Mücadelede “Müdafaa-i Hukuktan Halk Fırkasına” Geçiş (1918-1923)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay., 2002, s. 487.
- ÇINAR, Burak, “Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Jeopolitiğinin Rolü”, *Akademik Bakış*, C.8, S.15, 2014, 42–43.
- ÇOLAK, Mustafa, “Birinci Dünya Savaşı’nda Almanya’nın Osmanlı Devleti’nden Beklentileri”, *II. Uluslararası Tarih Sempozyumu, 100.Yılında Birinci Dünya Savaşı*, İzmir: Dokuz Eylül Matbaası, 2014, 437–438.

- DEĞERLİ, Esra Sarıkoyuncu, *M. Kemal Atatürk'ün Sofya Askeri Ataşeliği'nden Ölümünde Kadar Türk-Bulgar İlişkileri (1913–1938)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara 2005.
- DOYMUŞ, Namık, *130 Yıllık Zorlu Yürüyüş: 1789'dan 1919'a Dünya ve Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2010.
- DURDUN, A. Haluk, “Osmanlı Arşivinde Tuna Nehri ve Kıyıları”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/2, (Kış 2012), 337–338.
- Enis Tahsin, “Bükreş Yolunda”, *Sabah*, 27 Mayıs Efreni 1914, No:8869, s.1-2
- Enis Tahsin, “Bükreş'de Son Günler”, *Sabah*, 30 Mayıs Efreni 1914, No:8872, s.1
- ERDEM, Şefik, *Birinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da Yüz bin Türk Askeri*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1992.
- ERTAN, Temuçin Faik, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Tarihi*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2012.
- ELDEM, Vedat, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, Ankara: TTK Yay.,1994.
- ERİM, Nihat, *Devletler Arası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, C. I (Osmanlı İmparatorluğu Anlaşmaları), Ankara: TTK Yay., 1953.
- Federal Research Division, *Romania, a Country Study*, Washington: Kessinger Publishing, LLC, 57–204.
- FROMKIN, *Barışa Son Veren Barış, Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı*, çev. Mehmet Harmancı, İstanbul: Epsilon Kitapevi, 2004.
- FURAT, Ayşe Zişan, “Berlin Antlaşması Sonrasında Balkanlar'da Cemaati İslamiyelerin Teşekkülü (1878-1918)”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, OTAM 33 (2015), 63-93.
- GIURESCU, C.C., A. Otetea, S. Pascu, I.G. Bratieanu, *Yüzyıllık Bağımsızlık (1877-1977): Romanya Tarihine Kısa Bir Bakış*, Çev.: Ayla Uzgören, İstanbul: Habora Kitabevi, 1977.
- GENCER, Ali İhsan ve Sabahattin Özel, *Türk İnkılap Tarihi*, İstanbul: DER Yay., 2000.
- GÖRGÜLÜ, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu*, Ankara: TTT Basımevi,1993.
- HART, Basil Liddell, *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, çev: Kerim Bağrıaçık, İstanbul: Türkiye İşBankası Kültür Yay., 2014.
- HAUSER, Henri, *Histoire Diplomatique de L'Europe (1871–1914)*, Paris 1929.
- HELFFRICH, Karl, *Harb-ı Umuminin Menşeleri*, çev.: Reşit Safvet, İstanbul 1331.
- HEPPNER, Harald ve Rudolf Gräf, “Romania in 1914-1918”, *International Encyclopedia of the First World War*, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by Freie Universität Berlin, Berlin: 2014.
- HILTON, Laura J. and Spencer C. Tucker, *World War I, The Definitive Encyclopedia and Document Collection*, Santa Barbara: ABC-CLIO, LLC, 2014.
- İstanbul Ticaret Odası (İTO), *Romanya Ülke Etüdü ve Türk Yatırımları*, İstanbul 2002.

- KARABEKİR, Kazım, *I. Cihan Harbine Nasıl Girdik? I-II*, Yakın Tarih Serisi, İstanbul 1994.
- KARAHAN, Mustafa, (Yapımcı), *Esaret Günlüğü Belgeseli / Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Esirleri 10.Bölüm /Romanya*, 2012
- KARAL, Enver Ziya, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C: V, TTKY.
- KARASU, Cezmi, “Bağımsızlıktan I. Dünya Savaşı'na Romanya”. *Balkanlar El Kitabı*, Edt; Bilgehan Gökdağ, Osman Karatay, C.I, Ankara: Akçağ Yay., 2013, s.499-511.
- KARPAT, Kemal, *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, Çev: Recep Boztemur, Ankara: İmge Yay., 2004.
- KOCATÜRK, Önder, “Türk Milli Takımı ve Galatasaray'ın Romanya Milli Takımına Karşı Futbol Müsabakaları (17&19 Nisan 1914)”, *Turkish Studies*, Vol.10/13, Fall 2015, Ankara, s.145–169.
- KOÇAK, Cemil, Hikmet Özdemir, Korkut Boratav, Selahattin Hilav, Murat Katoğlu ve Ayla Ödekan, *Çağdaş Türkiye 1908-1980*, İstanbul: Cem Yay., 2013.
- KUTLU, Cemil, “I. Dünya Savaşı'nda Rusya'daki Türk Esirleri”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 2010, s. 320–323.
- MALKOÇ, Eminalp, “Balkan Savaşları'nın Ardından Osmanlı ile Romanya'nın Politik Temasları ve Dâhiliye Nazırı Talat Bey'in Romanya Ziyaretleri”, *Uluslararası I. Dünya Savaşı Sempozyumu*, İzmir (12–15 Kasım 2015) s. 163
- MALKOÇ, Eminalp, “Büyük Savaş Öncesi Üniversitelilerin Diyalog Örneği; Türk-Romen Öğrencilerin 1914 Gezileri”, *Türkoloji Kültürü*, C.4, S.8. Yaz 2011, 110–114.
- MENTEŞE, Halil, *Anılar*, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yay., 1985.
- NEİDİK, Bedreddin, *Bugünkü Yönüyle Romanya*, İstanbul: Eko Matbaası, 1976.
- Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Menteşe'nin Anıları*, İstanbul 1986.
- NEŞET, M., *Büyük Harpte Romanya Cephesinde 6.Türk Kolordusu*, İstanbul: Askeri Mecmua, No: 78, Sayı:19, 1930.
- “Osmanlı-Romen Münasebeti”, *Sabah*, 6 Mayıs Efreni 1914, No:8848, s.1
- ÖNAL, Mehmet Naci, *Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleriyle Doğum, Evlenme ve Ölüm Adetleri*, Ankara: TTKB Yayınları, 1998.
- ÖNAL, Mehmet Naci, “Romanya Türklerine Bakış”, *Türk Dünyası Araştırma Dergisi*, (93), 1994, 177–190.
- ÖZALP, Yalçın, *Yurt Dışındaki Türk Şehitlikleri*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1987.
- ÖZCAN, Abdulkadir, “*Boğdan*”, TDVİ, C.6, İstanbul 1992.
- ÖZÇELİK, Mücahit, *Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'deki Esirler*, Ankara: TTKY, 2013.
- PAKER, Esat Cemal, *Siyasi Tarihimizde Kırk Yıllık Hariciye Hatıraları*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001.
- RACHIERU, Silvana, “The 1916 Moment from the Perspective of the Ottoman-Romanian Relations”, *The Unknown War from Eastern Europe between Allies and Enemies (1916–1918)*, ed: Claudiu-Lucian Tapor, Alexander Rubel, Iași, 2016.
- RENOUVIN, Pierre, *Birinci Dünya Savaşı Tarihi (1914-1918)*, C: I, çev: Adnan Cemgil, İstanbul: Altın Kitaplar Yay., 1969.

- Sabah, 14 Mayıs Efrensi 1914, No:8856, s.1.
- Sabah, 25 Mayıs Efrensi 1914, No:8867, s.1,3.
- SAĞRIN, Yasemin; *Başlangıcından 1606'ya Kadar Osmanlı Devleti ile Eflak ve Boğdan Voyvodalıkları Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2013.
- SONAT, Ramazan, *Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Muhasım Devlet Tebaası Politikası (1914-1918)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2014.
- ŞAHİN, Feyza Kurnaz, "Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi'nde Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Sıhhi Hizmetleri", *Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yay., 2016, s. 477-478.
- SANDER, Oral, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü*, Ankara: İmge Kitabevi Yay., 2010.
- SANDER, Oral, *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*, Ankara: İmge Kitabevi Yay., 2015.
- SANDERS, Liman Von, *Türkiye'de Beş Yıl*, İstanbul: Burçak Yayınevi, 1968.
- SARI, İbrahim, *Türk Topulukları*, Antalya: Net Medya Yay, 2016.
- SERTOĞLU, Mithat, "Birinci Cihan Savaşına Girişimizin Gerçek Sebepleri", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S.15, 1968, İstanbul, s.7.
- SÖYLEMEZOĞLU, Galip Kemali, *Canlı Tarihler*, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1946.
- ŞİMŞİR, Bilal N., *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, C: IV, Ankara: TTKY, 2001.
- Talat Paşa'nın Anıları*, Haz: Alpay Kabacalı, İletişim Yay., İstanbul 1990.
- Tanin, 29 Nisan 1330 (12 Mayıs 1914), s.1.
- Tanin, 28 Ağustos Efrensi 1914, No:2041, s.2
- Tarihte-Türk Rumen İlişkileri*, Genelkurmay Atase ve Denetleme Daire Başkanlığı Yay., Ankara 2006.
- Tasfir-i Efkâr, 19 Mayıs 1914, No:1083, s.2.
- Tasfir-i Efkâr, 16 Ağustos 1914, No:1170, s.1.
- Tasfir-i Efkâr, 18 Ağustos 1914, No:1172, s.1.
- Tasfir-i Efkâr, 20 Ağustos 1914, No:1174, s.3;
- Tasfir-i Efkâr, 21 Ağustos 1914, No:1175, s.3
- Tasfir-i Efkâr, 28 Ağustos 1914, No:1182, s.3.
- TAŞKIRAN, Cemalettin, *Ana Ben Ölmedim (I. Dünya Savaşı'nda Türk Esirleri)*, İstanbul: Türkiye İşbankası Kültür Yay., 2001.
- TAŞYÜREK, Muzaffer, *Hedefi Meçhul Galiçya*, İzmir: Yitik Hazine Yay., 2008.
- Tercüman-ı Hakikat, 27 Ağustos Efrensi 1914, No:11989, s.2
- Tercüman-ı Hakikat, 20 Ağustos Efrensi 1914, No:11982, s.1,2
- TEMİZER, Abidin "İkinci Balkan Savaşı'nda Romanya", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VII (31), 2014, s.403.
- TETİK, Ahmet, Serdar Demirtaş ve Sema Demirtaş, *Çanakkale Muharebelerinin Esirleri İfadeler ve Mektuplar*, C.2, Ankara: ATASE Yay.,2009.

- The story of my life Marie Queen of Roumania*, NewYork: The Curtis Publishing Co, 1934, p. 584–587.
- THEODORE, Ted, Farewell... *Don't Forget me. A Hellenic-Romanian Legacy*, USA: Xlibris Corporation, 2011.
- TOLON, Ahmet Hurşit, *Birinci Dünya Savaşı Sırasında Taksim Anlaşmaları ve Sevr'e Giden Yol*, Ankara: AKDITYK Yay., 2004, s. 28.
- TOSUN, İffet; "Ulakların-Romenlerin Ortaya Çıkışı", *Balkanlar El Kitabı*, C. 1, Ankara: Karam Vadi Yay.2006.
- TRUMPENER, Ulrich, *Germany and Ottoman Empire*, New York: Caravan Books, 1989.
- TUNA, Ozan "Amiral Souchon'un Donanma Komutanı Olması ve Rus Limanları'nın Bombalanması", *Uluslararası Birinci Dünya Savaşı'nın 100.Yılı Sempozyumu, OTAM 36*, Güz 2014, s. 212.
- TURAN, Refik, Mustafa Safran, Necdet Hayta, Muhammet Şahin, M. Ali Çakmak ve Cengiz dönmez, *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, Ankara: Okutman Yay., 2009.
- TÜĞEN, Kâmil, *Fransa, İngiltere Romanya ve Mısır'dan Notlar*, İzmir: Bassaray Matbaası, 2004.
- TÜRKGELDİ, Ali Fuat, *Görüp İşittiklerim*, Ankara: TTK Yay., 1951.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, C:1, C-21, İstanbul 2011.
- Türk İş adamları Derneği (TIAD), *Romanya İş adamları ve yatırımcılar Rehberi*, 2001/2002.
- UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih (1789–1999)*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000.
- ÜNAL, Tahsin, *Türk Siyasi Tarihi 1700-1958*, İstanbul: Kutluğ Yay., 1974.
- Üsera Hakkında Talimatname*, Matbaa-i Askeriye, Süleymaniye, İstanbul 1331, s.2.
- YALÇIN, Durmuş Yalçın, Yaşar Akbıyık, Dursun Ali Akbulut, Mustafa Balcıoğlu, Nuri Köstüklü, Azmi Süslü, Refik Turan, Cezmi Eraslan ve Mehmet Akif Tural *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I*, AKDITYK, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara: Divan Yay., 2004.
- YALMAN, Ahmet Emin, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1888–1922)*, Yay. Haz. Erol Şadi Erdinç, C: I, İstanbul: Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., 1997.
- YILMAZ, Veli, *Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri*, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 1993.
- Yunus Nadi, "Siyaset-Yunanistan-Romanya Münasebetleri", *Tasfir-i Efkâr*, 25 Mayıs 1914, No:1089, s.1
- YURDABAK, Turgut, *Harp Akademilerinin 132 Yılı*, İstanbul: Harp Akademileri Basım Evi, 1980
- Yurt Dışı Şehitlikler*, Osmanlı Devleti'nin 700. Kuruluş Yıldönümü, Millî Savunma Bakanlığı Yayınları, Ankara s.76–78.
- 100. Yılında Galiçya Cephesi*, Atlas Tarih, Sayı:42, Ağustos-Eylül 2016, s. 76.
- 100.Yılında Birinci Dünya Savaşı*, Atlas Tarih, Sayı:30, 2014, s. 101.

İnternet Kaynakları

<http://www.country.eiu.com/> Romania (30 Ekim 2017)

<http://www.diyametislamansiklopedisi.com/eflak/boğdan>(28 Ekim 2017)

<http://www.oka.org.tr> /Romanya (29 Ekim 2017)

<https://www.historyofroyalwomen.com/marie-of-edinburgh/marie-edinburgh-queen-romania>) (17Kasım 2017)

<https://www.britannica.com/biography/Carol-I>) (15 Ekim 2017)

http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ion_I.C._Bratianu (18 Kasım 2017)

[http://tr.unionpedia.org/i/I._Ferdinand_\(Romanya\)](http://tr.unionpedia.org/i/I._Ferdinand_(Romanya)) (1Kasım 2017)

[http://muzeulbucurestiului.ro/EN/Bucharest-under-occupation,Cezar Petre Buiumaci,](http://muzeulbucurestiului.ro/EN/Bucharest-under-occupation,Cezar_Petre_Buiumaci)
(17 Ocak 2018)

EKLER

**EK.1: 7 Mayıs 1918 Bükreş Barış Antlaşması İngilizce İlk ve Son Sayfaları
(Tam Metin 16 sayfadır)**

"THE PEACE OF BUCHAREST"

**THE TREATY OF PEACE BETWEEN ROUMANIA AND THE CENTRAL
POWERS. SIGNED AT BUCHAREST**

7 MAY, 1918.

Source: United States, Department of State, *Texts of the Roumanian "Peace"* (Washington, DC: United States Government Printing Office, 1918), pp. 5–28

[Ratified by the German Bundesrat. 4 June, 1918: by the Reichstag, 3 July, 1918: by the Roumanian Chamber. 28 June. 1918: by the Roumanian Senate, 4 July. 1918. (*Deutscher Reichsanzeiger*, 5 June and 6 July, 1918; *Current History*, August, 1918, p.321.)]

[German text as published in the *Deutscher Reichsanzeiger*, 8 May, 1918.]

(Translation)

Germany, Austria- Hungary, Bulgaria and Turkey on the one hand and Roumania on the other hand, animated by a desire to bring the state of war between them to an end and to reestablish the friendly relations of their peoples within the field of politics, law and economy, have decided to transform the preliminaries of peace signed in Buftea, 5 March, 1918, into a final peace treaty. Accordingly, the plenipotentiaries of the Governments of the four mentioned Powers, namely, for the Imperial German Government, the Secretary of State for Foreign Affairs, the Imperial Actual Privy Councillor, Herr von Kühlmann, the Imperial Actual Privy Councillor, Herr von Körner, the Director of the Foreign Office, the Imperial Actual Privy Councillor, Dr. Kriege, the Royal Prussian Major General, Herr Hell, Chief of the General Staff of the Supreme Command of the Mackensen Army Group, the Imperial Naval Captain, Herr Bene: for the Imperial and Royal Joint Austro-Hungarian Government, the Minister of the Imperial and Royal House and for Foreign Affairs, His Imperial and Royal Apostolic Majesty's Privy Councillor, baron Burian von Rajecz; for the Royal Bulgarian Government, the Royal Ministerial President, Dr. Radoslavoff, the Royal Minister of Finance M. Tontscheff, the Royal Major General M. Zantloff, the Deputy of the National Assembly M. Kostoff, Dr. Miletitsch, Professor in the University of Sofia; for the Imperial Ottoman Government, the Imperial Minister of Foreign Affairs Ahmed Nessimy Bey, the Imperial General of Cavalry Ahmed Izzet Pascha, the Under-Secretary in the Imperial Minister of Foreign Affairs Rechad Hikmet Bey; for the Royal Roumanian Government, the Royal Ministerial President, M. Marghiloman, the Royal Minister for Foreign Affairs, M. Arion, the Royal Minister Plenipotentiary, M. Papiniu, and the Royal Minister, in Retirement, M. Burghele, have met in Bucharest to continue the peace negotiations, and after submission of their full powers, found in good and due form, have agreed upon the following provisions:

FIRST CHAPTER
REESTABLISHMENT OF PEACE AND AMITY

ARTICLE I

Germany, Austria-Hungary, Bulgaria and Turkey on the one hand and Roumania on the other hand, declare, that the state of war between them is ended. The contracting parties are resolved to live henceforth with one another in peace and amity.

ARTICLE II

Immediately after the ratification of the peace treaty, the diplomatic and consular relations will be resumed between the contracting parties. As regards the admission of consuls of both parties, further agreements are reserved.

EIGHTH CHAPTER
FINAL PROVISIONS

ARTICLE XXIX

The economic relations between the Allied Powers and Roumania will be regulated in special treaties which form an essential part of the peace treaty, and, in so far as it is not therein stipulated to the contrary, will enter into force simultaneously with the latter. The same applies to the reestablishment of public and private legal relations, the settlement of military and civil damages, the exchange of war prisoners and interned civilians, the decree of amnesties as well as the treatment of river boats and other means of traffic that have come into the power of the opponent.

ARTICLE XXX

With regard to the interpretation of this treaty, the German text and the Roumanian text will be authoritative in the relations between Germany and Roumania; the German text, the Hungarian text and the Roumanian text with regard to the relations between Austria-Hungary and Roumania; the Bulgarian text and the Roumanian text in the relations between Bulgaria and Roumania, and the Turkish text and the Roumanian text in the relations between Turkey and Roumania.

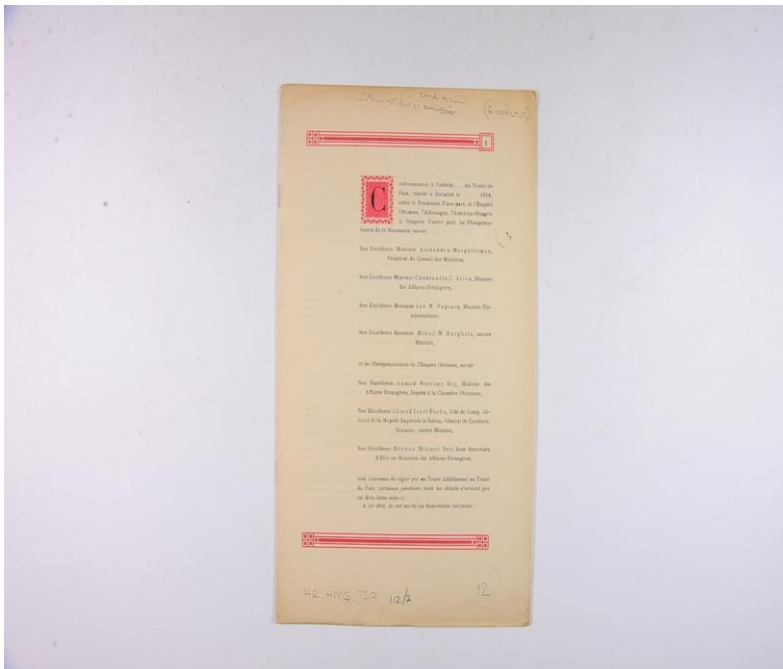
ARTICLE XXXI

This peace treaty shall be ratified and ratifications exchanged in Vienna as soon as possible. In so far as it is not otherwise stated herein, the peace treaty goes into force at the time of its ratification.

In faith whereof the Plenipotentiaries have signed this peace treaty and affixed their official seals to it.

Done in quintuple original in Bucharest, 7 May, 1918.

EK.2: 7 Mayıs 1918 Bükreş Barış Antlaşması'nın Fransızca Nüshasının İlk ve Son Sayfaları (BOA, HR. HMs. İŞO. Dosya Nr. 112/7)

Le Gouvernement Impérial Ottoman et le Gouvernement Impérial Roumain, soucieux de leur amitié, cherchant à améliorer les rapports de bon voisinage et de commerce des deux pays, après s'être de concert concertés sur les questions relatives aux relations de la Roumanie, ont:

Ses Excellences Messieurs Alexandru Marghiloman, Président du Conseil des Ministres,

Ses Excellences Messieurs Constantin C. Aron, Ministre des Affaires Étrangères,

Ses Excellences Messieurs Jorj N. Papulescu, Ministre des Finances,

Ses Excellences Messieurs Mikail N. Burghalea, ancien Ministre,

et les Représentants de l'Empire Ottoman, ont:

Ses Excellences Ahmed Nassef Bey, Ministre des Affaires Étrangères, Député à la Chambre Ottomane,

Ses Excellences Ahmed Izzet Pacha, Ministre du Camp Général de Sa Majesté Impériale le Sultan, Général de Cavalerie, Ministre, ancien Ministre,

Ses Excellences Hicham Hamed Bey, Sous Secrétaire d'Etat au Ministère des Affaires Étrangères,

sont convenus des dispositions suivantes:

HL. 408.100 112/2 13

EK. 3: İttifak Devletleri'ne yenilen Romanya'nın 7 Mayıs 1918 tarihinde yaptığı Antlaşma kapsamında Osmanlı Devleti'nin Romanya'ya verdiği Muhtıra

MUHTIRA ROMANYA SULHU

Romanya ile 7 Mayıs 1918 tarihinde imzâ edilen muâhede ve buna merbût ukud-u devlet-i mezkûre ile Düvel-i Müttefika arasında münâsebât-ı dostaneyi te'sîs ve îade eylemiştir. Devlet-i Aliyye ile müttetiklerinin müştereken alâka-dâr oldukları husûsât-ı muâhede-i müşterekenin mevzû'nu teşkîl etmiş fakat Romanya'ya karşı Düvel-i Müttefika'dan her birinin işgal ettiği vaz'iyet-i husûsa icâbâtı olarak hukuk ve iktisâdî mesâil her devletin menafî'-i husûsiyesine tekabül edecek bazı farklarla muâhedât-ı husûsiyeye derc olunmuştur. İş bu muâhedât ve senedât-ı müteferria muâhede-i müşterekeyi her devletin menafî' husûsiyesine tekabül edecek muâhede-i müştereke-i sulhiyyeden bir cüz'-i mütemmin teşkîl etmektedir.

Muâhede-i müştereke evvelen diplomasi ve şeh-benderi münâsebâtının îadesini,

Sâniyen Romanya ordusunun hal-i hazır-ı bahriyye suret-i icrasını, Düvel-i Müttefika'nın Ukrayna'da icrâ' ettikleri harekât-i askeriyeden dolayı hangi Romanya fırka-i askeriyelerinin hal-i sefer-i berride bulunabileceklerini ve hangi firkaların asgarî mevcûd-ı hazırlarıyla Moldova'da kalacaklarını, onların sûret-i terkîblerini ve hizmet-i fi'iliyye-i askeriyenin müddet-i sulh zamanındaki müddetin aynı olarak ihtiyat-i asâkiri sulh-i umûminin akdine kadar talime davet olunmayacağını ve hali hazır-ı bahriye icrâ' netîcesinde elde kalacak levâzım ve vesâit-i harbiyyenin Romanya arâzî-i meşguliyesinde bulunan müttetikin kuva-yı askeriyesi başkumandanlığına teslîm olunacağını, hali hazır-ı bahriye ircâ' olunan kıtaâtın Romanya'nın tahliyesine kadar Moldova'da kalacaklarını ve fakat hali hazırı icrâ' kılınan efradın ve ihtiyat zâbitlerinin arâzî-i meşguleye avdet edilip ancak bunlardan hizmet fi'iliyye de bulunan zâbitânların avdeti Kuva-yı Müttefika Başkumandanlığının müsâadesine müteallik bulunduğunu, Romanya Başkumandanlığı nezdinde Düvel-i Müttefika tarafından ve Kuva-yı Müttefika başkumandanlığı nezdine Romanya tarafından maiyetleri ile birlikte erkân-ı harbiyye zâbiti izam kılınmak sûretiyle iki kuvve-i askeriyeye uhdesinde te'sîs-i münâsebât olunacağını, Moldavya hutut-u cedidesinde Alman sahra şimendiferleri müdürü tarafından idare olunacağı, Romanya kuva-yı nehriyye ve bahriyyesinin Besarabyada ahvali tavazzuh edinceye kadar hal-i seferide kalarak hal-i hazırca vaz' edileceğini, zâbitânı nehriyyeye mahsûs sefâin ile bahr-i siyahda sefâin-i ticâriyyenin himâye ve mehâlikten emin yollar tesis edilmesini mutazammın kuva-yı bahriyenin bu hükmden müstesnâ olup iş bu sefainin zâbita-yı nehriyye ile muvazzaf me'mûrîne tevdi' kılınacağını, Karadeniz bahri fen komisyonu tarafından kuva-yı bahriyyenin isti'mâl olunacağını,

Sâlisen Romanya hükûmeti 1913 tarihli Bükreş muâhedesine tevfikân almış olduğu Bulgar arazisini Bulgaristan devleti lehine bir tashih-i hudud ile devlet-i mezkûreye ve yeni hatt-ı hududun şimalinde kain Dobruca aksamını ise Düvel-i Müttefika'ya terk ettiğini ve Avusturya-Macaristan lehine güzer-gâhı bil-etraf ta'yîn edildiği vech ile bir tashih-i hudûd icrâ' edeceğini arâzî-i metrûkedeki ahval-i hükûmetin bunlara müteallik hukuk-ı husûsiyye mahfuz olmak şartıyla bila tazminat ve bila külfet düvel-i metrûk-ı lehaya intikal edeceğini,

Râbian müteallikinin harbi idare için ihtiyar ettikleri mesariftan müteakibilen ferâgat ettiklerini ve harb sebebiyle vuku' gelen zararların i'tilâfât-ı mahsûsât ahkâmına tabi tutulacağını,

Hâmisen Romanya arâzî-i meşguliyesinin terkî' arâzîye müteallik ahkâm-ı mahfûz olmak şartıyla bilahare ta'yîn edilecek bir tarihte tahliye olunacağını ve işgal ordusunun kuvvet-i umûr-u iktisâdiye teşkilâtı hariç olmak üzere altı fırkayı tecâvüz etmeyeceğini, işgal idâre-i hazırasının muâhede-i sulha tasdîk olununcaya kadar şimdiki halatıyla devam edeceğini ve muâhede-i sulhiyenin tasdîkenden sonra arâzî-i meşgulenin idâre-i mülkiyesi Romanya me'mûrlarına tevdi' olunacağını, fakat tahliyeye kadar idâre-i işgaliye tarafından Romanya devairi nezdinde birer me'mûru mülkü terfîk olunacağını, arâzî-i meşgulenin ve kitaât-ı askeriyyenin asayiş ve iâşesini te'mîn zımmında kuvve-i işgaliye tarafından mütteha' mukarrarat Romanya me'mûrnin tevfi' hareket edeceklerini, vesâit-i muvassalata muharebenin bilhassa şimendeför, posta, telgraf umûrunun bir müddet daha idâre-i askeriye tahtında kalmayacağı, akçe tedavülüne ve Romanya milli bankası, ahali bankaları merkez dairesi umûruna başkumandanlığının sûret-i müşareketi husûsu bir i'tilâf mevsûfu akd olunacağını, arâzî-i meşguleden umum kazanın husûsu Romanya mehakemetine avdet ettiğini, yalnız işgal ordusu mensûbiyyetinin ve mezkûr ordu aleyhinde yahut onun emri hilâfında vuku' bulan ef'alın muhâkemesi düvel-i müttefikaya âid olduğunu, işgal ordusu muâhede -i sulhiyenin tasdîkenden sonra gerek nakden gerek aynen istihval tarîkiyle mürâcaat etmeyeceğini, yalnız 1918 senesi mahsulatından olan hubûbât, taneli sebzeler, yem, yün, hayvanat-ı ahaliye, at, haşeb, madeniye müştebihâtı bu hükümden müstesnâ olup bunların istihval tarîkiyle alınabileceğini, muâhede-i sulhiyenin akdinden i'tibâren işgal ordusu Romanya hesabına iâşe olunacağını, idâre-i mülkiyenin teslimine ve teferruatına dair husûsat için i'tilâfa mahsûs iâde olunacağını, arâzî-i meşguleden umûr-i nâfia için Düvel-i Müttefika'nın sarf etmiş oldukları mebâliğ Romanya tarafından mezkûr devletlere tazmîn olunacağını, arâzî-i meşguleden tahliyesine kadar müessesât-ı ..... idâre-i askeriye tahtında kalmayacağını,

Sâdisen Tuna'da seyr-i sefâin için Romanya ile düvel-i müttefika arasında yeni bir mukavele akd olunacağını ve muâhede -i sulhiyyeden tasdîkini müteakıb bu husûsa Münih'te müzâkerâta ibtidâr kalmacağını, nehrin İbrail'den aşağı kısmı için Avrupa Tuna Komisyonu Tuna menâsıbı komisyonu namıyla ve bir şekli dâimî de ibkâ' edileceğini komisyonun dâire-i salâhiyyeti İbra ilden aşağı bütün Tuna ..... ve ..... bahr-i siyahta bunlara mücâvir aksamına şamil olacağına, Romanya Tuna'nın kendine ait aksamı dâhilinde ve müteakıdın gemilerine serbesti seyr ü sefer te'mîn edeceği gibi bunlardan ne serbesti seyr ü sefer resmi ve ne de mukavelede musarrâh olmayan bir gûnâ rakam tarh edemeyeceğini ithal ve ihrâç olunan eşyanın kıymetinden Romanyaca yüzde yarım nisbetinde tarh olunan resm yeni mukavele-nâmenin mevki-i mer'ie ve hizmetini ve buna tevfi'kan rûsûm-i cedide ihdasını müteakıb ve nihayet muâhede-i sulhiyenin tasdîkenden i'tibâren beş sene sonra ilga' olunacağını, Karpatlar ve Demir kapı geçidinin kapısına, serbest-i temînen Avusturya, Macaristan tarafından der-uhde ve tatbîki Macaristana tevdi' edilmiş ve Tuna dahi hukuk müteferriyasıyla birlikte balada zikr olunan Tuna kısmı hakkında dahi cârî olacağını Tuna menâsıbı komisyonunun ictima'ına değin Avrupa komisyonunun emvâlini nerede ibna-i muhâfaza edeceğini ve muâhede-i sulhiyenin imzâsını müteakıb düvel-i akîdenin ikişer murahhaslardan mürekkeb bir komisyonun emvâli mezkûre ve levâzım hakkında müşâhedâta bulunacağını, Düvel-i Müttefika ile Romanya Tuna üzerinde sefâret-i harbiye bulundurma hakkına hâiz olacaklarını ve sefâreti mezkûrenin deniz namıyla mensûb oldukları memleket hududlarında

yukarı kısmı arasında seyr ü sefer edebileceklerini fakat kuva-yı mücbire haricinde iş bu sefinelerin diğer bir hükûmet sahiliyle, ihtilâfta bulunmayacaklarını, Tuna menâsıbı komisyonunda bir azası bulunan devletler mansıbdaki iki küçük harb sefinesi bulundurabileceklerini ve bunların bir müsâade-i mahsûsa istihsâline hacet olmaksızın İbrail'den gidebileceklerini,

Sâbian Romanya Ortodoks mezhebine bahş edilen hürriyet ve himâye-i kanûninin aynıyla müslüman, katolik, müttehîr rum, protestan ve musevi cemâatlerinde bahş olunarak bunlardan her birine cemâat teşkil ve mekâtib ihdâs edebileceklerini ve mezhep farkı hukuk-i siyâsiyye ve medeniyyeye hiçbir tes'îr icra' edemeyeceğini,

Sâminen Romanya ile Düvel-i Müttefika arasındaki münâsebât-ı iktisâdiye hukukiyye vesaire muâhede -i sulhiyyeden bir cüz'-i mütemmim teşkil edecek olan ayrıca... ile hal ve tanzîm olunacağı ihtivâ etmektedir.

Muâhede-i sulhiyye de hal ve tanzîmi ayrıca akd edilecek mukavelâta terk olunan husûsat içinde Devlet-i Aliyye ile Romanya Hükûmeti arasında harbtan mütevellid mesahil-i hukukiye teba'ya ait tazmînata üserâyı harbiyye dair aynı tarihte bir muâhede-i mutazamme akd ve imzâ olduğu gibi tarafeynden her birinin memâlikine taraf-ı diğer şeh-benderlerinin sûreti kabulü ve bunların münâsebât vezâifi hakkında bir konsolosluk mukavele-nâmeyi Devlet-i Aliyye ile Romanya arasındaki münâsebât iktisâdiyenin tanzîmi için bir ticâret mukavele-nâmesi Romanyadan Memâlik-i Osmâniyyeden vaki' olacak ithalatın bizden oraya vuku' bulacak ihracattan fazla olmuş ise Romanyada Osmanlı sikkesinin kıymetini muhâfaza-i Hükûmet-i Osmâniyyenin Romanya'dan mübâdele istikrazı akd etmesine dair bir beyân-nâme ve tarafeyn-i memâlikde taraf-ı diğer teba'sına âid alâmet-i fârikaların teba'-ı muhtelifeye âid alâmet-i fârika misullü himâyesine temînen bir mukavele akd olunmuştur. Muâhede -i huzura tarafeynin her birinin me'mûrîn ve mustahdemîn şeh-benderisine ve şeh-bender-hânelerine tarafı diğer memâlikinde ibkâ' edilen hasârâtın tazmîni Romanya'da kuva-yı Osmâniyye tarafından vuku' gelmiş olabilecek hasârâtın istimdâdiye-i tekâlifîyye dahil olduğu halde tazmînini talepten Romanya hükûmeti feragat ve Romanya bankasınca ihrâç edilmiş evrak-ı nakdiye ile te'diye edilmiş olmadıkça Hükûmet-i Seniyye tarafından hasârât-ı mezkûreye mahsûben vaki' olan te'diyâtı Romanya tarafından Hükûmet-i Seniyyeye iâdesi ve Romanya arâzîsinden teba'-i Osmâniyyenin muhâribleri her hangisi tarafından olursa olsun dûçâr edildikleri zararların telâfisi, marr-ül beyân hasâr ve zararın tarafından nasb olunacak aza ile İsviçre reis hükûmeti tarafından intikab olunacak azadan müteşekkil bir komisyon tarafından ta'yîn ve komisyonca hükm olunan mebâliğ'e tarihi hükümden i'tibâren bir ay zarfında tesviye olunacağı, Romanyanın bi-taraf devletler teba'sının Romanya'da kuva-yı Osmâniyye tarafından dûçâr olmuş olabilecekleri hasârâtı da tazmîn edeceğini, hükûmet münâsebâtını mukaddema idâre etmiş olan kaffe-i ukud-i düveliye harb ile .... Olduğundan muâhedenin tasdikinden sonra iâde-i mücrimin muâhedesıyla lüzum görülecek muâhedâtı sâirenin akd olunacağı, posta munesabatının iâdesi, hal-i harb hesâbıyla tarafeyn teba'sının ve şürekâdan sınaîye ve ticâriyyelerinin hukuk ve menafî'ni tagayyür etmiş olunan kavânîn ve nizâmâtın tarihi tasdikinden i'tibâren fesh edileceği, tarafeyni teba'sının harb kanunlarıyla muhtell olan düyûn ve metâlîbi avdet edeceği fakat te'diyâta... muâhededen üç ay geçtikten sonra vaki' olabileceği müddet-i harb için düyûna yüzde onbir fâiz verilecek poliçe ve çekler için dahi ibrâz ve protesto muameleleri için tasdik-i muâhededen üç ay sonra vuku' bulunabileceği, tarafından her yeri diğerinin teba'sına karşı düyûn-i umûmiyyesi faizlerini te'diye

edeceği, harb sebebiyle inkitaa uğrayan mürûr-u zaman müddetlerinin muâhedenin tasdikinden i'tibâren netîcesinin ibtidâ'sında cerayâna başlayacakları harb ... top sesiyle mütezarrar olan teba'nın zararları tashîye olunacağı, harb esnasında ondan evvel teba'nın hukuk-u düvele muhâlif olarak dûçâr edildikleri mâlî ve bedenî zararların tazmîn olunacağı tarafeyni memâlikte tarafı diğer teba'sından istihval-i tarîkiye alınan eşyanın bedelleri te'diye olunacağı, üserâ-i harbiyyenin iâde ve sivil üserânın terhîs olunacağı. Tarafeyn-i asâkir ve şühedasına âid mekabirin muhâfazası, taraf-ı teba'sından aslen tarafı diğere mensûb olanların on sene zarfında ikamet-gâhlarını devleti kadime metbûalarını memâlikte nakl edilecekleri, tarafeynden her biri tarafı diğere mensûb olan üserâ, sivil üserâ ve teba'-ı adiyenin ikâ' ettikleri cerâim-i mahsûsaya akd edecekleri ve Romanya'nın müslüman teba'sı dahi ibkâ' ettikleri cerâim-i siyasiyye ve askeriyyeden dolayı afv-i umûmi ilan edecekleri tarafeynden her birinin memâlikinde taraf-ı diğere veya teba'sına âid olarak bidayet-i harbte bulunmuş olan eşyanın iâde ve mevcûd değilse tazmîn olunacağı, Romanya'nın hükûmet ve teba' ve eşhas-ı hakimiyyeyi Osmâniyyeye Almanya, Avusturya, Macaristan, Bulgaristan Hükûmetlerine ve bunlardan teba' ve şahsî hükûmlerine bahş ettiği hukuk, müsâadât ve menafi' aynen bahş etmeyi taahhüd eylediği tasrîh olunmuştur.

Şeh-benderlik mukavele-nâmesi fi-l-hakika Almanya ve Avusturya ile akd olunan şeh-benderlik mukavelâtına müşâbehe olup bazı husûsatta ve ale-l-husûs fahrî şeh-benderlik, şeh-benderlerin hukuk ve imtiyâzâtı, tereke işleri ve şeh-benderlerin seyr-i sefâin müteallik salâhiyyeti husûslarında devletin de menafi'-i husûsiyyelerinin icâb ettiği bazı ta'dîlât ve tahdîdât icrâ' edilmiştir.

Ticâret mukavele-nâmesi, tarafeyni mahsûlât ve mevâridatına ve sefâin-i ticâriyyesine tarafı diğer memâlikte rûsûm-i nokta-i nazariyette en ziyâde nâil-i müsâade millet mahsûlâtı muamelesini te'mîn ettiği gibi Tuna'da Osmanlı sefâin en ziyâde mazhar-ı müsâade-i millet-i sefâine bahş edilen menafi' imtiyâzât ve teshilattan her husûsda aynen müstefid olunacağını istivâ' etmek itibariyle Almanya ve Avusturya'dan Tuna limanlarında istihsâl etmiş oldukları hukuk-u vâsia'dan aynîyle hissemend olmak imkanı ihtar edilmiş Romanyalıların Memâlik-i Osmâniyyede ve Osmanlıların Romanyada muamele-i mukabele şartıyla en ziyâde mazhar-ı müsâade milletler teba'sı gibi emvâli gayr-i menkule temellük ve tasarruf ve istîcârî haklarını hâiz olmaları esası kabul olunmuştur. Romanya mahsûlâtı Memâlik-i Osmâniyye'de yalnız en ziyâde nail-i müsâade-i millet kâidesine tabî' olduğu halde Romanyaya ihrâç olunacak emtia-i Osmâniyye için 1901 ve 1908 senelerinde ihzâr edilmiş ve eşyanın kıyemi haziresine göre musaffariyet derecesine varan tasarruf mukavele-nâmesinin tarihi .... olan 1920 senesine kadar devam etmek üzere kabul ettirilerek Romanya'ya karşı iktisâden serbesti hareketimiz te'mîn edilmiştir.

Mübâdele istikrâzı salâhiyyeti hakkındaki menafi'-i mâliyyeden ehemmiyeti zâhir olduğu misillü eşyanın ticâriyye ve mahsûlâtı sinai'yenin taklitten muhâfazasını te'mînen müzâkerâtın istiab ettiği vakitten bil-istifâde alâmet-i fârîka içinde bir mukavele akd-i münâsib görülmüştür.

Romanya'dan ordularımız tarafından işgali netîcesinde dest-i rest olunan menafi'nin Düvel-i Müttefika arasında taksîmi umûr-u tabiyeden olmakla bidayet-i işgalden beri Hükûmet-i Osmâniyye menafi-i müstahseleden hissemend olagelmış ise de muâhede -i sulhiyyenin akdi sırasında menafi'den takarrür ve husûs-i muayyeden ve ziyâdenin itmâm ve cebri ile hesâbatı bir sûret-i tesviye-i kat'iyyeye rabt etmek iktizâ' etmiştir. Bu madde Düvel-i Müttefika arasında icrâ' edilmiş

müzâkerât ve tetkîkat netîcesinde tanzîm kılınan bir protokol 6 Mayıs 1918 tarihinde Bükreş'te Almanya, Avusturya ve Devlet-i Aliyye murahhasları tarafından imzâ edilmiştir. İş bu protokol mûcibince Romanya'dan istihsâl olunan ganâim-i harbiyyeden rub'i Devlet-i Aliyye'ye ait olmakla ganâimden şimdiye kadar aldığımız miktar hesabımıza kayd ve Hükûmet-i Seniyyenin rub' nisbetinde müşareket talebinde bulunduğunu şimendefer abat-ı varidatı hakkında dahi i'tilâf-nâmeden mahsûs akd olunacaktır. Sefâin-i müfthirenin tesmîmi husûsunda ol babda evvelce akd olunan protokol mabihi't tatbik olacaktır. Romanya'dan nakl etmiş olan idâre-i iktisâdiyeden icrââtı netîcesinde iktisadiyenin bir temettu' husûlü taktîrinde bunun rub'una Devlet-i Aliyye iştirât edecek ve Osmanlı murahhası her vakt-i hesabâtı rü'iyet etmek hakkına hâiz olacaktır. Romanya'nın işgali esnasında Almanya ve Avusturya-Macaristan Bulgaristan ve Devlet-i Aliyye tarafından iştirâ olunup ihrâç olunan eşyanın mal oldukları fiyattan fazlasıyla satılmış olmalarına nazaran Almanya ve Avusturya Şukarlar .... Devlet-i Aliyye'ye verilmesine muvafakat etmişlerdir. Ancak Devlet-i Aliyye'nin iştirâ' etmiş olduğu eşyadan hâsıl olan temettu' rub'i mezkûrdan tenzîl edilecektir. Ol babda Düvel-i Mûteâkide tarafından istihsâl edilmiş temettu'nun miktarı Bükreş'te Almanya Avusturya Macaristan Devlet-i Aliyye murahhaslarından mürekkeb olarak teşekkül edecek bir komisyon tarafından ta'kîb olunacaktır. Romanya ordusunun ihrâç ettiği evrak-ı nakdiye karşılığının taksîmi husûsunda olan .... hesabına âid karşılık için Düvel-i Mûteâkideden her biri istihsaben tevdi' ettiği karşılık akçesine istirdâd edecektir. Fakat Romanya'daki idâre-i askeriyye masarifi fazla olduğundan... hesabına âid karşılıktan ta'vîzât verilecektir. Devlet-i Aliyye kuva-yı askeriyyesince âid ucûrât ve maşaâtın fazlasını kapatmak için 12 1/2 milyon frank alacağı gibi Almanya, Avusturya Macaristan Devlet-i Aliyye Romanya bankasından almaksızın bil-karz posta vesaire muamelatından dolayı ellerine geçirilebilir. Üzerinden ordunun ihtiyacı emrinde sarf ettikleri mebâliğden dolayı birer ta'vîzât alacaklar. Romanya'nın miktarı ta'yîn olunacaktır. .... hesâbtan kalacak mebâliğden ordunun ihtiyacı için sarf edilip 48 milyon olmak üzere hesâb edilmiş meblağ tenzîl olunacak ve fakat müteba'kiden Devlet-i Aliyye'nin hissesine lâakal 75 milyon isâbet eyleyecektir.

Makenzen ordusu refaketinde bulunan Osmanlı Kuva-yı askeriyyesince Alman idare-i askeriyyesinden ahz edilip bedel-i leh ile tesviye olunan ve Hükûmet-i Seniyyenin hesabına geçer meblağların karşılığı serbest kalmasından dolayı tesviye edilmiş add olunacaktır. Şu sûretle elde edilen menâfi' takrîbî bazı hesâbata nazaran Hükûmet-i Seniyyenin düyûnundan zabt ve tenzîl olunacağı ol vechle maruz zikr eşyayı askeriyye bedelâtı hariç olduğu halde 168 milyonu tecâvüz edeceği tahmîn olunmaktadır. Almanya ve Avusturya ile Romanya arasında akd olunan muâhedât-ı iktisâdiye mûcibince Romanya fazla-i mahsûlâtı devleteyn-i mezkûreteyn tarafından ahz edileceği cihetle Memâlik-i Osmâniyyenin ve orduyu Osmâniyyenin ihtiyâcâtı için fazla-i mezkûreden Devlet-i Aliyye bir hisse verilmesi talep edilmiş ve hisse-i mezkûrenin itâ'sı Almanya ve Avusturya Hükûmetlerince esas i'tibârıyla teberrük olunmuş ise de Hükûmet-i Seniyyenin hubûbât ve petrol hâsılatından istediği yüzde on beş Almanlar istiksâr ederek petrolde yüzde on muvafakat etmemize rağmen hubûbâtta yüzde on ve petrolden yüzde altı buçuk hisse verilmesi teklîfinde bulunmuşlardır. Son zamanda vaki' olan ısrarımız üzerine Berlin'den yeniden ta'lîmât istemişler ve mes'elenin bugünlerde .... derdest bulunmuştur.

1878 Berlin Muâhedât-nâmesi müteakib Romanya Hükûmeti tarafından zabt olunan muhâcîrin-i islamiyye emlâkiyle emvâl-i vakfiyenin zabtından dolayı Romanya Hükûmetinin tazmînat i'tâ mecbûriyyeti Romanya delegeleriyle cerayân eden müzâkerât netîcesinde kabul ettirilmiş ve gerek Romanya gerek müttetiklerimiz

tarafından tazmînat mikdarının tahkîmen tayîni akabindeki teklife binâen Romanyalılarla bu sûret dahi müzâkere olunmuş ve hakem tarafından fazla bir meblağ mahkûmiyet ihtimâlini te'sîs(?) eden Romanya Hükûmeti nihâyet pazarlığa girişerek toplam altı milyon frank tazmînat vermeğe rıza göstermiş ise de bu meblağın cüz'iyetine binâen kabul edilemeyeceği beyân kılınmıştır. Ya toptan verilecek tazmînatın ma'kul bir sûrette tezyîdi veyâhûd hakem tarîkiyle hal-i mes'ele edilmek üzere esası ihzâr olunan tahkîm-nâmenin netîcelendirilmesi için Reşad Hikmet Beyefendi Bükreş'te kalmıştır ki bu mes'elenin de matlûba muvâfık bir sûret-i celileye iktirânı me'muldur.

فراقت البعيرين وورد سيد وخواجگه فرزند ابوالقاسم بنو اصفهانه
 تابع حونا هفت
 خاصا در مابعد ارض مشهوره ستم ترك النعمه بصدور اصفهان بخواجگه و بعد
 سرطبه با اوزره نيم ابره جات بر ارضه خيل اوله هفتي و افعال
 اورد ستم جوق امور اصفهان نكديت خارج اوله اوزره آني خوي
 بخاوه نيم هفتي و اشال ادايه حاضره ستم و رانده هفتي
 رانده اوله ستم و در ستم اوله هفتي در اتم ابره هفتي و معاهده هفتي
 رانده رانده هفتي ارض مشهوره ادايه نكديت در مابعد ارضه
 بوزم اوله هفتي و در ستم قدر ادايه ستم ارضه رانده ادايه
 در ستم بوزم بوزم ابره هفتي و در ستم ارضه هفتي ارضه هفتي
 در ستم ستم هفتي ادايه و ادايه ستم ارضه هفتي
 اشال ارضه هفتي و در ستم رانده هفتي ارضه هفتي
 ابره هفتي و در ستم ارضه هفتي و ارضه هفتي ارضه هفتي
 طريق ارضه هفتي و در ستم ارضه هفتي ارضه هفتي
 نه ارضه و در مابعد ارضه ارضه ارضه ارضه ارضه
 امور ستم با ستم فرمانده ارضه هفتي ارضه هفتي
 موصوف هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي
 كودت ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي
 با طرد ارضه ارضه ارضه ارضه ارضه ارضه ارضه ارضه ارضه
 منتظره هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي
 مكره ترك رانده ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي
 ۱۹۸۸ ستمي هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي
 ميوانت ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي ارضه هفتي

H.L.H.M.S. 150 112/7 3

حکومت عثمانیہ

دائرہ دار الحکومت

۱۳۳۵

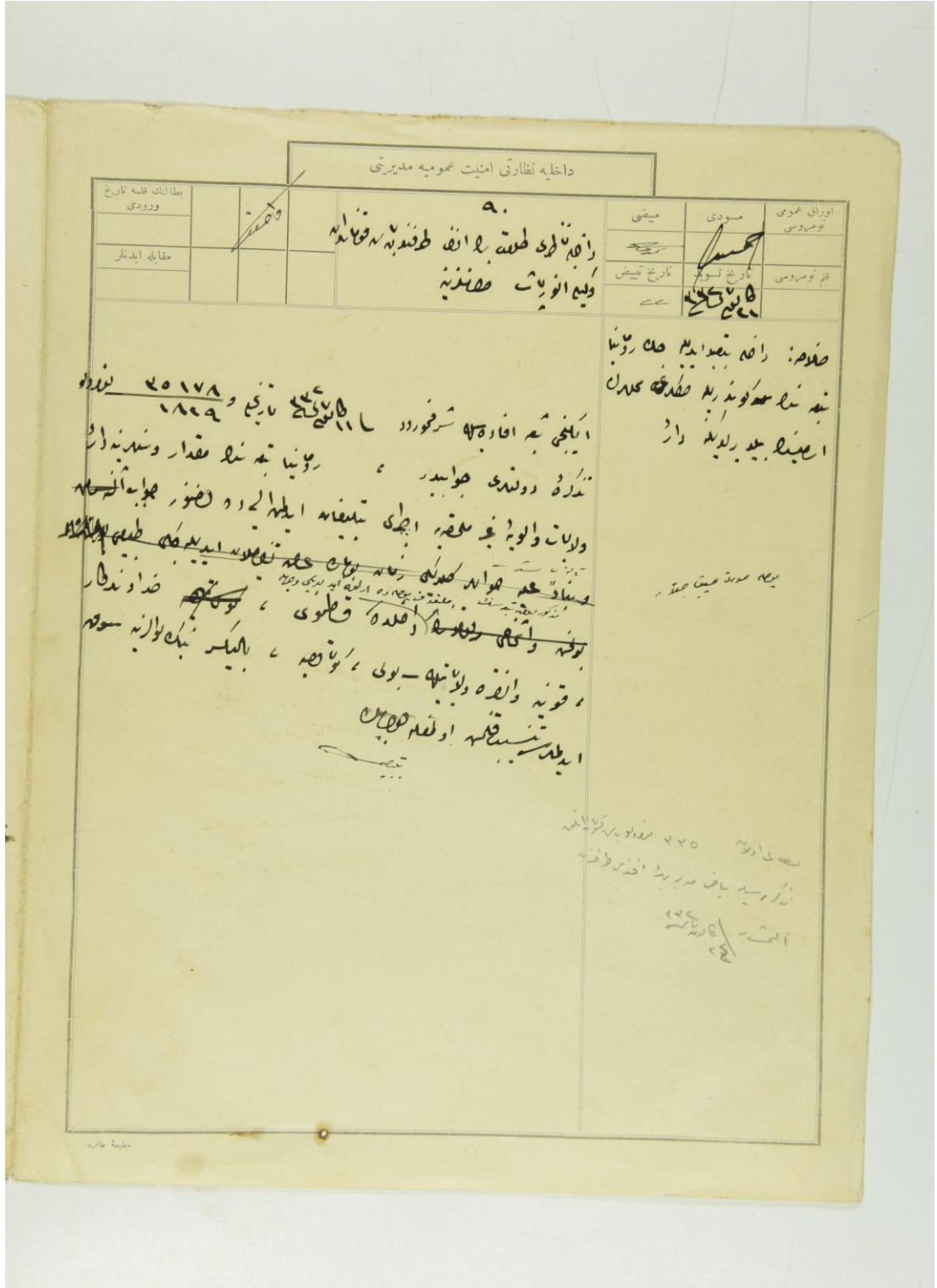
۸۱۱

موردی حاکم لکھنؤ
امور عثمانیہ دہلی سرکار دہلی کا نامہ اور علی بابا کی طرف سے لکھنؤ اور دہلی کے درمیان
۱۔ اردو میں ہونے والی صورتوں سے متعلقہ امور اور لکھنؤ اور دہلی کے درمیان ہونے والی صورتوں سے متعلقہ امور
۲۔ لکھنؤ اور دہلی کے درمیان ہونے والی صورتوں سے متعلقہ امور اور لکھنؤ اور دہلی کے درمیان ہونے والی صورتوں سے متعلقہ امور
۳۔ لکھنؤ اور دہلی کے درمیان ہونے والی صورتوں سے متعلقہ امور اور لکھنؤ اور دہلی کے درمیان ہونے والی صورتوں سے متعلقہ امور
۴۔ لکھنؤ اور دہلی کے درمیان ہونے والی صورتوں سے متعلقہ امور اور لکھنؤ اور دہلی کے درمیان ہونے والی صورتوں سے متعلقہ امور

OSMANLI ARŞIVI
BEO
4330 324725 2

BEO.004330.324725.002

BOA, BEO., Dâhiliye; SYS/34-26 (4330/324725/2, 18 S. 1333/ 5 Ocak 1915)
Ordu-yu Hümayun'un kuru sebze ve hasseten bunların en kuvvetlisi bulunan nohud ihtiyacı pek ziyade ve tekâlif-i harbiye ile tedariki de gayr-i kabil olduğundan tüccardan İbrahim Bey-zade Lütfi Efendi'nin Romanya'ya nohud göndererek mukabilinde dakik ve gaz celbi hakkındaki talebinin uygun görülmediği hakkında ki belge.

BOA, DH. EUM. 5.Şb (33.8.11 R 1335/ 5 Ocak 1917)

Harb dolayısıyla Romanya'da kalan Müslüman Osmanlıların miktarı kadar Romanyalının dâhilde bazı bölgelere sevk edilecekleri hakkında ki belge.

صلاحتی

داهیه نفع راجحه

خبره

مکرمه بیکره اورنگ عقیل اخصالید
جبه نفع راجحه نسیله حقه

امور اداریه قلمی

نوروز

عمومی

۷۶۶-۷۶۶

عرد ملفوف

دولت افندم حضرتی

۸۸ ریلای کلیه مایه ۷۶۶ نور دولت ندره عی اصفاء از نه جلد ر ا سفیر ملک اعوانده صدره ایقاع ایبر کله جرم دیه
نقدینه بوزده کانت حرفت کنگده نور دولت مقدمه ارتکاب جرم ایبره قاعدت حال اولفده اولدغه باؤ بونردنه بونردنه
منطقه ده آردور طرفنه حتمه لفظ رعیاده قطعاً ازه اکلاد ازادی اولد روسوزد ملت جورید استقارده ایبره بونمانده
دیله باؤ حضرتی طرفنه کشف اولد یغده بکتاب سیکه قید لکنده اولدیه جوریه قطع ده حکوم بونمانده ایبره رتوقه دن قطع
عکس ده استقامت اولد قدره ایلمایه نیمه بیزون کسده بیزاید حلت دفار اولدیه حقه عقیل اخصالید صدره رومانی
قطعاً سوخته کله اولد عی عدل نفع راجحه سده باؤده اسکار اولد اوزر نه نفع راجحه سار ازم در معانه اولد نفع راجحه
مکرمه نفع راجحه اسکار اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد
جو باؤ عدل نفع راجحه اسکار ایلمایه قیامه قیامه قیامه قیامه قیامه قیامه قیامه قیامه قیامه قیامه قیامه قیامه قیامه
عقوله اخصالید اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد
قید نفع راجحه صدره ایلمایه نفع راجحه دوزیریه معلومانه ایبره کیم طبعه بونفده اولدیه اولد نفع راجحه ایلمایه

صلاحتی

۷۶۶ و ۷۶۶

نوروز

BOA. DH. MB. HPS. (97.7.10, 28 S 1336/ 13 Aralık 1917)

Seferberlik ilamından sonra adi suç işleyip mahkûm olanların çoğunun askerlikte kaçmak için bu yolu seçtiklerinin belirlendiği, bunlardan askerliğe elverişli olanları affedilerek Romanya'daki kıtalarımıza sevkinin uygun görüldüğü, ancak henüz af çıkmadığı için haklarında bir işlem yapılamadığına dair Sadaret'ten Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen yazı.

2. FOTOĞRAFLAR

EK 1: Mirliva Mustafa Hilmi Paşa Dobruca'da, 1916
(<http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205316112>)

EK 2: Bükreş'te Alman Ordu Karargâhı kapısında nöbet tutan Alman ve Türk Askerleri, Aralık 1916

(<http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205081597>)

EK 3: Bükreş'in Ana caddelerinin birinde Türk ve Alman Subayları
(<http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205081592>)

EK 4: Bulgar General M. Tontscheff ve Türk Ordusu'ndan Mirliva Hilmi Paşa personelleriyle birlikte, Romanya, Megdidia yakınlarındaki savaş meydanında.
(<http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205316592>)

EK 5: Türk Başkumandanı Enver Paşa, Romanya ile Foscani ateşkes görüşmeleri için Mareşal August von Mackensen'in Bükreş'teki Karargâhına girerken,

Aralık 1917.

(<http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205264220>)

EK 6: Türk Başkumandanı Enver Paşa, Romanya ile Foscani Müterakesi görüşmeleri ile ilgili bir konferanstan sonra Mareşal August von Mackensen'in Bükreş'teki Karargâhından ayrılırken, Aralık 1917.

(<http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205286369>)

EK 7: Türk Savaş Esirleri, Ditrau 1916.

(<http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205320862>)

